68- KITABUT-TALAK
1- Bâb: Hayiz Görmekte Olan Kadin Hayiz Hâlinde Bosanirsa, Kadin Mesru' Olmayan Bu Talâk Üzerine Iddet Bekletilir
2- Karisini Bosa Yan Kimse(Ye Bu Bosama Caiz Olur Mu?) Ve Erkek, Nikâhli Karisini Talâk Ile Karsilar Mi? Babi
3- Yüce Allah'in: "Bosama Iki Defadir, (Ondan Sonrasi) Ya Iyilikle Tutmak, Ya Güzellikle Salmaktir..." (Ei-Bakara: 229) Kavlinden Dolayi Üç Talâk Vermeye Cevaz Veren Kimseler(In Beyâni) Babi
4- Kadinlarini (Kendilerini Bosamalari Yâhud Ismette Devam Etmeleri Arasinda) Muhayyer Kilan Kimse Bâri
5- Bâb: Erkek Karisina "Senden Ayrildim" Yâhud "Seni Saliverdim" Yâhud "Sen Kocandan Bossun" Yâhud "Uzaklastirilansin" Yâhud Kendisiyle Talâk Kasdedilen Bir Söz Söyledigi Zamân,Bu Kocanin Isi, Niyetine Göredir (Bu Sözlerle Bosamaya Niyet Etmisse Bosama Vâki' Olur, Degilse Vâki' Olmaz).
6- Zevcesine Hitaben "Sen Bana Haramsin" Diyen Kimse Babi
7- Bâb:
8- Bâb: Nikâhtan Önce Talâk Yoktur
9- Bâb: Erkek Zorlanmis Oldugu Hâlde, Karisi Için: "Su Kadin Benim Kizkardesimdir" Dedigi Zaman, O Erkek Üzerine Ne Talâk, Ne Zihâr Nevinden Birsey Olmaz
10- Öfke, Zorlama, Sarhosluk Ve Delilik Hâllerinde Verilen Talâkin Hükmü; Sarhosla Delinin Islerinin Hükmü (Yâni Bunlarin Sözleri Ve Islerindeki Hükümleri Bir Midir, Ayri Midir?); Talâkta Meydana Gelen Yanilma Ve Unutmanin Hükmü; Yanilma Ve Unutmakla Meydana Gelen Sirkin Ve Diger Islerin Hükümlerinin Kisilerin Niyetlerine Bagli Oldugu) Babi
11- Hul' Ve Hulu'da Talâk Nasil Olur Babi
12- Kari-Koca Arasinin Açilmasi, Zaruret Sirasinda Hâkim Hulu' Yapmaya Isaret Eder Mi; Ve Yüce Allah'in Su Kavli Babi:
13- Bâb: Evli Cariyenin Satilmasi Talâk Olmaz
14- Câriye, Kölenin Nikâhi Altinda Iken Hürriyete Kavustugunda Muhayyer Kilinmasi Babi .
15- Peygamber(S)'In Berîre'nin Kocasi Hakkinda Sefaat Etmesi Babi
16- Bâb:
17- Yüce Allah'in Su Kavli Babi:
18- Müsrik Kadinlardan Islâm'a Girenlerin Nikâhi Ve Iddetleri Babi
19- Bâb: Zimmînin Yâhud Harbînin Nikâhindaki Müsrike Yâhud Nasrâniyye Bir Kadin Islâm'a Girdigi Zaman (Hüküm Nasildir? Sirf Islâm'a Girisi Ile Aralarinda Ayrilik Hâsil Olur Mu Yâhud Kadina Muhayyerlik Mi Sabit Olur?)
20- Yüce Allah'in Su Kavli Babi:
21- Ailesi Içinde Iken Kaybolan Kimsenin Vy. Mali Içinde Iken Kaybolmus Seyin Hükmü Babi
22- Zihâr Ve Yüce Allah'in Su Kavli Babi:
23- Talâkta Ve Diger Ser'î Islerde Anlatici Isaretin Hükmü Babi
24- Li'ân (Yâni La'netlesme) Ve Yüce Allah'in Su Kavli Babi:
25- Bâb: Erkek, Çocugun Nefyini Ta'rîz Ettigi Zaman (Hükmünün Beyâni)
26- La'net Edecek Kimseye Yemîn Ettirmek (Yâni Bilinen La'netlesme Kelimelerini

Söyletmek) Babi
27- Bâb: Erkek, La'netlesmeye Kadindan Önce Baslar
28- La'netlesme Ve La'netlesmenin Ardindan Kadini Bosayan Kimse Babi
29- Mescidde La'netlesme Babi
30- Peygamber(S)'In: "Eger ben beyyinesiz olarak bir kimseyi recm edici olsaydim, o zânîyi recm ederdim" Kavli Babi
31- La'netlesme Yapan Kadinin Mehri Babi
32- Imâmin (Devlet Baskaninin Yâhud Vekili Olan Hâkimin) La'netlesecek Kari-Koca Ya Hitaben: "Sübhesiz ikinizden biriniz yalancidir. Sizden tevbe edecek var mi?" Demesi Babi
33- La'netlesen Kari-Koca Arasini Ayirma Babi
34- Bâb: Çocuk, La'netlesme Yapan Kadinin Soyuna Katilir
35- IMÂMIN La'netlesmede: "Yâ Allah (bu mes'eledeki hükmü) açikla!' Kavli Babi
36- Bâb: Erkek Karisini Üç Talâkla Bosadiginda, Kadin Iddetîni Beklemesinin Ardindan Baska Bir Koca Ile Evlense. Fakat Ikinci Koca Kadinla Cinsî Münâsebet Yapmasa (Bu Hâlde Kadini Bosasa, Bu Kadin Birinci Kocaya Halâl Olur Mu)?
37- Yüce Allah'in Su Kavli Babi:
38- Yüce ALLAH'IN: "Yüklü kadinlarin iddetleri ise yüklerini vazJ etmeleri(yle biter) " (et-Talâk: 4) Kavli Babi
39- Yüce Allah'in: 'Bosanmis kadinlar kendi kendilerine üç hayiz ve' Kavli Babi
40- Fâtimâ Bintu Kays Kissasi Ve Yüce Allah'in Su Kavli Babi:
41- Bosanmis Kadin, Kocasinin Evinde Iddetini Beklemesi Sirasinda Kendisine Hücum Edilmesinden Yâhud Ailesi Aleyhine Kötü Sözler Söylenmesinden Korkuldugu Zaman (Bu Kadin Bosandigi Evden Baska Bîr Eve Geçebilir) Babi
42- Yüce ALLAH'IN: "... Bosanmis kadinlara, eger Allah'a ve âhiret gününe inaniyorlarsa, Allah'in kendi
rahimlerinde yarattigini (hayiz ve gebeligi) gizlemeleri halâl olmaz. " (el-Bakara: 228) Kavli Babi
43- Bâb:
44- (Kesin Olmayarak Bosanmis Olan) Hayizli Kadina Dönüs Yapma Babi
45- Bâb: Kocasi Vefat Etmis Olan Kadin Dört Ay On Gün Süslenmeyi Ve Koku Sürünmeyi Terkeder
46- (Ölüm Iddeti Içinde) Süslenmeyi Terketmekte Olan Kadinin Gözüne Sürme Kullanmasinin Hükmü) Babi
47- Ölüm Iddeti Bekleyen Kadinin Hayizdan Temizlendigi Sirada Kust Bitkisi Kullanmasi Babi
48- Bâb: Ölüm Iddeti Bekleyen Kadin, Yemen'in Asb Kumasindan Yapilmis Elbise Giyebilir
49- Bâb:
50- Zinâ Ücretinin Ve Bozuk Nikâhin Hükmü Babi
51- Kendisiyle Zifaf Olunmus Kadinin Mehri, Duhûlün Nasil, Yânî Ne Ile Sabit Olacagi Ve Kadini Duhûlden Yâhud Cimâ'dan Önce Bosadiginda Hükmün Nasil Olacagi Babi
52- Kendisine Mehr Takdir Edilmeksizin (Ve Dokunulmaksizin) Bosanmis Olan Kadin Için Mut'a (Yânî Bir Malla Fâidelendirmenin Vucûbu) Babi

Rahman ve Rahîm olan Allah'in ismiyle

68- KITABUT-TALAK

(Bosamak-Bosanmak Kitabi) [1]

Ve Yüce Allah'in su kavli:
"Ey Peygamber, kadinlari bosayacaginiz vakit, onlari iddetlerine dogru bosayin. O iddeti de sayin. Rabb 'iniz olan Allah'tan korkun. Onlari evlerinden çikarmayin. Kendileri de çikmasinlar. Meger ki apaçik bir kötülük meydana getirmis olsunlar. Bunlar Allah 'in hudududur. Kim Allah'in hududunu çigneyip asarsa muhakkak ki, kendisine yazik etmis olur. Bilmezsin, olur ki Allah bunun arkasindan bir is peyda ediverir" (et-Taiâk: i) "Ahsaynâhu", "Biz onu muhafaza ettik ve saydik" demektir. Sünnete uygun bosama, kocanin kadinina, hayizdan temizlenmisken cinsî münâsebet yapmaksizin talâk vermesi ve bunu iki sahidin huzurunda yapmasidir [2].

1-.....Bana Mâlik, Nâfi'den tahdîs etti ki, Abdullah ibn Umer (R) Rasûlullah zamaninda karisini hayizli hâlinde iken bosamisti. Umer ibnu'l-Hattâb, oglunun bu hareketinin hükmünü Rasûlul-lah(S)'a sordugunda söyle cevâb vermistir: "Oglun Abdullah'a emret de karisina geri dönsün. Sonra kadin o hayzindan temizlenip tekrar hayiz görünceye, sonra tekrar temizleninceye kadar onu yaninda tutsun (yânî onunla birlikte yasasin). Ikinci hayzindan temizlendikten sonra dilerse o kadini yaninda tutup aile hayâtini devam ettirsin ve dilerse -cinsi münâsebet yapmadan- onu bosasin. Iste kadinin bu iki kirlenmesi ve temizlenmesi zamani, kadinlarin bosanmalari için Allah'in emrettigi iddet müddetidir" [3].

1- Bâb: Hayiz Görmekte Olan Kadin Hayiz Hâlinde Bosanirsa, Kadin Mesru' Olmayan Bu Talâk Üzerine Iddet Bekletilir

(Çünkü hayiz hâlinde talâk, haram ve günâh olmakla beraber, muteberdir.)

2-.....Enes ibn Sîrîn söyle demistir: Ben Ibn Umer'den isittim, söyle dedi: Ibn Umer kendi karisini hayizli hâlinde iken bosadi. Akabinde Umer bunu Peygamber'e zikretti. Bunun üzerine Peygamber (S):
— "Abdullah karisina dönsün!" buyurdu.
(Enes ibn Sîrîn dedi ki:) Ben, Ibn Umer'e:
— Bu sana bir bosama sayilir mi? diye sordum. Ibn Umer:
— Bu suâlden kendini tut (çünkü talâkin vukuunda sübhe yoktur), dedi.
Ve Katâde'den; o da Yûnus ibn Cubeyr'den; o da Ibn Umer'den gelen rivayette söyledir: Ibn Umer: Peygamber, Umer'e:
— "Oglun Abdullah 'a emret de karisina dönsün!" buyurdu, dedi. Yûnus ibn Cubeyr: Ben Ibn Umer'e:
— Bu bir bosama sayilir mi? diye sordum. Ibn Umer:

— Bana haber ver: Eger Ibn Umer acz gösterse yâhud ahmaklik etse (onun aczi veya ahmakligindan dolayi o talâkin sayilmasi mümte-ni' olur mu)? dedi.
Ve Ebû Ma'mer söyle dedi: Bize Abdulvâris tahdîs etti. Bize Ey-yûb, Saîd ibn Cubeyr'den tahdîs etti ki, Ibn Umer:
— Bu, benim üzerime (Peygamber tarafindan) bir bosama he-sâb edildi, demistir [4].

2- Karisini Bosa Yan Kimse(Ye Bu Bosama Caiz Olur Mu?) Ve Erkek, Nikâhli Karisini Talâk Ile Karsilar Mi? Babi [5]

3-..... Bize el-Evzâî tahdîs edip söyle dedi: Ben ez-Zuhrî'ye:
— Peygamber'in kadinlarindan hangisi O'ndan Allah'a sigindi? diye sordum.
ez-Zuhrî cevâb olarak söyle dedi:
— Bana Urve, Âise(R)'den söyle haber verdi: Cevn kizi (Umey-me),Rasûlullah(S'e nikâh olunup) huzuruna girdirildigi ve Rasûlul-lah da ona yaklastigi zaman: "Senden Allah'a siginirim!" dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (S) ona: "Sen sâni büyük olan Allah'a sigindin, artik ailenin yanina git!" buyurdu [6].
Ebû Abdillah el-Buhârî söyle dedi: Bu hadîsi Haccâc ibnu Ebî Menî', dedesi Ebû Menî' Ubeydullah (ibn Ebî Ziyâd)'dan; o da ez-Zuhrî'den rivayet etti ki, ona da Urve: Âise söyle dedi..., diye haber vermistir [7].

4-.....Ebü Useyd (R) söyle demistir: Biz Peygamber'in beraberinde çiktik, nihayet es-Savt denilen hurma bahçesine kadar yürüdük. Iki bahçeye ulastigimizda onlarin arasinda oturduk. Peygamber (S) bizlere:
— "Iste suraya oturun!" buyurdu.
Ve kendisi bahçeye girdi. Oraya Cevniyye getirilmis, hurmaliktaki bir eve, en Nu'mân ibn Serâhîl'in kizi Umeyme'nin evine indirilmisti. O kadinin beraberinde ebesi, dadisi da bulunuyordu. Peygamber o kadinin yanma girince, ona:
— "Nefsini bana bagisla!" dedi. Umeyme:
— Hiç melike bir kadin nefsini kendi teb'asina hibe eder mi? diye karsiladi.
Râvî Ebû Useyd dedi ki: Bunun üzerine Peygamber, kadinin sinirliligini yatistirmak için elini uzatip onun üzerine koymak istediginde, Umeyme:
— "Senden Allah'a siginirim" dedi. Peygamber de:
— "Sen hakikaten siginilacak YüceMakaam'asigindin!" buyurdu. Sonra Peygamber bizim yanimiza çikti ve bana:
— "Yâ Ebâ Useyd! Sen bu Umeyme kadina râzikiyye (denilen beyaz keten kumastan biçilmis) iki kat elbise giydir ve onu ailesinin yanina götürüp onlarin arasina koy" buyurdu.
Ve el-Huseyn ibnu'l-Velîd en-Neysâbûriyyu da, Abdurrahmân ibn Gasîl'den; o da Abbâs ibn Sehl'den; o da babasi Sehl ibn Sa'd ile Ebû Useyd'den söyledi. Bu ikisi söyle demislerdir: Peygamber (S), Serâhîl kizi Umeyme ile evlendi [8]. Bu kadin Peygamber'in huzuruna

girdirildiginde, Peygamber elini kadina dogru uzatip yaydi. Kadin bu hareketten hoslanmamis gibi davrandi. Bunun üzerine Peygamber, Ebû Useyd'e o kadini çehizleyip hazirlamasini ve ona râzikî denilen iki kat elbise giydirmesini emretti [9].

5- Bize Abdullah ibn Muhammed tahdîs etti. Bize Ibrâhîm ibnu Ebî'l-Vezîr tahdîs etti. Bize Abdurrahmân, Hamza'dan; o da babasi Ebû Useyd'den ve Abbâs ibn Sehl ibn Sa'd'dan; o da babasi Sehl ibn Sa'd'dan bu geçen hadîsi tahdîs etti [10].

6-.....Bize Hemmâm ibn Yahya, Katâde'den tahdîs etti ki, Ebû Gallâb Yûnus ibn Cubeyr söyle demistir: Ben Ibn Umer'e:
— Bir adam karisim hayizli iken bosamis, dedim, îbn Umer de:
— Sen Ibn Umer'i taniyor musun? Sübhesiz Ibn Umer karisini hayizli iken bosadi. Akabinde Umer, Peygamber'e bunu zikretti. Peygamber (S) de ona: Abdullah'in karisina dönmesini emretti de "Kadin temiz oldugu zaman onu bosamak isterse, iste o zaman bosasin" buyurdu.
Yûnus ibn Cubeyr dedi ki: Ben Ibn Umer'e:
— Peygamber senin bu hayizli iken yaptigin bosamayi bir talâk saydi mi? dedim.
tbn Umer:
— Bana re'yini haber ver: Eger Ibn Umer acz gösterse yâhud ahmaklik etse, onun bu hâllerinden dolayi o talâkin sayilmasi müm-teni' olur mu? dedi [11].

3- Yüce Allah'in: "Bosama Iki Defadir, (Ondan Sonrasi) Ya Iyilikle Tutmak, Ya Güzellikle Salmaktir..." (Ei-Bakara: 229) Kavlinden Dolayi Üç Talâk Vermeye Cevaz Veren Kimseler(In Beyâni) Babi [12]

Abdullah ibnu'z-Zubeyr de karisini kesin olarak bosamis olan hasta bir kimse hakkinda: Ben bu adamin kesin olarak, yâni üç talâk ile bosamis oldugu kadininin, bunun malina mîrâsçi olmasini düsünmem, demistir. es-Sa'bî ise: Kadin iddet içinde bulundugu müddetçe, bosayan o adama mîrâsçi olur, demistir. Kûfe'nin tabiî kaadisi Abdullah ibn Subrume: Kadinin iddeti sona erdigi zaman evlenebilir mi? Dîye sordu da, es-Sa'bî: Evet evlenir, diye cevâb verdi. Bu sefer Ibnu Subrume, es-Sa'bî'ye: Re'yini bana haber ver: Diger kocasi da ölse, yine ona da mîrâsçi olacak mi (böylece her iki kocadan beraberce bir defada mîrâs almasi mi lâzim gelecek)! diye i'tirâz etti.
Bu i'tirâz üzerine es-Sa'bî, kadin iddet içinde bulundugu müddetçe o adama mîrâsçi olur demesinden geri döndü [13].

7-.....Sehl ibn Sa'd es-Sâidî (R) söyle haber vermistir: Uveymir el-Aclânî, Âsim ibn Adiyy el-Ensârî'ye geldi de ona:
— Re'yini bana haber ver: Bir adam karisinin beraberinde bir adam bulsa, kadinin kocasi o adami öldürür, siz de onu kisâsen Öldürür müsünüz, yoksa bu kimse nasil yapmali? Yâ Âsim, bu müskil isi bir kerre benim için Rasûlullah'a soruver,. dedi.

Bunun üzerine Âsim bu mes'eleyi Rasûlullah'a sordu. Fakat Ra-sûlullah (S) bu sorulari, hoslanmayip ayipladi. O derece ki, Rasûlullah'tan isittigi sözler Âsim'a agir geldi. AkabindeÂsim ailesine döndügü zaman Uveymir geldi ve:
— Yâ Âsim! Rasûlullah sana ne söyledi? dedi.
Âsim da:
— Sen bana hayir getirmedin. Rasûlullah, benim O'na sordugum mes'eleyi çirkin gördü, dedi.
Uveymir:
— Vallahi ben çekinmem, bunu kendim Rasûlullah'a sorarim,
dedi.
Uveymir yönelip, insanlarin ortasinda iken Rasûlullah'a geldi de:
— Yâ Rasûlallah! Bir kimse kansiyle beraber bir kisiyi (zina üzerinde) bulsa, kadinin kocasi o erkegi öldürmeli, sonra siz de (kisas olarak) onu öldürmeli misiniz? Yoksa bu adam ne yapmali? diye
sordu.
Bunun üzerine Rasûlullah:
— "Senin ve kadinin hakkinda Allah Kur'ân indirdi. Git o kadini getir!'* buyurdu.
Sehl dedi ki: Bu kan-koca (en-Nûr: 6-10 âyetinde ögretildigi üzere) birbirleriyle la'netlestiler. Ben de insanlarla beraber Rasûlullah'in yaninda idim, la'netlesmeleri bitince Uveymir:
— Yâ Rasûlallah! Eger ben bu kadini nikâhimda tutarsam, ona yalan isnâd etmis (bir yalanci) olurum! dedi ve Rasûlullah ona emir vermeden önce, o, kadinini üç talâk ile bosadi.
Ibnu Sihâb: La'netlesmeden sonra karisina üç talâk verip bosamak ve hâkim tarafindan infaz edilmek, la'netlesen çiftler hakkinda bir kaanûn olageldi, demistir [14].

8-..... Ibnu Sihâb söyle demistir; Bana Urvetu'bnu'z-Zubeyr haber verdi; ona da Âise (R) söyle haber vermistir: Rifâa el-Kurazî'nin karisi Rasûlullah'a geldi de:
— Yâ Rasûlallah! Rifâa beni bosamis ve bosamayi kesin yapmisti. Sonra ben de Abdurrahmân ibnu'z-Zubeyr el-Kurazî ile evlenmistim. Fakat Abdurrahmân'm erligi su elbise saçagi gibi(gevsek)dir, dedi.
Rasûlullah (S):
— "Sanirim ki sen (eski kocan) Rifâa 'ya dönmek istiyorsun. Fakat (ikinci kocan) Abdurrahmân senin balcagizindan, sen de onun balcagizindan tatmadikça bu olmaz" buyurdu [15].

9-.....Ubeydullah söyle demistir: Bana el-Kaasim ibnu Muhammed, Âise(R)'den söyle tahdîs etti: Bir kimse karisini üç talâk ile bosamis. Sonra kadin baska bir erkekle evlenmis. Ikinci koca da (kadinla cima yapamadan) kadini bosamis. Bu ikinci koca kadini bosadiktan sonra, kadinin ilk kocasina varmasi halâl olur mu? diye Peygamber'e soruldu.
Peygamber (S) de:
— "Ikinci erkek kadinin balçigindan, birinci erkegin tatmasi gibi tatmadikça halâl olmaz" buyurdu [16].

4- Kadinlarini (Kendilerini Bosamalari Yâhud Ismette Devam Etmeleri Arasinda) Muhayyer Kilan Kimse Bâri

Ve Yüce Allah'in su kavli:
"Ey Peygamber, zevcelerine söyle söyle: Eger siz dünyâ hayâtim ve onun zînetini istiyorsaniz, gelin size bosama
bedellerini vereyim de hepinizi güzellikle salivereyim. (Yok eger Allah % Rasûlü'nü ve âhir et yurdunu istiyorsaniz, haberiniz olsun, Allah içinizden güzel hareket edenlere pek büyük bir mükâfat hazirlamistir) (el-Ahzâb: 28-29) [17].

10-.....Bize Müslim ibn Subayh, Mesrûk'tan tahdîs etti ki, Âise (R): Rasûlullah (S) bizleri muhayyer kildi da bizler Allah'i ve Ra-sûlü'nü tercih ettik ve O bu muhayyer kamayi bizim üzerimize bir sey (yânî talâk) saymadi, demistir [18].

11-.....Bize Âmir es-Sa'bî tahdîs etti ki, Mesrûk söyle demistir: Ben Âise'ye hiyereden (yânî erkegin karisim talâk hususunda muhayyer kilmasindan) sordum. Âise (R):
— Peygamber (S) bizleri muhayyer kildi, fakat bu bir talâk mi oldu? dedi.
Mesrûk:
— Karim beni tercih edecek olduktan sonra, ben karimi bir ker-re yâhud yüz kerre muhayyer kilmaktan bir endîse duymam, demistir.

5- Bâb: Erkek Karisina "Senden Ayrildim" Yâhud "Seni Saliverdim" Yâhud "Sen Kocandan Bossun" Yâhud "Uzaklastirilansin" Yâhud Kendisiyle Talâk Kasdedilen Bir Söz Söyledigi Zamân,Bu Kocanin Isi, Niyetine Göredir (Bu Sözlerle Bosamaya Niyet Etmisse Bosama Vâki' Olur, Degilse Vâki' Olmaz).

Buna Azîz ve Celîl olan Allah'in su kavilleri delâlet etmistir: "Kendilerini güzel bir sekilde saliverin.,." (el-Ahzâb: 49);
"Hepinizi güzellikte salivereyim19 (el-Ahzâb: 28);
"Bosanma iki defadir. (Ondan sonra) ya iyilikle tutmak, ya güzellikle salivermektir..." (el-Bakara: 229);
"Sonra müddetlerini doldurfmaya yaklastiklari zaman, onlari ya güzellikle tutun, yâhud güzellikle kendilerinden
ayrilin ve içinizden adalet sahibi iki kisiyi de sâhid yapin... '- (et-Talâk: 2) [19]
Ve Âise (R): Peygamber (S), ebeveynimin bana ondan ayrilmayi emretmeyeceklerini muhakkak bilirdi, demistir [20].

6- Zevcesine Hitaben "Sen Bana Haramsin" Diyen Kimse Babi [21]

el-Hasen el-Basrî de: Bu sözde i'tibâra alinacak olan kocanin niyetidir, demistir (yânî bu sözle talâka yâhud zihâra niyet etmisse, niyet edilen sey vâki' olur, çünkü bunlarin ikisi de harâmhgi gerektirir) [22].

Ilim ehli de: Erkek üç talâkla bosadigi zaman, artik o kadin baska bir erkekle evleninceye kadar, kendisine kesin olarak haram olmustur, dediler. Alimler buna talâk yâhud ayrilma sözü açikça telâffuz edilmis olmasi sebebiyle haram ismini verdiler. Kadin hakkinda zikredilen bu haram kilma, bir yiyecek maddesini kendi nefsine haram kilan kimse gibi degildir. Çünkü halâl olan yiyecek için haram denilmez (eger halâl yiyecek ve içecegi haram ederse, bu bos bir sözdür). Hâlbuki bosanmis kadin için haramdir denilir. Bunun delîli Yüce Allah'in üç talâk hakkinda söyle buyurmus olmasidir: "Eger erkek zevcesini üçüncü defa olarak bosarsa, ondan sonra kadin, kendisinden baska bir ere nikahlanip varincaya kadar ona halâl olmaz..." (el-Bakara: 230).

Imâm el-Leys de Nâfi'den söyledi. Ibn Umer, karisini üç talâk ile bosayan kimsenin hükmü soruldugu zaman: "Eger sen kadinini bir kerre yâhud iki kerre bosadiysan (senin karina dönme hakkin vardir). Çünkü Peygamber (S) bana bunu emretti. Eger sen karini üç talâkla bosadiysan artik o kadin baska bir erkekle evleninceye kadar sana haram olmustur" derdi [23].

12-.....Âise (R) söyle demistir: Bir adam karisini kesin olarak bosadi. Kadin da bos bir adamla evlendi. Akabinde o ikinci kocasi da kadini bosadi. Ikinci kocanin erkeklik âleti elbise saçagi gibi gevsek idi. Bu sebeble arzu etmekte oldugu cinsî münâsebetten hiçbirse-ye ulasamadi. Bunun üzerine çok geçmeden kadini bosadi. Kadin, Peygamber'e geldi de:

— Yâ Rasûlallah! Birinci kocam beni kesin olarak bosadi. Sonunda ben de ondan baska bir erkekle evlendim. Bu ikinci erkek benimle zifafa girdi, ondaki erkeklik âleti ancak elbisenin saçagi gibi gevsekti. O bana ancak bir defa yaklasti, benden hiçbirseye ulasamadi (yânî cima yapamadi). Simdi ben ilk kocama halâl olur muyum? diye sordu.

Rasûlullah (S):

— "Ikinci kocan senin balagindan tadincaya kadar, sen de onun balagindan tadincaya kadar sen birinci kocana halâl olmazsin" buyurdu [24].

7- Bâb:

"Ey Peygamber, sen zevcelerinin hosnûdlugunu arayarak Allah'in sana halâl kildigi seyi niçin (kendine) haram ediyorsun..." (et-Talâk: 1).

13-.....Saîd ibn Cubeyr, Ibn Abbâs'tan: Erkek, karisini kendisine haram kildigi zaman bu söz birsey (yânî talâk) degildir, derken isitmis oldugunu haber vermistir.

Ve yine Ibn Abbâs (buna delîl getirerek): "And olsun Allah'in Rasûlü'nde sizin için pek güzel bir örnek vardir..." (ei-Ahzâb:2i) âyetini söylemistir [25].

14-.....îbn Cureyc söyle demistir: Atâ ibn Ebî Rebâh, Ubeyd ibn Umeyr'den söyle derken isittigini

söyledi: Ben Âise(R)'den söyle derken isittim: Peygamber (S) Zeyneb ibnetu Cahs'in yaninda eglenir ve onun yaninda bal serbeti içerdi. Bunun üzerine Hafsa ile ben birbirimizle söyle tavsiyelestik: Ikimizden hangimizin yanina Peygamber gererse, O'na:
— Ben Sen'den megâfir kokusu duyuyorum, Sen megâfir mi yedin? desin, dedik.
Peygamber iki kadindan birinin yanina girince, o kadin bu sözü Peygamber'e söyledi. Peygamber de:
— "Hayir (ben megâfir yemedim). Fakat Zeyneb bintu Cahs'in yaninda bal serbeti içtim. Artik bir daha onu içmege dönmem" dedi
Iste bunun üzerine su âyetler indi: "Ey Peygamber! Sen zevcelerinin hosnûdlugunu arayarak Allah 'in sana halâl kildigi seyi niçin (kendine) haram ediyorsun? (Bununla beraber üzülme) Allah çok magfiret edici, çok merhamet eyleyicidir. Allah sizin için yeminlerinizin çö-zümlügünü farz kilmistir. Allah sizin yardimcinizdir ve O hakkiyle bilendir, tam hüküm ve hikmet sahibidir. Hani Peygamber, zevcelerinden birine gizli bir söz söylemisti. Bunun üzerine o açiklayinca, (Peygamber) bunun bir kismini bildirmis, bir kismindan da vazgeçmisti. Artik bunu kendisine söyleyince, o zevce: 'Bunu sana kim haber verdi?' dedi. (Peygamber de:) 'Bana herseyi bilen, herseyden haberdâr olan Allah haber verdi' dedi. Eger ikiniz de Allah 'a tevbe ederseniz ne iyi, çünkü ikinizin de kalbleriniz egildi. Yok, onun aleyhinde birbirinize arka verirseniz, hiç sübhesiz Allah bizzat onun yar-dimcisidir, Cebrail de, mü 'minlerin sâlih olanlari da. Bunlarin ardindan bütün melekler de ona yardimcidirlar" (et-Tahrîm: i-4).
Bu âyetteki "Eger tevbe ederseniz1"deki tesniye zamiri, Âise ile Hafsa'ya âiddir. "Hani Peygamber zevcelerinden birine gizli bir söz söylemisti" fikrasi da "Hayir, ben bat serbeti içtim" sözüne isarettir [26].

15-.....Âise (R) söyle demistir: Rasûhillah (S) bali ve tatliyi severdi, ikindi namazindan döndügü zaman kadinlarinin yanina girer ve onlardan birinin yanina yaklasirdi. Bir gün Umer'in kizi Hafsa'mn yanina girdi de, orada kalmakta oldugundan daha çok kaldi. Ben bunu kiskandim (ve bunun sebebini sorusturdum). Bana:
— Hafsa'ya, kavminden bir kadin küçük bir çömlek bal hediye etti, o da bu baldan Peygamber'e serbet içirdi, denildi.
Ben de kendi kendime: Vallahi biz bunun için muhakkak bir hile yapariz! dedim.
Akabinde Sevde bintu Zem'a'ya söyle dedim:
— Biraz sonra Rasûlullah muhakkak sana yaklasacaktir. Sana yaklastiginda O'na: Sen megâfîr mi yedin? dersin, O da sana: Hayir, diyecektir. Bunun üzerine sen de O'na: Sen'den hissetmekte oldugum bu koku nedir? dersin. O da sanajnuhakkak: Hafsa bana bal serbeti içirmisti! diyecektir. Sen de O'na:. O balin arisi urfut agacindan toplamistir! dersin. Bana geldiginde ben de böyle söyleyecegim. Yâ Sa-fiyye, sen de böyle söyle! dedim [27].
Âise bu ta'lîmâtin tatbik suretini söyle anlatmistir: Sevde söyle diyordu:
— Vallahi çok geçmedi Rasûlullah kapinin önünde durdu. Yâ Âise, senden korktugum için bana emrettigin sözü hemen Rasûlul-lah'a oracakta iken söylemek istedim.
(Âise dedi ki:) Rasûlullah ona yaklasinca, Sevde O'na:
— Yâ Rasûlallah, sen megâfîr zamki mi yedin? demis O da:

— "Hayir!" diye cevâb vermis. Sevde:
— Sen'den hissetmekte oldugum bu koku nedir? demis. Rasûlullah:
— "Hafsa bana bal serbeti içirmisti!" buyurmus. Sevde:
— O balin arisi urfut agacinda yayilmis! demis.
Nihayet Rasûlullah benim odama dönüp geldiginde ben de bu sözlerin benzerini söyledim. Safiyye'ye gittiginde o da bunlarin benzerini söylemisti. Sonra Rasûlullah dönüp Hafsa'nin nevbetinde yanina vardiginda, Hafsa:
— Yâ Rasûlallah! Sana o bal serbetinden içireyim mi? diye sordugunda Rasûlullah:
— "Hayir, benim ona ihtiyâcim yoktur!" buyurdu. Âise (rivayetine son vererek) dedi ki: Sevde bana:
— Vallahi biz Rasûlullah'i bal serbetinden mahrum ettik, diyordu.
Ben de Sevde'ye:
— Sus! dedim (ve Hafsa hakkindaki hîle ve tedbîrimizin duyulmasini istemedim) [28].

8- Bâb: Nikâhtan Önce Talâk Yoktur

Ve Yüce Allah'in su kavli:
"Ey îmân edenler, mü'min kadinlari nikahlayip da sonra kendilerine dokunmadan, onlari bosadiginiz zaman sizin için üzerlerine sayacaginiz bir iddet yoktur. O surette onlari fâidelendirip, kendilerini güzel bir sekilde saliverin" (ei-Ahzâb: 49). Ibn Abbâs da: Allah talâki nikâhtan sonra kildi, demistir [29].
Ve nikâhin varligindan önce talâkin olmadigi hususunda Alî'den, Saîd ibnu'l-Müseyyeb'den, Urvetu'bnu'z-Zubeyr'den, Ebû Bekr ibnu Abdirrahmân ibni'l-Hâris ibn HisânVdan, Ubeydullah ibnu Abdillah ibn Utbe'den, Ebân ibn Usmân'dan, Alî ibnu'l-Htiseyin-(Zeyne'l-Abidîn)den, Kaadi Surayh'den, Saîd ibn Cubeyr'den, el-Kaasim ibn Muhammed ibn Ebî Bekr es-Siddîk*tan, Salim ibn Abdillah'tan, Tâvûs'tan, el-Hasen el-BasrîMen, Ikrime'den, Atâ'dan, Amir ibnu Sa'd el-Becelî'den, Câbir ibn Zeyd'den, Nâfi' ibn Cubeyr(ibn Muf im)'den, Muhammed ibnu Ka'b el-Karazfden, Süleyman ibnu Yesâr'dan, Mucâhid'den, el-Kaasim ibn Abdirrahmân (ibn Abdillah ibn Mes*ûd)'dan, Amr ibnu Herim el-Ezdî*den, es-Sa'bî Amir ibn SerâmTden rivayet olunuyor ki, nikâhtan önce kadin bos olmaz [30].

9- Bâb: Erkek Zorlanmis Oldugu Hâlde, Karisi Için: "Su Kadin Benim Kizkardesimdir" Dedigi Zaman, O Erkek Üzerine Ne Talâk, Ne Zihâr Nevinden Birsey Olmaz

Peygamber (S) söyle buyurdu: "Ibrahim Haiti Peygamber, karisi Sâre için: 'Bu benim kizkardesimdir' dedi. Ibrahim'in karisi için böyle söylemesi, Aziz ve Celîl Allah'in rizâsi hakkinda (yâni O'nun rizâsiyle) olmustu (çünkü Sâre, Allah'in Dîni'nde onun kizkardesi idi)" [31].

10- Öfke, Zorlama, Sarhosluk Ve Delilik Hâllerinde Verilen Talâkin Hükmü; Sarhosla

Delinin Islerinin Hükmü (Yâni Bunlarin Sözleri Ve Islerindeki Hükümleri Bir Midir, Ayri Midir?); Talâkta Meydana Gelen Yanilma Ve Unutmanin Hükmü; Yanilma Ve Unutmakla Meydana Gelen Sirkin Ve Diger Islerin Hükümlerinin Kisilerin Niyetlerine Bagli Oldugu) Babi

Çünkü Peygamber(S)'in su kavli vardir:

"Ameller ancak niyetlere göredir. Herkesin niyet ettigi ne ise, eline geçecek olan ancak odur..."[32]
es-Sa'bî de (yanilan ve unutanin talâklarinin vâki olmayacagina delîl getirici olarak): "Ey Rabb'imiz, unuttuk yâhud yanildiysak, bizi tutup sorguya çekme.,. " (ei-Bakara: 286) âyetini okumustur. Vesveseli kimsenin ikrarinin caiz olmayacagi. Zîrâ Peygamber (S), kendisi aleyhine zina ikrari yapan kisiye: "Sende delilik var mi?" buyurmustur.
Alî ibn Ebî Tâlib de söyle demistir:
Hamza yasli develerin bögürlerini yardi. Peygamber (S) Hamza'yi bu fiilinden dolayi kinamaya basladi. Bir de gördü ki, Hamza iki gözü kipkizil sarhos olmus. Sonra Hamza, Peygamber'e: Sizler baska degil, ancak babamin kölelerisiniz, dedi. Bu söz üzerine Peygamber, Hamza'nin çok sarhos oldugunu bildi de yanindan disari çikti, biz de beraberinde çiktik (yânî Peygamber onu sarhos iken isledigi suçlardan dolayi cezalandirmadi).
Usmân ibn Affân: Delinin ve sarhosun talâki yoktur (yânî vâki* olmaz), demistir. Ibn Abbâs da: Sarhosun ve zorlanan kimsenin talâki caiz degildir (yânî vâki' degildir), demistir. Ukbetu'bnu Amir de: Vesveseli kisinin talâki caiz (yânî vâki') olmaz, demistir. Atâ ibn Ebî Rebâh: Bosamak istedigi ve bosamaya basladigi zaman onun sarti olur (yânî bir sart kosmasi ve bosamayi bir sarta baglamasi lâzimdir), demistir.
Nâfi' de söyle dedi:
Bir adam karisini, eger evden disari çikarsa kesin olarak bosadiginda hükmü soruldu da, ibn Umer:
Eger kadin evden çikarsa, o adamdan kat*î olarak kesilmistir; evden disari çikmazsa (sart bulunmadigi için) hiçbirsey olmaz, dedi. ez-Zuhrî de "Eger sunu sunu yapmazsam karim üç defa bostur" diyen kimse hakkinda söyle demistir: O kisi söylediginden ve yemîn ettigi zaman bu yemini ile kalbini bagladigi seyden sorulur. Eger istedigi bir müddet ismi söylemis ve yemîn ettigi sirada kalbini ona baglamis ise, bu onun dînine ve emânetine
birakilir (yânî sözü tasdîk olunur ve Allah ile kendi arasindaki seye mâlik olur).
Ibrâhîm en-Nahaî de söyle demistir:
Eger erkek karisina "Benim sende hiçbir hacetim yok" derse, niyeti mu'teber olur(Eger talâk niyet etmisse kadin bosanmis olur, degilse olmaz). Her kavmin talâki kendi dilleriyle olur. (Meselâ, Türkçe ile: "Bosadim seni bir talâk" dese, bir nc'î talâk vâki' olur; "Iki talâk" dese, iki; "Üç talâk" dese, üç talâk vâki' olur.) Katâde söyle dedi: Erkek karisina, her temizlik sirasinda bir kerre cinsî münâsebet yaparak: "Eger hâmile kalirsan sen üç defa bossun" derse ve kadinin gebeligi meydana çiksa, o adamdan kesin olarak bosanip ayrilmis olur. el-Hasen el-Basrî de söyle demistir: Erkek karisina hitaben "Sen kendi ailene katil" dedigi zâmân, niyeti mu'teber olur (Eger bu sözle talâk niyet etmisse, talâk vâki' olur; degilse olmaz). Ibn Abbâs: 'Talâk (geçimsizlik gibi) bir hacetten dolayi yapilir, itâk ise kendisiyle Allah'in rizâsi aranan bir istir" demistir. ez-Zuhri de: Eger erkek karisina Sen benim karim degilsin" derse, niyeti mu'teber olur: Eger bu sözle talâk niyet etmisse,

ona niyet ettigi sey vardir,
demistir. Alî de (Umer'e hitaben): Sen üç seyden: iyilesinceye kadar deliden, bulûga erisinceye kadar çocuktan,
uyanincaya kadar uyuyan kimseden kalemin yazmaktan kaldirilmis oldugunu bilmedin mi? demistir.

Yine Alî: Bunamis kimsenin bosamasindan baska her bosama caizdir (vâki'dir), demistir [33].

16-.....Bize Katâde, Zurâre ibn Evfâ'dan; o da Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S): "Sübhesiz Allah benim ümmetimden nefislerinin söyledigi seyleri (yâni gönüllerinden geçen yaramaz hâtiralari), kisi onlari islemedikçe yâhud diliyle söylemedikçe cezalandirmaktan vazgeçmistir" buyurdu [34].
Ve Katâde: Kisi karisini gönlünde gizlice bosadigi zaman, onun bu bosamasi hiçbirsey degildir, demistir.

17-.....Ibn Sihâb söyle demistir: Bana Ebû Seleme ibnu Abdirrahmân, Câbir ibn Abdillah(R)'tan söyle haber verdi: Eslem kabilesinden bir adam Peygamber (S) mescidde iken geldi de, kendisinin zina etmis oldugunu söyledi. Peygamber ondan yüz çevirdi. Bu sefer o zât, Peygamberdin yüzünü döndürdügü tarafa geçti ve kendi nefsi aleyhine dört kerre sehâdet etti. Bunun üzerine Peygamber onu çagirdi da:
— "Sende delilik var mi? Sen evlendin mi?" diye sordu. O zât:
— Evet evlendim, dedi.
Bunun üzerine Peygamber, onun (bayram namazi kilinan) musallada taslanmasini emretti. Taslar ona isabet edip iztirab verince kaçti, nihayet Harre'de yetisildi de öldürüldü [35].

18-.....ez-Zuhrî söyle demistir: BanaEbû Seleme ibnu Abdirrahmân ile Saîd ibnu'I-Müseyyeb haber verdiler ki, Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) mescidde iken Eslem kabilesinden bir adam geldi de, O'na nida edip:
— Yâ Rasûlallah! Sübhesiz bu hayirdan en geri (en alçak) olan adam -kendisini kasdediyor- zina etmistir, dedi.
Rasûlullah, ondan yüz çevirdi. Bu sefer o zât, Rasûlullah'in yüzünü döndürdügü tarafa geçti de yine:
— Yâ Rasûlallah! Sübhesiz ki bu en geri olan adam zina etmistir, dedi.
Kasûlullah ondan yine yüz çevirdi. Bu sefer o zât yine Rasûlullah'in yüzünü döndürmüs oldugu tarafa çekildi de, O'na karsi ayni sözü söyledi. Rasûlullah yine ondan yüz çevirdi. O zât da dördüncü defa olarak Rasûlullah'in yüzünü döndürdügü tarafa çekildi. Böylece kendisi aleyhine dört kerre sehâdet edince, Rasûlullah onu çagirdi da:
— "Sende delilik var mi?" diye sordu. O zât:
— Hayir (yoktur), dedi. Bunun üzerine Peygamber:
— "Bunu götürünüz ve taslayiniz!" emrini verdi. O zât evlenmis hâlde idi.
Ve yine ez-Zuhrî söyle demistir: Bana Câbir ibn Abdillah el-Ensârî'den bir kimse haber verdi ki, Câbir söyle demistir: Ben o zâti taslayanlarin içinde bulundum. Hepimiz onu Medine'deki musalla-

da tasladik. Taslar isabet edip canini acitinca hizlica kaçti. Nihayet biz ona Harre'de yetistik ve tasladik, sonunda öldü [36].

11- Hul' Ve Hulu'da Talâk Nasil Olur Babi [37]

Ve Yüce Allah'in su kavli: "...Kadinlara verdiginiz birseyi geri almaniz sîze halâl olmaz. Meger ki erkekle kadin, Allah'in sinirlarim (evlilik haklarini) ayakta tutamayacaklarindan korkmus (ümîdlerini kesmis) olsunlar. Eger bu suretle siz de onlarin (kari-kocanin), Allah 'in sinirlarini hakkiyle muhafaza ve îfâ edemiyeceklerinden korkarsaniz, o hâlde (kadinin bosanmak için) fidye vermesinde ikisi üzerine de vebal yoktur. Bunlar Allah'in sinirlaridir. Onlari çigneyip geçmeyin. Kim Allah'in sinirlarini asarsa, iste onlar zâlimlerin tâ kendileridir" (el-Bakara: 229) [38].
Umer (R), devlet baskani ve hâkim huzurunda olmaksizin yapilan hul'u geçerli kilmistir. Usmân (R) de kadinin saç bagindan baska mâlik oldugu seylerle yapmis oldugu hul'u geçerli kilmistir.
Tâvûs da:
Kocanin karisindan fidye almasi, Allah'in buyurdugu gibi, ancak Allah'in kari-kocadan herbirine digerine karsi muaserette, sohbette farz kildigi hususlarda "Allah'in sinirlarini ayakta tutamayacaklarindan korktuklarinda11 halâl olur, demistir. Tâvûs'un oglu da: Babam Tâvûs, beyinsizlerin söyledigi "Kadin kocasina karsi: Ben seninle cünüblükten dolayi yikanmam! deyinceye kadar hulu' halâl olmaz" sözlerini söylemedi (; Allah'in buyurdugunu söyledi), demistir [39].

19- Bize Ezher ibmi Cemîl tahdîs etti. Bize Abdulvahhâb es-Sakafî tahdîs etti. Bize Hâlid el-Hazzâ, Ikrime'den; o da Ibn Ab-bâs(R)'dan söyle tahdîs etti: Sabit ibn Kays'in karisi, PeygamDer(S)'e geldi de:
— Yâ Rasûlallah! (Kocam) Sabit ibn Kays; ben ona ne ahlâk, ne de dîn hususunda dar iliniyorum. Lâkin ben (kocami çirkin gördügümden) müslümânlik hayâtimda küfrü çirkin buluyorum (bu se-beble kocamdan ayrilmak istiyorum), dedi.
Bunun üzerine Rasûlullah (S):
— "Sen Sâbit'in vaktiyle mehr verdigi bustânini kendisine geri verir misin?" diye sordu.
Kadin:
— Evet (geri veririm)» dedi. Rasûlullah, Sabit ibn Kays'a:
— "Bahçeyi kabul et ve bu kadini bir talâk ile bosa!" buyurdu.
Ebû Abdillah el-Buhârî: Seyhim Ezher ibnu Cemîl, bu hadîsi Ibn Abbâs'a varan senedle rivayet etmesinde mutâbaa olunmuyor, dedi (Çünkü baskalari bunu Ikrime'den mürsel olarak rivayet etmis, Ibn Abbâs'i zikretmemislerdir) [40].

20-.....Bize Hâlid et-Tahhân, Hâlid el-Hazzâ'dan; o da Ikrime'den (mürsel olarak): Abdullah ibn Ubeyy'in kizkardesi seklinde bu hadîsi tahdîs etti. Peygamber (S) o kadina:
— "Sen onun bahçesini kendisine geri verir misin?" diye sordu. Kadin da:

— Evet, deyip, bahçeyi kocasina geri verdi. Peygamber de kocasina kadini bosamasini emretti. Ibrâhîm ibn Tahmân, Hâlid el-Hazzâ'dan o da Ikrime'den; o
da Ibn Abbâs'tan söyledi ki, Ibn Abbâs söyle demistir: Sabit ibn Kays'-in karisi, Rasûlullah'a geldi de:
— Yâ Rasûlallah! Ben kocam Sâbit'e, dîn ve ahlâk hususlarinda gücenip darilmiyorum. Lâkin ben (onu sevmedigimden dolayi, geçinmesinde) ona takat getiremiyorum, dedi.
Rasûlullah:
— "Öyleyse bahçesini Sâbit'e geri vereceksin!" buyurdu. Kadin da:
— Evet, dedi [41].

21-.....Ibn Abbâs (R) söyle demistir: Sabit ibn Kays ibn Semmâs'in karisi Peygamber'e geldi de:
— Yâ Rasûlallah! Ben Sâbit'e dîn ve ahlâk hususunda ukubetle ceza vermiyorum, fakat ben kufrânu'1-asîr yapmaktan (yânî kocanin haklarinda taksir yapmaktan) korkuyorum, dedi.
Rasûlullah (S) da:
— "Sâbit'e bahçesini geri verecek misin?' diye sordu. Kadin.
— Evet, deyip Sâbit'e bahçesini geri verdi, Rasûlullah da Sâbit'e kadinindan ayrilmasini emretti.

22- Bize Süleyman ibn Harb tahdîs etti. Bize Hammâd, Eyyûb'-dan; o da îkrime'den Sâbit'in karisi Cemile... diye tahdîs edip hadîsin tamâmim zikretti [42].

12- Kari-Koca Arasinin Açilmasi, Zaruret Sirasinda Hâkim Hulu' Yapmaya Isaret Eder Mi; Ve Yüce Allah'in Su Kavli Babi:

"(Eger kan ile kocanin) aralarinin açilmasindan endîseye düserseniz, o vakit kendilerine erkegin ailesinden bir
hakem, kadinin ailesinden bir hakem gönderin. Bunlar baristirmak isterlerse, Allah aralarinda onlari uyusmaya
muvaffak buyurur. Sübhesiz ki, Allah hakkiyle bilicidir, haberdârdir" (en-Nisâ: 35) [43]

23-.....Bize el-Leys, Abdullah ibnu Ebî Muleyke'den; o dael-Misver ibn Mahrame ez-Zuhrî'den tahdîs etti. O: Ben Peygam-ber(S)'den isittim, söyle buyuruyordu, demistir: "Mugtre ogullan benden Alî'nin, onlarin kizi ile nikâh olmasi hususuna izin istediler. Ben buna izin vermem..." [44].

13- Bâb: Evli Cariyenin Satilmasi Talâk Olmaz

24-.....Peygamberdin zevcesi Âise (R) söyle demistir: Berîre hakkinda üç tane sünnet (yânî kaanûn) meydana gelmistir: Bu sünnetlerin biri sudur: Berîre hürriyete kavusturuldu da akabinde kocasi hakkinda muhayyer kilindi. (Ikinci sünnet sudur:) Rasûlullah (S) Berîre hakkinda: "Velâ hakki, hürriyete kavusturanindir'"buyurdu. Bir de Rasûlullah içeriye girdi. Tencerede ocak üstünde,

içinde et kayniyordu. Rasûlullah'a evdeki katiklardan ekmekle bir katik yaklastirildi. Rasûlullah.
— "Ben içinde et pisen bir tencere görmedim mi?" buyurdu. Oradakiler:
— Evet, lâkin bu Berîre'ye sadaka verilmis bir ettir. Sen de sadaka yemezsin! dediler.
Rasûlullah:
— "O, Berîre'ye sadakadir, ondan da bize hediyedir" buyurdu [45].

14- Câriye, Kölenin Nikâhi Altinda Iken Hürriyete Kavustugunda Muhayyer Kilinmasi Babi [46]
.

25-.....Bize Su'be ile Hemmâm ibh Yahya, Katâde'den; o da Ikrime'den tahdîs etti ki, Ibn Abbâs (R), Berîre'nin kocasi Mugîs'i kasdederek:
— Ben onu bir köle olarak gördüm, demistir.

26-.....Bize Eyyûb es-Sahtiyânî, Ikrime'den tahdîs etti ki, Ibn Abbâs (R), Berîre'nin kocasini kasdederek:
— Su, Fulân ogullarinin kölesi Mugîs'tir. Hâlâ gözümün önünde ona bakiyor gibiyim: Mugîs, Medîne sokaklarinda ayrilmasina aglayarak Berîre'nin arkasindan giderdi.

27-.....Bize Abdulvahhâb, Eyyûb'dan; o da Ikrime'den tahdîs etti ki, îbn Abbâs (R) söyle demistir: Berîre'nin kocasi Fulân ogullarina âid Mugîs denilen siyah bir köle idi. Hâlâ gözümün önünde görür gibiyim: Zavalli Mugîs, Medîne sokaklarinda Berîre'nin arkasinda dolasir dururdu.

15- Peygamber(S)'In Berîre'nin Kocasi Hakkinda Sefaat Etmesi Babi

28-.....Bize Hâlid el-Hazzâ, îkrime'den; o da Ibn Abbâs'tan söyle tahdîs etti: Berîre'nin kocasi Mugîs denilen bir köle idi (Berî-re'yi çUginca severdi.) Hâlâ gözümün önünde görür gibiyim: Zavalli Mugîs (onu razi edip de kendisini tercih etmesi için) aglayarak ve gözyaslari sakalinin üzerinde akarak Berîre'nin arkasinda döner dolasirdi. Bir kerre Peygamber (S) babam Abbâs'a:
— "Yâ Abbâs Mugîs'in Berîre'ye olan asiri sevgisine, Berîre'nin deMugis'e olan bugzuna, nefretine hayret etmez misin?" buyurdu.
Sonra da Peygamber, Berîre'ye:
— "Keski su Mugîs'e dönsen olmaz mi?" buyurdu. Berîre de:
— Yâ Rasûlallah! Ona dönmemi emrediyor musun? dedi. Peygamber:
— "Hayir, ben (emretmiyorum) ancak sefaat ediyorum" buyurdu.
Berîre de:
— Öyleyse benim o adama ihtiyâcim yoktur! Dedi [47].

16- Bâb:

(Bu, önceki bâbdan bir fasil gibidir.)

29-.....Bize Su'be, el-Hakem ibn Uteybe'den; o da Ibrâhîm eri-Nahaî'den; o da el-Esved ibn Yezîd'den haber verdi ki, Âise (R), Berîre'yi satin almak istedi, fakat efendileri velâ hakkinin kendilerine âid olmasini sart kilmalarindan baska türlü satisa razi olmadilar. Âise de bu vaziyeti Peygamber'e zikretti. Peygamber (S):
— "Sen Berîre 'yi satin al ve hürriyete kavustur. Çünkü velâ hakki ancak hürriyete kavusturanindir" buyurdu.
Peygamber'in yanina bir et getirildi de:
— Bu, Berîre'ye sadaka verilen ettir, denildi. Bunun üzerine Peygamber:
— "O, Berîre'ye bir sadakadir, bize de (ondan) hediyedir"
buyurdu.

30- Bize Âdem ibn Ebî Iyâs tahdîs etti. Bize Su'be tahdîs edip 'Berîre kocasindan muhayyer kilindi" fikrasini ziyâde etti [48].

17- Yüce Allah'in Su Kavli Babi:

"Allah'a es taniyan kadinlarla, onlar îmâna gelinceye kadar evlenmeyin. îmân eden bir câriye, müsrik bir kadindan -bu sizin hosunuza gitse de- elbet daha hayirlidir..." (el-Bakara: 221) [49].

31- Bize Kuteybe tahdîs etti. Bize el-Leys, Nâfi'den tahdîs etti ki, Ibn Umer'e Hristiyan ve Yahûdî kadinlarinin nikâh edilmesinin hükmünden soruldugunda:
— Sübhesiz Allah müsrik kadinlarini mü'min erkeklere haram kilmistir. Ben, îsâ Allah'in kullarindan bir kul oldugu hâlde, bir kadinin kendi Rabb'inin îsâ oldugunu söylemesinden daha büyük bir müsriklik bilmiyorum, der idi [50].

18- Müsrik Kadinlardan Islâm'a Girenlerin Nikâhi Ve Iddetleri Babi

32-.....Bize Hisâm es-San'ânî, Ibn Cureyc'den haber verdi.Ve Atâ (el-Horâsânî), Ibn Abbâs'tan söyledi: Peygamber (S) ile mü'-minlerce müsrikler iki menzile üzerinde bulunuyorlardi: Birincisi harb ehli olan müsriklerdi ki, Peygamber onlara mukaatele eder, onlar da Peygamber'e mukaatele ederlerdi. Ikincisi ahd ehli olan müsriklerdi ki, Peygamber bunlara mukaatele etmez, onlar da Peygamber'e mukaatele etmezlerdi. Harb ehli olan müsriklerden bir kadin Medine'ye müslümân olarak hicret edince, üç hayiz görünceye ve temizleninceye kadar evlenilmek üzere tâlib olunmazdi (Çünkü bu kadin, Islâm'a girmesi ve hicreti sebebiyle hürre kadinlardan olmustu.) Temizlendigi zaman onunla nikâh yapmak halâl olurdu. Eger o kadin Medine'de baska erkekle nikâh etmeden önce eski kocasi hicret edip gelirse, bu kadin ilk nikâhi ile kocasina geri verildi. Ve yine harb ehli olan müsriklerden erkek bir köle yâhud bir câriye hicret edip gelirlerse,
bunlarin her ikisi de hürdürler. Bunlara da (Mekke'den Medîne'ye hicret eden) Muhâcirler'e olan haklar (yânî tam Islâm hürmeti ve hürriyet) vardi.

Sonra Atâ, ahd ehlinin kissasindan da Mucâhid'in hadîsi gibi zikretti: O da sudur: Eger ahd ehli olan müsriklerden bir erkek köle yâ-hud bir câriye hicret edip gelirse, bunlar o müsriklere geri verilmez de bunlarin kiymetleri bedelleri geri verildi [51].
Yine Atâ, geçen isnâdla Ibn Abbâs'tan söyledi: Karîbe -yâhud Kureybe- bintu Ebî Umeyye -ki Ümmü Seleme'nin kizkardesidir- Umer ibnu'l-Hattâb'in nikâhinda idi. Umer onu bosadi, müteakiben o kadinla Muâviye ibn Ebî Sufyân evlendi. Ebû Sufyân'in kizi Ümmü'l-Hakem de -ki bu kadin Muâviye ile Ümmü Habîbe'nin baba bir kiz-kardesleri idi- Iyâd ibn Ganin el-Fihrî'nin nikâhinda idi. Bu Iyâd, Ümmü'l-Hakem'i bosadi. Akabinde bu kadinla Abdullah ibnu Us-mân es-Sakafî evlendi [52].

19- Bâb: Zimmînin Yâhud Harbînin Nikâhindaki Müsrike Yâhud Nasrâniyye Bir Kadin Islâm'a Girdigi Zaman (Hüküm Nasildir? Sirf Islâm'a Girisi Ile Aralarinda Ayrilik Hâsil Olur Mu Yâhud Kadina Muhayyerlik Mi Sabit Olur?)

Abdu'l-vâris, Hâlid el-Hazzâ'dan; o da Ikrime'den; o da Ibn Abbâs(R)'tan olmak üzere söyledi: Nasrâniyye bir kadin, kocasindan bir saat önce Islâm'a girdiginde, o kadin, kocasina haram olmustur. Ebû Dâvûd ibnu Ebfl-Furât da Ibrâhîm es-Sâig'dan söyledi ki, o söyle demistir: Atâ ibn Ebî Rebâh'a: Ahd ehli olan zimmîlerden bir kadin Islâm'a girse, ondan sonra da kadin daha iddet içinde iken kocasi Islâm'a girse, kadin o kocanin karisi midir? diye soruldu.
Atâ: Hayir, ancak kadinin yeni bir nikâh ve yeni bir sadak istemesi vardir (Çünkü Islâm, aralarini ayirmistir), diye cevâb verdi.
Mucâhid ibn Cebr de: Kadin Islâm'a girdigi zaman, henüz iddeti içinde iken kocasi da Islâm'a girse, kadini ile evlenir, demistir. (Buhârî, Atâ'nin geçen sözünü kuvvetlendirmek için su âyeti delîl getirdi:) Yüce Allah: "Bunlar onlara halâl degildir, onlar da bunlara halâl olmazlar" (el-Mumtehine: 10) buyurdu (yâni kadin müslime olarak çikisiyle, aralarinda ayrilik vukû'a geldigi için, aralarinda halâllik kalmamistir). Hasen Basrî ile Katâde, Islâm'a giren kari-koca iki Mecûsî hakkinda: Onlar kendi nikâhlari üzeredirler. Onlardan biri digerinden önce Islâm'a girer, öteki Islâm'a girmekten çekinirse, kadin kesin olarak ondan ayrilmistir. Bu takdirde koca için kadin üzerine yeniden istemekten baska hiçbir yol kalmamistir, demislerdir.
Ibn Cureyc de söyle demistir:
Ben Atâ'ya: Müsriklerden bir kadin müslümânlara geldiginde, onun müsrik olan kocasina Yüce Allah'in "Kâfir zevcelerin bu kadinlara sar/ettiklerini onlara verin,,." (ei-Mumtehine; io) kavlinden dolayi, kadinin eski mehrinin bedeli verilir mi? diye sordum.
Atâ: Hayir verilmez, bu surette zikredilen verme, ancak Peygamber (S) ile, ahd ehli müsrikler arasinda idi(; bugün ise hayir), diye cevâb verdi.
Mucâhid de:
Bunlarin hepsi, Peygamber ile Kureys arasinda yapilmis olan sulh müddeti içinde idi (sonra bu, fetih günü kesildi), demistir [53].

33-.....Ibn Sihâb söyle demistir: Bana Urve ibu'z-Zubeyr haber verdi ki, Peygamber'in zevcesi Âise

(R) söyle demistir: Mü'min kadinlar (fetihten evvel Mekke'den) Peygamber'e muhacir olarak geldikleri zaman, Yüce Allah'in "Ey îmân edenler, mü 'min kadinlar muhacir olarak geldikleri zaman, onlan imtihan ediniz..." (ei-Mumtehine:io) kavliyle, Peygamber onlari imtihan ederdi.
Âise dedi ki: Mü'min kadinlardan bu âyetteki sartlari ikrar edenler, imtihani ikrar etmis olurdu. Kadinlar sözleri ile bu sartlari ikrar ettikleri zaman Rasûlullah (S) onlara:
— "Sizler ikrar ettiniz, artik gidiniz; ben sizlerle bey'atlasmisim-dir" derdi.
Âise dedi ki: Allah'a yemînle söylerim ki, hayir, Rasûhillah'in eli bu bey'atlasmada kesin olarak hiçbir kadinin eline dokunmadi. Rasûlullah kadinlarla sâdece sözle bey'at yapmistir. Vallahi Rasûlullah kadinlar üzerine Allah'in kendisine emrettigi taahhüdlerden baska bir taahhüd almadi. Kadinlardan bey'at ahdi aldigi zaman onlara hitaben sâdece söz olarak: "Ben sizlerle bey'atlastim" buyururdu [54].

20- Yüce Allah'in Su Kavli Babi:

"Kadinlarina yaklasmamaya yemîn edenler için dört ay beklemek vardir. Eger erkekler (o müddet içinde keffâretle kadinlarina) dönerlerse, sübhe yok ki, Allah cidden magfiret edici, çok merhamet eyleyicidir" (el-Bakara; 226). iFe in fâW\ "Raca'û" (yânî "Dönerlerse") demektir [55].

34-.....Humeyd et-Tavîl, Enes ibn Malîk(R)'ten söyle derken isitmistir: Rasûlullah (S) kadinlarindan iylâ yemini yapmis, ayagi evinden ayrilmis ve kendisine âid olan yüksekçe bir odada yirmidokuz gece ikaamet etmisti. Sonra asagiya indi. Kendisine:
— Yâ Rasûlallah! Sen bir ay ayri kalmaya yemîn etmistin? dediler.
Bunun üzerine Rasûlullah:
— "Bu ay yirmidokuz gündür" buyurdu.

35-.....Bize el-Leys, Nâfi'den tahdîs etti ki, Ibn Umer (R) geçen el-Bakara: 226. âyette Yüce Allah'in ismini söylemis oldugu "Iylâ" hakkinda:
— O dört aylik müddetten sonra hiçbir kimseye ya iyilikle kadini tutmasi yâhud da talâka azmetmesi sikklarindan baska birsey ha-lâl olmaz, nitekim Azîz ve Celîl Allah da böyle emretti, der idi.
Buhârî dedi ki: Ve bana îsmâîl ibn Ebî Uveys söyle dedi: Bana Mâlik, Nâfi'den; o da Ibn Umer'den söyle tahdîs etti: "Iylâ" zamanindan i'tibâren dört ay geçince, erkek bizzat bosayincaya kadar hüküm durdurulur. Erkek bizzat bosayincaya kadar üzerine talâk vâki' olmaz, demistir. Iste bu "erkek bizzat bosamadikça talâk vâki' olmaz*' görüsü Usmân'dan, Alî'den, Ebu'd-Derdâ'dan, Âise'den ve Peygam-ber'in sahâbîlerinden olan oniki kisiden de zikrolunuyor [56].

21- Ailesi Içinde Iken Kaybolan Kimsenin Vy. Mali Içinde Iken Kaybolmus Seyin Hükmü Babi

Saîd ibnu'l-Müseyyebr Erkek, Allah yolunda harb ederken safî içinde kaybedildigi zaman karisi bir

sene bekler, demistir. Abdullah ibn Mes'ûd da bir câriye satin aldi ve bir sene (bedelini ödemek için) onun sahibini aradi, fakat onu satani bulamadi, o kaybolmustu. Artik Ibn Mes'ûd onun bedelini fakirler için çikardi da ondan fakirlere bir dirhem, iki dirhem vermege ve: Yâ Allah! Bunu, onun sahibi adina kabul eyle! demege basladi. Ve eger Fulân çekinirse -yâhud gelirse- sevâb banadir, onun bedelini ödemek de benim üzerimedir, dedi. Akabinde
Ibn Mes'ûd: Iste bulunmus esyada Hânini yaptiktan sonra sizler de benim yaptigim gibi yapiniz! dedi. Ibn Abbas da Ibn Mes'ûd'un sözü gibi söyledi. ez-Zuhrî, düsman arazîsinde esîr olmus kimse hakkinda: Mekâni bilinir, karisi evlenmez, mali taksim olunmaz. Onun haberi kesilince, onun hükmü de kaybolmus kimsenin hükmüdür, demistir [57].

36-.....Bize Sufyân ibn Uyeyne, Yahya ibn Saîd'den; o da el-Munbais'in âzâdhsi Yezîd'den tahdîs etti: Peygamber(S)'e koyun yitiginin hükmünden soruldugunda:
— "Sen onu (i'lân etmek üzere) al. Çünkü o senin yâhud baska bir mü'min kardesinin yâhud da kurdundur" buyurmustur.
Peygamber'e deve yitiginin hükmü soruldu da bu sefer Peygamber öfkelendi ve iki yanagi kizardi, akabinde:
— "Ondan sana ne? Onun gezecek pabucu ve su tulumu berâ-berindedir. Sahibi ona kavusuncaya kadar, kendi kendine suyu içer, agaçlari (veya uzun otlari) yer" buyurdu.
Peygamber'e yerde bulunmus seyin hükmü soruldu. Peygamber (S):
— "Agzinin bagini ve kabini iyice tani, sonra onu bir sene i'lân et. Onu taniyip bilen kimse gelirse (kendisine verirsin), kimse gelmezse onu kendi malina karistir" buyurdu.
Sufyân ibn Uyeyne söyle dedi: Ben Rabîa ibn Ebî Abdirrahmân'a kavustum da ondan bu hadîsten baska birsey ezberlemedim. Ben kendisine:
— el-Munbais'in âzâdhsi olan Yezîd'in bulunmus hayvanin isi hakkindaki hadîsine ne dersin (yânî bana bu Yezîd'in, bulunmus hayvan hakkindaki hadîsinden haber ver)! O hadîs Zeyd ibn Hâlid'den midir? diye sordum.
— Evet ondandir, diye cevâb verdi.
Sufyân dedi ki: Hadîsi bana mürsel olarak tahdîs eden Yahya ibn Saîd söyle dedi: Ve Rabîa, el-Munbais'in âzâdhsi olan Yezîd'den; o da Zeyd ibn Hâlid'den seklinde söylüyordu.
Sufyân dedi ki: Ben Rabîa'ya kavustum da ona yukarida geçen (Sen bu Yezîd'in bulunmus hayvanin isi hakkindaki hadîsine ne dersin?) sorusunu söyledim [58].

22- Zihâr Ve Yüce Allah'in Su Kavli Babi:

"Zevci hakkinda seninle diresip duran, Allah'a da sikâyet etmekte olan kadinin sözünü Allah dinlemistir. Allah sizin konusmanizi zâten isitiyordu. Çünkü Allah hakkiyle isitici, kemâliyle görücüdür. Içinizden zihâr yapagelenlerin karilari, onlarin analari degildir. Analari, kendilerini doguranlardan baskasi degildir. Sübhe yok
ki, onlar herhalde çirkin ve yalan bir lâf söylüyorlar. Muhakkak Allah çok affedici, çok magfiret edicidir.
Kadinlarindan zihâr ile ayrilmak isteyip de sonra dediklerini geri alacaklara, birbiriyle temas

etmezden evvel, bir köle âzâd etmek lâzimdir. îste size bununla ögüt veriliyor. Allah ne yaparsaniz hakkiyle haberdârdir. Fakat kim bunu bulamazsa yine birbiriyle temas etmezden evvel, fasilasiz iki ay oruç tutsun. Buna da güç yetiremezse altmis yoksul doyursun... " (el-Mucâdele: 1-4) [59].
(el-Buhârî söyle dedi:) Bana Ismâîl ibn Ebî Uveys söyledi. Bana Mâlik tahdîs etti ki, o Ibn Sihâb'a kölenin zihânnin hükmünü sormus. O da: Hürr kimsenin zihân gibidir, demistir.
Imâm Mâlik: Kölenin (zihâr keffâretindeki) orucu da iki aydir, demistir.
el-Hasan ibnu'1-Hürr (ibni'l-Hakem en-Nahaî el-Kûfî): Hürr erkek ve köle erkegin hürre kadindan ve cariyeden yaptiklari zihâr müsavidir, demistir [60].
Ikrime de: Eger hürr erkek kendi cariyesinden zihâr yaparsa, bu birsey degildir. Çünkü zihâr ancak hürre kadinlardan yapilir, demistir. (Hanefî ve Safiî'nin mezhebleri de budur.)
el-Buhârî söyle dedi: Arab kelâmindan "Li-mâ-kaalû" kavli ben-zerindeki "Lam", "fi" ma'nâsinda kullanilir. Yânî "Li-mâ-kaalû" demek, "Fî-mâ-kaalû" ve "Fî-ba'zi mâ-kaalû" veya "Fî nakzi mâ-kaalû" demektir. Bu terdîdde ikincisi daha üstün ve daha sahihtir. Çünkü o, evvelki sözünü bozacak bir fiile gelir ki, o da zihân bozucu olan tutmaya azmetmektir. (Buhârî dedi ki:) Ve bu (Dâvûd ez-Zâhirî'nin "Âyetten murâd zahirî ma'nâsidir, o da sözden dönmenin zihâr lafzini tekrar etmek suretiyle vâki' olmasidir, böylece kef-fâret vâcib olmaz" görüsünden) evlâdir. Çünkü Yüce Allah, haram kilinan münker ve yalan söze delâlet etmez [61].
(Kitâbu't-Talâk'in devami onikinci cilddedir.)

23- Talâkta Ve Diger Ser'î Islerde Anlatici Isaretin Hükmü Babi [62]

Ve Ibn Ömer söyle demistir:
Peygamber (S): "Allah gözyasi ile (iç üzüntüsü ile) insani azâb etmez -Ve eliyle dilini isaret etti de:- Iste bunun yüzünden azâb eder" buyurdu.
Ka'b ibn Mâlik de: Peygamber (S) bana: "Abdullah ibn Ebî Hadred el-Eslemî üzerindeki alacaginin yarisini al!"
der gibi, eliyle isaret etti, demistir.
Esma bintu Ebî Bekr de söyle demistir:
Peygamber (S) Günes tutulmasi zamaninda kusûf namazi kildi.
Ben, Aise namaz kilarken yanina gittim de: Bu insanlara ne oluyor? dedim. (Günes tutulmasi meydana geldigini anlatmak için) basi ile Günes'i isaret etti. Ben: Bu bir âyet mi? diye sordum. Aise cevaben basi ile "Evet" diye isaret etti.
Enes ibn Mâlik de:
Peygamber (S) eliyle Ebû Bekr'in namazda öne geçmesini isaret etti, demistir. Ibn Abbâs da: Haccda taslari atmadan, kurbân kesmeden sorulunca Peygamber (S) eliyle (Öne geçirme, sonraya birakma hususunda) günâh yoktur diye isaret etti, demistir.
Ebû Katâde de söyle demistir:
Peygamber (S) ihrâmliya hitaben avlanmis av hakkinda:
"Sizden (Ebû Katâde'ye bu yaban esegini avlamasini) emredip onun üzerine sevkeden yâhud bu hayvani isaret edip gösteren bir kimse var midir?" diye sordu.

Ihrâmlilar: — Hayir yoktur! diye cevâb verdiler.

Peygamber: — "Öyleyse bu av etinden kalanini yiyiniz!1'buyurdu [63].

37-..... Bize Ibrâhîm ibn Tahmân, Hâlid el-Hazzâ'dan; o da Ikrime'den tahdîs etti ki, Ibn Abbâs (R): Rasûlullah (S) devesine binmis olarak tavaf etti ve el-Haceru'l-Esved'in bulundugu köseye her gelisinde, elindeki (mihcen denilen çengelli) deynekle ona istilâm için isaret etti ve tekbîr getirdi... demistir.
Ve Zeyneb ibnetu Cahs (R) da söyle demistir: Peygamber (S): — "Lâ ilahe ille'llâh, vukû'u yaklasan bir serrden vay Arab'in hâline! Bu gün Ye'cûc ve Me'cûc'un seddinden sunun ve sunun gibi bir delik açildi!" buyurdu da (bas parmagiyle onu ta'kîb eden sehâ-det parmagini) halka seklinde bagladi [64].

38-.....Bize Seleme ibn Alkame, Muhammed ibn Sîrîn'den tahdîs etti ki, Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Ebû'l-Kaasim (S):
— "Cumuada öyle bir saat vardir ki, bir müslümân kul namazda bulunup ve o saate rast getirip Yüce Allah'tan bir hayir isterse, muhakkak Allah ona diledigini verir" buyurdu ve o saatin kisa oldugunu anlatmak için eli ile ve bas parmagini orta ve adsiz parmaklarinin ortasina (yânî iç tarafina) koyarak Isaret etti.
Bizler:
— Peygamber bu isaretle onun süresini azaltiyor, dedik. Buhârî bundan sonra Abdulazîz el-Uveysî söyle dedi diyerek, gelecek hadîsin isnadina basladi [65].

39-.....Enes ibn Mâlik (R) söyle demistir: Bir Yahûdî, Rasûlullah (S) zamaninda bir cariyeye saldirdi da üzerinde bulunan zîne"t esyalarini aldi, basim da ezdi. Ailesi o cariyeyi Rasûlullah'a getirdiler. Câriye hayâtinin son nefeslerinde idi, dili de tutulmus hâldeydi.
Bu hâlde Rasûlullah ona, kendisini öldürenden baska bir kimse için:
— "Seni Fulân mi öldürdü?" diye sordu. Câriye basiyle "Hayir!" isareti yapti.
Rasûlullah yine onu öldürenden baska bir diger kimse için de sordu. Câriye yine basiyla "Hayir!" isareti yapti. Rasûlullah bu defa onun kaatili için:
— "Seni Fulân kimse mi öldürdü?" diye sordu. Bu sefer kadin yine basiyle "Evet!" isareti yapti.
Bunun üzerine Rasûlullah emretti de o Yahudi'nin basi iki tas arasinda ezildi [66].

40-.....Abdullah ibn Umer (R): Ben Peygamber(S)'den eliyle dogu tarafina isaret ederek "Fitne iste suradadir" buyururken isittim, demistir [67].

41-.....Abdullah ibn Ebî Evfâ (R) söyle demistir: Biz bir seferde Rasûlullah'in beraberinde idik. Günes battigi zaman bir kimseye:
— "Haydi bineginden in de bana sevîk bulamaci yap!" buyurdu.
O zât:

— Yâ Rasûlallah! Aksama girseydin! dedi. Sonra Rasûlullah yine:
— "în de bana sevîk karistir!" buyurdu. O zât yine:
— Yâ Rasûlallah! Aksama girseydin, çünkü üzerinde gündüz aydinligi vardir! dedi,
Sonra Rasûlullah (S):
— "Haydi in de bana sevîk karistir!" buyurdu.
Bunun üzerine o zât devesinden indi de üçüncü emirde Rasûlullah için sevîk karistirdi, Rasûlullah da onu içti. Bundan sonra Rasûlullah eliyle dogu tarafina isaret etti de:
— "Gecenin iste bu taraftan belirip gelmekte oldugunu gördügünüzde oruçlu orucunu bozar" buyurdu.

42-.....Bize Yezîd ibn Zuray', Süleyman et-Teymî'den; o da Ebû Usmân'dan tahdîs etti ki, Abdullah ibn Mes'ûd (R) söyle demistir: Peygamber (S):
— "Sakin sizden hiçbir kimseyi Bilâl'in nidasi -yâhud: Ezâni-sahûryemeginden men'etmesin. Çünkü o ancakkaaim olaniniz* yâ-nî çalisaninizin geri dönmesi için nida eder -yâhud: Ezan okur-. O kimsenin sanki sabahi yâhud fecri sâdiki kasdederek, sabah yâhud fecr olmus demesi olmaz".
Râvî Yezîd ibn Zuray' yalanci fecri isaret için iki elini yukari kaldirdi, sonra da sâdik fecri isaret için, onlardan birini digeri üzerine uzatmistir.
Ve el-Leys söyle dedi: Bana Ca'fer ibnu Rabîa, Abdurrahmân ibn Hürmüz'den tahdîs etti. O: Ben Ebû Hureyre'den isittim ki, Rasûlullah (S) söyle buyurmustur:
— "Cimri ile infâk eden cömerdin meseli, su iki kisinin meseli gibidir: Bunlarin üzerlerinde iki memelerinden köprücük kemiklerine kadar demirden cübbeleri vardir. Cömerd olan infâk eder etmez o demir zirh, onun derisi üzerinde tâ ayak parmaklarini örtünceye ve izlerini silinceye kadar uzar. Cimriye gelince, o her harcama yapmak istedikçe, zirhin herbir halkasi kendi yerine yapisip sikisir. Artik o cimri, sikan zirhi genisletmeye çalisir, fakat zirh genislemez".
Bunu söylerken parmagi ile bogazini isaret ediyordu [68].

24- Li'ân (Yâni La'netlesme) Ve Yüce Allah'in Su Kavli Babi:

"Zevcelerine zina isnâd eden, kendilerinin kendilerinden baska sâhidleri de bulunmayan kimselere gelince, onlardan herbirinin yapacagi sâhidlik, kendisinin hakikaten sâdiklardan oldugunu Allah 'a yemin ile dört (defa tekrar edecegi) sâhidliktir. Besinci de, eger yalancilardan ise, Allah'in la'neti muhakkak kendisinin üstüne(olmasini ifâde etmesi)dir. O kadinin billahi zevcinin muhakkak yalancilardan olduguna dört defa sehâdet etmesi, besincide de eger o sâdiklardan ise muhakkak Allah'in gazabi kendisinin üzerine (olmasini söylemesi), ondan bu azabi (cezayi) def eder" (en-Nûr: 6-9) [69].
Dilsiz olan kimse karisina yazi ile yâhud ifâde edici el isaretiyle yâhud ma'rûf bir îmâ ile zina isnâd ettigi zaman, o dilsiz, isnâd tekellüm eden kimse gibidir (üzerine la'netlesme sabit olur). Çünkü Peygamber (S), farz kilinmis islerde (acz hâlinde) isaretle yapmayi caiz kilmistir. Bu isaretle amel etmek, bâzi Hicaz ehlinin ve onlardan baska ilim ehlinin kavlidir.
Ve Yüce Allah söyle buyurdu:
"Bunun üzerine Meryem, çocuk isa'ya isaret etti. Onlar: 'Biz henüz besikte bulunan bir sabi ile nasil

konusuruz?1 dediler..." (Meryem: 29).
Müfessir ed-Dahhâk: "Zekeriyyâ: 'Rabb'im bana bu hususta bir nisan ver' dedi. Allah: Senin nisanin sâde
bir remzden baska insanlara üç gün söz söyleyememendir... ** (Âiu imrân: 4i) âyetindeki "Illâ remzen", "Illâ isâreten" ma'nâsinadir, demistir.
Ve insanlarin bâzisi da [70]:
(Dilsizden ve gayrisindan isaretle) hadd de, li'ân da yoktur, demis; sonra da: Yazi ile yâhud isaretle yâhud îmâ ile talâk caizdir, demistir. Hâlbuki zina isnâdiyle talâk arasinda fark yoktur. Eger bu Ba'zu'n-nâs: Kazf (yânî zina isnadi), sözden baskasiyle olmaz, derse ona: Talâk da böyledir, ancak söz ile caiz ve vâki' olur. (Hâlbuki sen bunun sözsüz vukû'una muvafakat etmistin, binâenaleyh sana li'ân ve hadd'de de bu görüsünün benzeri lâzim gelir). Yoksa {bunlarin hepsinde isaretin mu'teber olmamasiyle) talâk da, kazf da bâtil olur. Isaretle yapilan itk da böyledir (O zaman kazf ile talâk arasini ayirmak delilsiz tahakkümdür) denilir. Sagir kisi de böyledir (; kendisine isaret edildiginde anladigi zaman) la'netlesme yaptirilir. es-Sa'bî ve Katâde: Dilsiz, karisina "Sen bossun" demesi yerine parmaklariyle isaret ettigi zaman, kadin ondan bu isaretiyle bâin talâkla bos olur, demislerdir.
îbrâhîm en-Nahaî de:
Dilsiz kisi talâki eliyle yazdiginda, bu ona lâzim olmustur, dedi. (Ebû Hanîfe'nin üstadi) Hammâd ibn Süleyman: Dilsiz ve sagir basiyle söylerse, yânî isaret ederse, caiz olur (isaret ettigi sey nafiz olur ve isaret, ibare yerine ikaame olunur), demistir [71].

43-.....Bize el-Leys, Yahya ibn Saîd el-Ensârî'den tahdîs etti ki, o da Enes ibn Mâlik(R)'ten söyle derken isitniistir: Rasûlullah (S):
— "Dikkat edin! Size Ensâryurtlarinin, mahallelerinin (yâni kabilelerinin) hayirlilarini haber vereyim mi?" buyurdu.
Sahâbîler:
— Evet (haber ver) yâ Rasûlallah! dediler. Rasûlullah:
— " (Evvelâ) Neccâr ogullari'dir. Sonra onlari ta'kîb eden Abdu'l-Eshei ogullari'dir, sonra onlarin arkasindan gelen el-Hâris ibnu'l-Hazrec ogullari, sonra onlari ta'kîbeden Sâide ogullari" buyurdu.
Bundan sonra da eliyle söyle isaret etti: Parmaklarini bir topladi, sonra da eliyle birsey atan kimse gibi onlari açip yaydi, sonra:
— (Mertebeleri farkli olsa da) "Ensâr yurtlarinin hepsinde hayir vardir" buyurdu [72].

44-.....Ebû Hazim söyle demistir: Ben bu hadîsi Rasûlullah'in sahibi olan Sehl ibn Sa'd es-Sâidî(R)'den isittim, söyle diyordu: Rasûlullah (S):
— "Kiyamet günü ile ben sununla sunun yakinligi gibi –yâhud da: Su iki parmak gibi- gönderildim" buyurdu da sehâdet parmagi ile orta parmagin arasini ayirdi [73].

45-.....Bize Cebele ibnu Suhaym tahdîs etti: Ben Ibn Umer'den isittim, söyle diyordu: Peygamber

(S):
— "'(Otuz sayisini kasdederek) Ay söyle, söyle, söyledir" buyurdu.
Sonra da (yine iki eliyle ve yirmidokuzu kasdederek):
— "Ve söyle, söyle, söyledir" buyurdu.
Bu el hareketleriyle bir kerre otuzu, bir kerre de yirmidokuzu isaret ediyordu [74].

46-.....Ebû Mes'ûd (R) söyle demistir: Peygamber (S) eliyle Yemen tarafina isaret etti de iki kerrre:
— "îmân iste su taraftadir, îmân iste su taraftadir. Dikkad edin! Katilik.ve kalblerin kabaligi da yüksek sesli çigirtkanlardadir. Seytânin iki boynuzunun dogacagi yer olan Rabîa ve Mudar kabîlelerin-dedir" buyurdu [75].

47-.....Bize Abdulazîz ibnu Ebî Hazim, babasindan; o da Sehl ibn Sa'd(R)'dan haber verdi ki, Râsulullah (S):
— "Ben, yetimin isine bakan kimse ile cennette söyle bulunacagiz" buyurdu ve sehâdet parmagiyle orta parmagim biraz açarak isaret etti (de insanlara gösterdi) [76].

25- Bâb: Erkek, Çocugun Nefyini Ta'rîz Ettigi Zaman (Hükmünün Beyâni) [77]

48-..... Bize Imâm Mâlik, Ibn Sihâb'dan; o da Saîd ibnu'l- Müseyyeb'den; o'da Ebû Hureyre(R)'den söyle tahdîs etti: Çöl halkindan bir adam Peygamber(S)'e geldi de:
— Yâ Rasûlallah! Benim siyah çocugum oldu (karimdan sübhe-leniyorum), dedi.
Rasûlullah da:
— "Senin develerin var mi?" diye sordu. Bedevi:
— Evet var! dedi. Rasûlullah:
— "O develerin renkleri nasildir?" diye sordu.
O da:
— Kirmizidir, diye cevâb verdi. Rasûlullah:
— "Bunlarin içinde beyazi siyaha çalar boz deve var midir?" dedi.
O da:
— Evet vardir! diye cevâb verdi. Rasûlullah:
— (<O boz renk nereden oldu?" diye sordu. Bedevi:
— Belki soyunun bir damari çekmistir! dedi. Rasûlullah da:
— "Senin bu oglun da eski bir soy köküne çekmis olabilir!" buyurdu [78].

26- La'net Edecek Kimseye Yemîn Ettirmek (Yâni Bilinen La'netlesme Kelimelerini Söyletmek) Babi

49-.....Bize Cuveyriye, Nâfi'den; o da Abdullah ibn Umer(R)'den tahdîs etti ki, Ensâr'dan bir adam

karisina zina isnadi yapmisti da, Peygamber (S) onlarin ikisine de la'netlesme yemini yaptirmis, sonra da aralarini ayirmistir [79].

27- Bâb: Erkek, La'netlesmeye Kadindan Önce Baslar

50-.....Bize îkrime, Abbâs(R)'tan söyle tahdîs etti: Hilâl ibn Umeyye kendi karisini zina etmekle ittihâm etti. Akabinde Peygam-ber(S)'e geldi de (ittihâmmda dogru söyleyenlerden olduguna Allah adiyle) dört kerre sehâdet etti. Peygamber:
— "Sübhesiz ki, Allah ikinizden birinizin yalanci oldugunu bilmektedir. Ikinizden tevbe edecek var mi?" buyuruyordu.
Sonra zevcesi ayaga kalkip o da (kocasinin yalancilardan olduguna Allah adiyle dört kerre) sehâdet etti [80].

28- La'netlesme Ve La'netlesmenin Ardindan Kadini Bosayan Kimse Babi

51 -.....Sehl ibn Sa' d es-Sâidî söyle haber vermistir: Aclân ogullan'ndan Uveymir, Âsim ibn Adiyy el-Ensârî'ye geldi de ona:
— Yâ Âsim, sen ne düsünürsün, re'yini bana haber ver: Bir kimse karisinin beraberinde bir adami (zina hâlinde) bulsa, kadinin kocasi o adami öldürür, sonra siz de kendisini kisas olarak Öldürür müsünüz, yoksa bu kimse nasil yapmali? (Dört sâhid bulmaya gitse is bitmis olacak, sükût etse namusunda susmus olacak?) Yâ Âsim, sen bu müskil mes'eleyi benim için Rasûlullah'a soruver, dedi.
Akabinde Âsim, Rasûlullah'tan bunu sordu.Fakat Rasûlullah bu sorulan çirkin gördü ve ayipladi. Hattâ Rasûlullah'tan isittigi sözler Âsim'a agir geldi.Âsim ailesinin yanina dönünce, Uveymir ona geldi ve:
— Yâ Âsim! Rasûlullah sana ne söyledi? diye sordu. Âsim da Uveymir'e:
— Sen bana hayir getirmedin. Rasûlullah, benim kendisine sormus oldugum sorulari çirkin gördü, dedi.
Bunun üzerine Uveymir:
— Vallahi ben vazgeçmeyecegim, bunu Rasûlullah'a kendim soracagim, dedi.
Akabinde Uveymir döndü ve Rasûlullah insanlarin ortasinda iken yanina geldi de:
— Yâ Rasûlallah! Bana haber ver: Bir kimse, karisiyle beraber bir adami bulsa, kadinin kocasi o adami öldürmen', sonra siz de kisas olarak onu öldürmeli misiniz? Yoksa bu koca ne yapmali? diye sordu.
Bunun üzerine Rasûlullah (S):
— "Senin ve kadinin hakkinda Allah (Kur'ân âyeti) indirmistir. Simdi git, kadini getir!" buyurdu.
Sehl dedi ki: Kadini getirince, bu kari-koca Rasûlullah'in huzurunda la'netlestiler. Ben de insanlarla beraber Rasûlullah'in yaninda idim. Bu kari-koca la'netlesmelerini bitirince, kocasi Uveymir:
— Yâ Rasûlallah! Eger ben bu kadini nikâhimda tutarsam, onun aleyhine yalan söylemis olurum, dedi ve Rasûlullah ona emretmeden önce kadim üç talâkla bosadi.
Ibn Sihâb: Artik Uveymir ile karisinin bu ayrilmalari, la'netle-sen çiftlerin (-kocanin talâkiyle-

ayrilmalarinin) sünneti (yâni âdeti, kaanûnu) oldu, demistir [81].

29- Mescidde La'netlesme Babi

52-.....Bize Ibn Cureyc haber verip söyle dedi: Bana Ibnu Sihâb, la'netlesmeden ve ondaki sünnetten; Sâide ogullari'nin kardesi Sehl ibn Sa'd hadîsinden söyle haber verdi: Ensâr'dan bir adam Rasûlullah'a geldi de:
— Yâ Rasûlallah! Bana haber ver: Bir kimse karisiyle beraber bir kisiyi (zina üzerinde) bulsa, kadinin kocasi o adami öldürmen' mi? Yoksa bu koca nasil yapmali? dedi.
Bunun üzerine Allah onun sahsi hakkinda la'netlesecek çiftin isinden Kur'ân'da zikrettigi âyeti indirdi. Akabinde Peygamber (S) ona:
— "Allah senin ve zevcen hakkinda hükmetmistir" buyurdu.
Sehl dedi ki: Bunun ardindan o kari-koca, ben de mescidde hâzir ve sâhid iken mescidde la'netlestiler. La'netlesmeleri bitince o koca (yâni Uveymir):
— Yâ Rasûlallah! Eger ben bu kadini nikâhimda tutarsam,ona yalan iftira etmis olurum, dedi ve la'netlesmelerinden ayrildiklari zaman, Rasûlullah ona emretmeden önce, o karisini üç talâkla bosadi ve böylece Peygamber'in huzurunda o kadindan ayrildi,
Sehl yâhud Ibn Sihâb: îste bu, la'netlesen her çift arasinda olan ayirmadir, dedi.
Ibn Cureyc söyle demistir: Ibn Sihâb söyle dedi: Artik sünnet (yâni âdet ve kaanûn), bunlarin ardindan la'netlesen kari-koca arasinin ayrilmasi oldu. La'netlesme yapan Havle kadin (la'netlesme sirasinda) hâmile idi. Dogurdugu oglu anasina nisbetle çagrilir oldu.
Râvî dedi ki: Sonra la'netlesen kadinin mîrâsi hususundaki sünnet de, kadinin kendi nesebine katilan o çocuga vâris olmasi, çocugun da Allah'in kendisine farz kildigi mikdâr kadina vâris olmasi tarzinda cereyan etti.
Ibn Cureyc, Ibn Sihâb'dan; o da Sehl ibn Sa'd es-Sâidî'den olmak üzere bu hadîs sunu da söyledi: Peygamber (S):
— "Eger kadin kizilca keler gibi kirmizi ve kisa bir çocuk getirirse, ben elbette kadinin dogru söylemis oldugunu ve kocasinin ona iftira ettigini düsünürüm. Eger kadin, vücûdu siyah, gözleri genis, kiçinin iki yani büyük bir çocuk dogururs a, elbette ben Uveymir'in bu kadina zina isnadinda dogru söyledigini sanirim" buyurdu.
Sonra kadin çocugu, bu tiplerden sevilmeyen vasif üzere (yânî kocasini dogrulayici vasif üzere) getirdi [82].

30- Peygamber(S)'In: "Eger ben beyyinesiz olarak bir kimseyi recm edici olsaydim, o zânîyi recm ederdim" Kavli Babi

53-.....Bana el-Leys, Yahya ibn Saîd'den; o da Abdurrahmân ibnu'l-Kaasim ibni Muhammed'den; o da Ibn Abbâs(R)'tan tahdîs etti (ki, o söyle demistir): Peygamber'in yaninda la'netlesme zikro-lundu. Âsim ibn Adiyy de bu konuda (yakismayacak derecede sert)i bir söz söyledi. Bundan sonra Âsim, Peygamber'in yanindan ayrildi. Akabinde kendisine kendi kavminden birisi gelip, kansiyle berâber bir adam buldugunu ona sikâyet ediyordu. Bunun üzerine Âsim:

— Ben bu belâya baska degil, ancak kendi sözümden dolayi ugratildim, dedi.
Akabinde o adami Peygamber'e götürdü. O kimse de Peygam-ber'e kansiyle halvet hâlinde buldugu adami haber verdi. Âsim'm getirdigi bu adam çok san, az etli, düz ve sarkik saçli idi. Bu adamin, karisinin yaninda bulundugunu iddia ettigi adam ise iri vücûdlu, esmer ve çok etli bir kimse idi. Peygamber (S):
— "Ya Allah! (Bu mes'elenin hükmünü) bize beyân et!" dedi.
Sonra o kadin, kocasinin kadinla beraber buldugunu zikrettigi adama benzer bir çocuk dünyâya getirdi. Peygamber bu kari-koca arasinda la'netlesme yaptirmisti. Bir adam mecliste Ibn Abbâs'a:
— Bu kadin, Peygamber'in "Eger ben bir kimseyi delilsiz recm etseydim, bunu recm ederdim" buyurdugu kadin midir? (Yânî bu Uveymir'in karisi midir?) diye sordu.
îbn Abbâs:
— Hayir (bu o degildir). Bu, Islâm içinde kötü fiili açiga çikarmakta olan (fakat bu, kendisinde beyyine ile sabit olmayan, i'tirâf da etmeyen baska) bir kadin idi, dedi.
Leys ibn Sa'd'in kâtibi olan Ebû Salih ile Abdullah ibn Yûsuf, bu hadîsteki "Hadlen" kelimesini noktali hâ'nin fethi ve dâl'in kesri ile "Hadilen" seklinde söylemislerdir [83].

31- La'netlesme Yapan Kadinin Mehri Babi

54-.....Ibn Cubeyr söyle demistir: Ben Abdullah ibn Umer'e, karisina zina isnad eden kimse hakkindaki hükmü sordum. Ibn Umer bana söyle cevâb verdi: Peygamber (S) Aclân ogullarindan bir kari-koca arasinda zina töhmetinden dolayi ayirmakla hükmetti. Söyle ki: Peygamber (la'netlesmeden önce):
— "Allah, ikinizden birinizin yalanci oldugunu bilmektedir. Binâenaleyh ikinizden tevbe edecek var mi?" diye sordu.
Ikisi de tevbe etmekten çekindiler. Peygamber yine:
— "Allah ikinizden birinin yalanci oldugunu biliyor. Sizden tevbe edecek var mi?" diye sordu.
Onlar tevbe etmekten çekindiler. Peygamber üçüncü defa:
— "Allah, ikinizden birinizin yalanci oldugunu bilmektedir. Binâenaleyh ikinizden tevbe edecek var mi?" buyurdu.
Onlar bu sefer de tevbe etmekten çekindiler. Bunun üzerine Peygamber (S), la'netlesmelerinin ardindan bu kari-koca arasini ayirdi.
Eyyûb es-Sahtiyânî geçen senedle söyle demistir: Amr ibn Dînâr bana: Bu hadîsin içinde birsey daha vardir (ben onu Saîd ibn Cubeyr'-den isitip ezber etmistim) ki, seni onu tahdîs eder görmüyorum, dedi:
Saîd sunu da söylemisti: La'netlesen erkek:
— Benim (bu kadina vermis oldugum) malim ne olacak? dedi. ."** Yine Saîd dedi ki: Ona:
— "O mal sana âid degildir. Eger sen zina isnadinda dogru olsan bile sen o kadinla o mal mukaabilinde cima etmistin (böylece kadin onun hepsini hakk etmis oldu). Eger sen zina isnadinda yalanci isen, o mal senden daha uzaktir" denildi [84].

32- Imâmin (Devlet Baskaninin Yâhud Vekili Olan Hâkimin) La'netlesecek Kari-Koca Ya

Hitaben: "Sübhesiz ikinizden biriniz yalancidir. Sizden tevbe edecek var mi?" Demesi Babi

55- Bize Alî ibn Abdillah el-Medenî tahdîs etti. Bize Sufyân ibn Uyeyne tahdîs edip söyle dedi: Amr ibn Dînâr söyle demistir: Ben Saîd ibn Cubeyr'den isittim, o söyle dedi: Ben Ibn Umer'e la'netlesen kan-kocanin hükmünden (bunlarin arasi ayrilir mi diye) sordum. Ibn Umer söyle cevâb verdi: Peygamber (S) la'netlesecek kari ile kocaya hitaben:
— "Sizin hesabiniz Allah'a âiddir. (Kulun bildigi sudur:) Ikinizden biri yalanadir" buyurdu.
La'netlesmeden sonra kocaya:
— "Artik bu kadin üzerinde senin hâkimiyetine hiçbir yol kalmadi" buyurdu.
Koca:
— Benim malim (verdigim mehr bedeli ne olacak)? diye sordu. Peygamber:
— "O mal senin degildir. Çünkü sen kadina zina isnadinda dogru söylemis olsan bile, o mali sen kadinin fercini kendine halâl kilmak mukaabilinde vermis idin, (mal da kadinin olmus idi). Eger ona sen zina isnadinda yalan söylemis isen, mehr malini istemek senden daha uzaktir" buyurdu.
Râvî Sufyân: Ben bu hadîsi Amr ibn Dinar'dan isitip ezberledim, demistir.
Eyyûb es-Sahtiyânî de söyle dedi: Ben Saîd ibn Cubeyr'den isittim, söyle dedi: Ben Ibn Umer'e:
— Kansiyle la'netlesmis kimse (ayrilir mi)? dedim.
Ibn Umer iki parmagiyle isaret etti... Sufyân ibn Uyeyne de iki parmagi: Sebbâbe parmagi ile orta parmagi arasini ayirdi.
Peygamber de Aclân ogullari'ndan kari-kocanin arasini ayirdi da:
— "Allah ikinizden birinizin yalanci oldugunu bilmektedir. Sizden îevbe edecek var mi?" diye üç kerre sordu.
Buhârî'nin seyhi Alî ibn Abdillah el-Medînî söyle dedi: Bana Sufyân: Ben bu hadîsi Amr ibn Dinar'dan ve Eyyûb'dan sana haber verdigim gibi ezberledim, demistir [85]

33- La'netlesen Kari-Koca Arasini Ayirma Babi

56-.....Bize Enes ibnu Iyâd, Ubeydullah'tan; o da Nâfi'den tahdîs etti ki, ona da Abdullah ibn Umer (R): Rasûlullah (S), karisina zina isnâd eden bir adamla karisini ayri ayri yemîn ettirerek, aralarini ayirdi, diye haber vermistir.

57-.....Ubeydullah el-Umeri (söyle demistir): Bana Nâfi' haber verdi ki, Ibn Umer (R): Peygamber (S) Ensâr'dan bir kan-koca arasinda la'netlesme yaptirdi da, bunlarin arasini ayirdi, demistir [86].

34- Bâb: Çocuk, La'netlesme Yapan Kadinin Soyuna Katilir

58-..... Bana Nâfi', Ibn Umer'den tahdîs etti ki, Peygamber (S), bir adamla karisi arasinda la'netlesme yaptirmistir. Adam kadindan dogacak çocugu reddetmis, bunun üzerine Peygamber, o kari-kocamn arasini ayirip, çocugu da kadinin nesebine katmistir [87].

35- IMÂMIN La'netlesmede: "Yâ Allah (bu mes'eledeki hükmü) açikla!' Kavli Babi

59-.....Ibn Abbâs (R) söyle demistir: Rasûlullah'in huzurunda la'netlesen iki kisi zikrolundu. Âsim ibn Adiyy de bu konuda -öyle bir kimseyi derhâl öldürecegi nev'inden- bir söz söyledi. Sonra ona karisiyle beraber bir adam buldugunu zikretti. Bunun üzerine
Âsim:
— Benim bu isle belâya ugratilmam, baska degil, ancak kendi sözüm (yâni olmamis seyi sormam) yüzündendir, dedi.
Ve o akrabasini Rasûlullah'a götürdü. O da Rasûlullah'a karisiyle bir adami yalniz buldugunu haber verdi. Âsim'in hisimi olan bu adam çok san, az etli, düz saçli bir kimse idi. Bunun karisinin yaninda buldugu kisi ise esmer, kalin bacakli, çok etli ve saçlari çok kivircik bir kimse idi. Rasûlullah (S):
— "Yâ Allah, beyân eyle!" dedi.
Sonunda kadin, kocasinin yaninda buldugunu zikrettigi adama benzer bir çocuk dogurdu. Âsim'in hisimi, karisini yabanci biriyle halvette buldugunu zikretmesinin ardindan, Rasûlullah o kan-koca arasinda la'netlesme yaptirdi.
Bir adam bu mecliste Ibn Abbâs'a:
— Bu kadin, Rasûlullah'in "Eger ben bir kimseyi delîlsiz olarak recm eder olaydim, elbette bu kadim recm ederdim " buyurdugu kadin midir? diye sordu.
Ibn Abbâs:
— Hayir, bu îslâm içinde fahiseligi açiktan yapan (fakat i'tirâf etmeyen, aleyhine bu hususta beyyine de dikilemeyen) bir kadindi, demistir [88].

36- Bâb: Erkek Karisini Üç Talâkla Bosadiginda, Kadin Iddetîni Beklemesinin Ardindan Baska Bir Koca Ile Evlense. Fakat Ikinci Koca Kadinla Cinsî Münâsebet Yapmasa (Bu Hâlde Kadini Bosasa, Bu Kadin Birinci Kocaya Halâl Olur Mu)?

60- Bize Amr ibn Alî tahdîs etti. Bize Yahya ibn Saîd el-Kat*tân tahdîs etti. Bize Hisâm tahdîs edip söyle dedi: Bana babam Urve ibnu'z-Zubeyr, Âise'den; o da Peygamber(S)'den olmak üzere tahdîs etti.

61- Bize Usmân ibn Ebî Seybe tahdîs etti. Bize Abdetu, Hisâm'-dan; o da babasindan; o da Âise(R)'den söyle tahdîs etti: Rifâa el-Kurazî bir kadinla evlendi. Sonra da o kadini bosadi. Kadin da baska biriyle evlendi ."Sonra bu kadin Peygamber'e geldi de, kocasinin kendisiyle cinsî münâsebet yapamadigini ve kocasinin erkeklik âletinin ancak elbise saçagi gibi gevsek oldugunu zikretti. Peygamber (S) kadina:
— "Sen ikinci kocanin balçigindan tatmadikça, kocan da senin balçigindan tatmadikça, sen ilk kocana dönemezsin" buyurdu [89].

37- Yüce Allah'in Su Kavli Babi:

"Kadinlariniz içinden artik âdetten kesilmis olanlarla henüz âdetini görmemis bulunanlarin

iddetlerinde, eger sübhe ederseniz, onlarin iddeti üç aydir... " (et-Talâk: 4) [90]
Mucâhid "Eger sübhe ederseniz" kavlinin tefsiri hakkinda: Eger siz kadinlarin hayiz görmekte yâhud görmemekte olduklarini ve hayizdan kesilip oturmus olanlari ve henüz hiç hayiz görmemis olanlari(n hükümlerini) bilemezseniz, onlarin iddetleri üç aydir, demistir [91].

38- Yüce ALLAH'IN: "Yüklü kadinlarin iddetleri ise yüklerini vazJ etmeleri(yle biter) " (et-Talâk: 4) Kavli Babi [92]

62-.....Abdurrahmân ibn Hürmüz el-A'rec söyle demistir: Bana Ebû Seleme Abdurrahmân ibn Avf haber verdi. Ona da Ebû Sele-me'nin kizi Zeyneb, Peygamber'in zevcesi olan annesi Ümmü Sele-me'den söyle haber vermistir: Eslem kabilesinden Subey'a denilen bir kadin (Mekke'den hicret etmesinin ardindan Mekke'de vefat eden) kocasi Sa'd ibn Havle'nin nikâhi altinda idi. Bu Sa'd vefat ettigi zaman, kadin gebe idi. (Dogurunca) bu kadina Ebu's-Senâbîl ibnu Ba'-kek evlenmek üzere tâlib oldu. Kadin onunla nikâh olmayi kabyl etmedi. Ebu's-Senâbîl (onun baska isteyenler için) süslendigini görünce:
— Vallahi sen iki müddetin sonuncusunu (yânî dört ay on günü) iddet beklemedikçe, o kimse ile evlenmen uygun olmaz, dedi.
Kadin dogurmasinin ardindan on geceye yakin durdu. Sonra Pey-gamber'e gelip sordu. Peygamber (S) ona:
— "Nikâh et" (Çünkü iddetin dogurmanla bitmistir) buyurdu.

63-..... el-Leys, Yezîd ibn Ebî Habîb'den tahdîs etti ki, Ibn
Sihâb ona söyle yazmistir: Ubeydullah ibn Abdillah, ona babasindan (yânî Abdullah ibn Utbe ibn Mes'ûd'dan) haber vermistir ki, o Ibnu Erkam'a, Subey'a el-Eslemiyye'den Peygamber'in ona fasil fetva verdigini sormasini yazmis. Soruldugunda kadin:
— Peygamber (S) bana, çocugu dogurdugum zaman nikâh olmama fetva verdi, demistir.

64-.....Bize Mâlik, Hisâm ibn Urve'den; o da babasindan; oda el-Misver ibn Mahrame'den söyle tahdîs etti: Subey'a el-Eslemiyye, kocasinin ölümünün ardindan birkaç geceler sonra çocuk dogur-du. Akabinde Peygamber(S)'e geldi ve ondan nikâh olmak üzere izin istedi. Peygamber de ona izin verdi, o da nikâh oldu [93].

39- Yüce Allah'in: 'Bosanmis kadinlar kendi kendilerine üç hayiz ve' Kavli Babi

Ve Ibrâhîm en-Nahaî, iddeti içinde iken bir kadinla evlenip de kadin bu kocanin yaninda üç hayiz görmüs bulunan kimse hakkinda: Bu kadin evvelki kocasindan kesin olarak bos olmustur ve kadin bu hayizlari, birinci kocadan sonraki koca için hesâb edemez, demistir.
ez-Zuhrî ise: Kadin bu üç hayzi birinci için oldugu gibi ikincisi için de iddet hesâb eder (ikisine bir tek iddet
yeter), demistir. Sufyân es-Sevrî'ye ise Zuhrî'nin bu sözü daha sevgilidir.

Ebû Ubeyde Ma'mer ibnu'l-Musennâ: Kadinin hayzi yakin oldugu zamanda da, temizligi yakin oldugu zamanda da "Akraati'l-Meretu" denilir
(yânî bu kelime iki zidd ma'nâda kullanilir). Ve kadin karninda bir çocuk toplamadigi zaman "Mâ karaat bi- selân kattu = Onun döl yatagi asla birsey toplamadi" denilir, demistir [94].

40- Fâtimâ Bintu Kays Kissasi Ve Yüce Allah'in Su Kavli Babi:

"... Bosanan kadinlari evlerinden çikarmayin, kendileri de çikmasinlar. Meger ki, apaçik bir kötülük meydana
getirmis olsunlar. Bunlar Allah 'in sinirlaridir. Kim Allah'in sinirlarini asarsa muhakkak ki, kendisine yazik etmis olur. Bilmezsin olur ki, Allah bunun ardindan bir is peyda ediverir" (et-Talâk: 1);
"Bosanan o kadinlari, gücünüzün yettigi kadar, ikaamet ettiginiz yerin bir kisminda oturtun. Evleri baslarina dar
etmek (onlari çikmaya mecbur kilmak) için kendilerine zarar yapmayin. Eger onlar yüklü iseler yüklerini koyuncaya kadar nafakalarini verin. Eger (kendilerinden olan evlâdlarinizi) sizin fâidenize emzirirlerse onlara ücretlerini verin. Aranizda güzelce müsavere edin. Eger güçlüge ugrarsaniz o hâlde çocugu erkegin hesabina bir baska kadin emzirecektir. Genisligi olan, nafakayi genisligine göre versin. Rizki kendisine daraltilmis bulunan fakir de nafakayi Allah'in ona verdiginden versin. Allah hiçbir nefse, ona verdiginden baskasini yüklemez. Allah, güçlügün arkasindan kolaylik ihsan eder" (et-Talâk: 6-7) [95].

65-.....Bize Imâm Mâlik, Yahya ibn Saîd'den; o da el-Kaasim ibn Muhammmed'den ve Süleyman ibn Yesâr'dan tahdîs etti. Yahya ibn Saîd el-Ensârî, el-Kaasim ibn Muhammed ile Süleyman ibn Yesâr'dan isitmistir ki, onlar söyle zikrediyorlardi: Yahya ibn Saîd ibni'l-Âs, Abdurrahmân ibnu'l-Hakem'in kizini (Amre'yi) kesin olarak bosadi. Kadinin babasi Abdurrahmân, onu bosanmis oldugu evinden nakletti. Mü'minlerin annesi Âise bu nakletmeyi isitince, kadinin amcasi olan Mervân ibnu'l-Hakem'e su haberi gönderdi: -Mervân o zaman Muâviye'nin Medine üzerindeki vâlîsi bulunuyordu- Ve:
— Yâ Mervân, Allah'tan sakin ve o kadini bosanmis oldugu evine geri gönder, dedi.
Mervân da, Süleyman ibn Yesâr'in hadîsinde Âise'ye cevâb olarak:
— Abdurrahmân ibnu'l-Hakem bana galebe etti (onu nakledenlere mâni' olmaya muktedir olamadim), demistir.
el-Kaasim ibn Muhammed de kendi hadîsinde söyle dedi: Mervân da Âise'ye cevâb vererek:
— Sana Fâtima bintu Kays'in isi ulasmadi mi? dedi. Âise de Mervân'a:
— Fâtima hadîsini zikretmemen sana zarar vermez, dedi. Mervân ibnu'l-Hakem de Âise'ye:
— Eger senin yaninda bir serr (gerekçesi) varsa (yânî eger sence Fâtima bintu Kays'in çikma sebebi, kendisiyle kocasinin hisimlari arasinda vâki' olan serr ise) bu ikisi (yânî Amre ile kocasi Yahya ibn Saîd) arasindaki serr de (Amre'nin intikaalinin cevazi hususunda) sana yeterli bir sebebdir, dedi [96].

66-.....BizeSu'be, Abdurrahmânibnu'I-Kaasim'dan; o da babasindan tahdîs etti ki, Âise: Fâtima bintu Kays'in nesi var? Söyledigi söz hususunda Allah'tan sakinmaz mi? demistir ki, bununla Fâtima'nin, kesin bosanmis kadin için: Süknâ ve nafaka yoktur, sözünü kasdetmektedir.

67-.....Bize Sufyân es-Sevrî, Abdurrahmân ibnu'l-Kaasim'dan;
o da babasindan tahdîs etti ki, Urvetu'bnu'z-Zubeyr, Âise'ye hitaben:
— Hakem'in kizi Fulâne'yi görmedin mi? Kocasi onu kesin olarak bosadi da bunun üzerine o kadin hemen kocasinin evinden disari çikti, dedi.
Âise de:
— D kadin disariya çikmakla kötü bir is yapmistir, dedi. Bu sefer Urve, Âise'ye:
— Sen Fâtima bintu Kays'in (kendisine bosandigi evden disari çikmasina izin verildigi hakkindaki) sözünü isitmedin mi? diye kar*-sihk verdi.
Bunun üzerine Âise:
— Dikkat et! Su muhakkak ki, o hadîsin zikrinde Fâtima lehine hiçbir hayir yoktur (Çünkü o hüküm ona hâss idi), dedi.
Ibnu Ebi'z-Zinâd, Hisâm'dan; o da babasi Urve'den olmak üzere sunu ziyâde etti: Urve: Âise, Fâtima bintu Kays'i siddetli sekilde ayipladi ve:
— Sübhesiz Fâtima vahsî, yânî kimsesiz bir mekânda idi de bulundugu tarafta üzerine endîse duyuldu. Iste bunun için Peygamber (S) ona, tasinmasina ruhsat verdi, demistir [97].

41- Bosanmis Kadin, Kocasinin Evinde Iddetini Beklemesi Sirasinda Kendisine Hücum Edilmesinden Yâhud Ailesi Aleyhine Kötü Sözler Söylenmesinden Korkuldugu Zaman (Bu Kadin Bosandigi Evden Baska Bîr Eve Geçebilir) Babi

68-.....Bize îbnu Cureyc, Ibn Sihâb'dan; o da Urve'den haber verdi ki, Âise (R): Bu (kesin bosanmis kadin için nafaka ve süknâ yoktur) görüsünü, Fâtima bintu Kays'a karsi redd ve inkâr etmistir [98].

**42- Yüce ALLAH'IN: "... Bosanmis kadinlara, eger Allah'a ve âhiret gününe inaniyorlarsa, Allah'in kendi
rahimlerinde yarattigini (hayiz ve gebeligi) gizlemeleri halâl olmaz. " (el-Bakara: 228) Kavli Babi**

69-.....Âise (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) -Veda Hacci'nin sonunda Mekke'den ayrilmak istedigi zaman Safiyye bintu Hu-yey'i çadirinin kapisi önünde hüzünlü bir hâlde gördü de ona:
— "Ey vuduna akr isabet edesi -yâhud: Bogazi agriyasica- kadin! Çünkü sen (hayizinla) muhakkak bizleri yolumuzdan alikoyu-cusunl Sen nahr günü farz, olan ifâde tavafini yaptin mi?" buyurdu.
Safiyye:
— Evet yaptim, dedi. Rasûlullah:

[99]

— "O takdirde (Veda tavafi yapmamakta) be's yoktur, haydi sen de yollan!" buyurdu .

43- Bâb:

"Kocalari bu bekleme müddeti içinde barismak isterlerse, onlari geri almaya (herkesten) çok haklidirlar. Erkeklerin mesru* surette kadinlar üzerindeki haklari
gibi, kadinlarin da onlar üzerinde haklari vardir..." (el-Bakara: 228).

Ve erkek, kadini bir yâhud iki talâkla bosadiginda, kadina tekrar dönmeyi nasil yapar? [100]

70-.....Bize Yûnus tahdîs etti ki, el-Hasen el-Basrî: Ma'kil ibn Yesâr, kizkardesini bir adamla evlendirdi de, akabinde bu adam onun kizkardesini bir talâkla bosadi, demistir [101].

71-.....Bize el-Hasen söyle tahdîs etti: Ma'kil ibn Yesâr'in kiz kardesi bir adamin nikâhi altinda idi. Kocasi onu bosadi. Sonra da kadindan iddeti tamâm oluncaya kadar ayri kaldi. Sonra da onu kardesi Ma'kü'dan tekrar istedi. Ma'kil da bosayip tekrar istemesinden dolayi arlanarak kizdi, sonra ona:
— Kardesimden uzak dur! dedi.
Hâlbuki kocasi iddeti içinde iken ona dönmeye muktedir idi. Sonra adam Ma'kil'dan onu tekrar istedi. Ma'kil da adam ile kadin arasina engel oldu. Bunun üzerine Yüce Allah: "Kadinlari bosadimz da iddetlerini bitirdiler mi, aralarinda mesru ' bir surette anlastiklari takdirde artik kendilerini kocalarina nikâh etmelerine engel olmayin..."
(d-Bakara: 232) âyetini indirdi. Akabinde Rasûlullah, Ma'kiFi çagirdi da ona karsi bu âyeti okudu. Bunun üzerine Ma'kil hamiyyeti, kizginligi birakti ve Allah'in emrine boyun egdi [102].

72-.....Bize el-Leys, Nâfi'den söyle tahdîs etti: Umer ibnu'l- Hattâb'in oglu (R), hayiz hâlinde iken karisini bir bosama ile bosadi. Rasûlullah (S) .ona karisina dönmesini, sonra kadin temiz oluncaya kadar onu tutmasini, sonra kendisinin yaninda kadinin diger bir hayiz daha görmesini, sonra bu hayizdan da temizleninceye kadar kadina yine mühlet vermesini, eger kadini bosamak isterse, onunla cinsî münâsebet yapmaksizin üçüncü defa temizlendigi zaman onu bosamasini emretti ve:
— "Iste bu temizlik haleti, Allah'in, kadinlarin içinde bosanmalarini emrettigi iddettir" buyurdu.
Râvî dedi ki: Abdullah ibn Umer, üç defa bosayacak kimsenin hükmü soruldugunda, soranlardan herbirine:
— Eger üç defa bosamis isen, artik o kadin senden baska bir koca ile evleninceye kadar sana haram olmustur, der idi.
Kuteybe'den baskasi bu hadîste sunu ziyâde etti: el-Leys ibn Sa'd'-dan; o söyle dedi: Bana Nâfi' tahdîs etti ki, Ibn Umer:
— Eger bir kerre yâhud iki kerre bosamis olaydin elbette kadina dönme hakkin vardi. Çünkü Peygamber (S) bana bununla (yânî kadina dönmekle) emretti, demisti [103].

44- (Kesin Olmayarak Bosanmis Olan) Hayizli Kadina Dönüs Yapma Babi

73-.....Bize Muhammed ibn Sîrîn tahdîs etti. Bana Yûnus ibn Yezîd tahdîs edip söyle dedi: Ben tbn Umer'e (karisini hayizli iken bosayan kimsenin hükmünü) sordum da o (gâib sîgasiyle cevâb vererek):
— Ibn Umer de karisini hayizli iken bosadi. Akabinde Umer bunu Peygamber'e sordu. Peygamber (S) ona, oglunun kadina dönmesini, sonra kadini iddetinin bitmesinin önünde (temizken cima yapmadan) bosamasini emretti, dedi.
Râvî Yûnus ibn Cubeyr dedi ki: Ben Ibn Umer'e:
— Sen bu bosamani bir bosama sayiyor muydun? diye sordum. Ibn Umer:
— Bana haber ver: Eger Ibn Umer âciz olmus ve ahmaklik etmisse (onu bir talâk olmaktan ne men' eder)? diye cevâb verdi [104].

45- Bâb: Kocasi Vefat Etmis Olan Kadin Dört Ay On Gün Süslenmeyi Ve Koku Sürünmeyi Terkeder

Ve ez-Zuhrî: Ben kocasi ölmüs olup bulûga ulasmamis genç kadinin da güzel kokuya yaklasmasini uygungörmem. Çünkü onun üzerine de bâliga gibi iddet bekleme vardir, demistir.

74-.....Ebû Seleme'nin kizi Zeyneb su üç hadîsi haber verip söyle demistir: Ben, babasi Ebû Sufyân ibn Harb vefat ettigi zaman Peygamber'in zevcesi Ümmü Habîbe'nin yanina girmistim. Derken Ümmü Habîbe içinde sari renk de bulunan "halûk" adindaki güzel kokulu karisik süslenme boyasini yâhud da diger bir süslenme boyasini istedi. Akabinde bu boyadan (eline sürdügü boyayi azaltmak için) bir kiza sürdükten sonra kendi iki yanaginin safhalarina (ve kollarina) sürdü. Sonra söyle dedi:
— Vallahi benim böyle koku ve boya ile süslenmeye hiç ihtiyâcim yoktur. Su var ki, ben Rasûlullah(S)'tan minber üzerinde söyle buyururken isittim: "AHah'a ve son güne îmân eden bir kadinin kocasindan baska bir ölü için yasi, üç günden fazla sürdürüp süslenmeyi terketmesi halâl olmaz. Lâkin kadin kocasinin ölümü üzerine dört ay on gün hüzünlü olup, zîneî ve süsünü birakir."
Zeyneb söyle dedi: Sonra bir kerre de ben erkek kardesi vefat ettigi zaman Zeyneb bintu Cahs'in yanina girmistim. O da bir koku isteyip bundan kendisine sürdü. Sonra söyle dedi:
— Dikkat edin! Vallahi benim koku sürünmeye hiçbir ihtiyâcim yoktur. Su kadar ki, ben Rasûlullah'tan minber üzerinde söyle buyururken isittim: "Allah'a ve son güne îmân eden bir kadinin, kocasindan baska bir ölü için üç günden fazla matem tutup zînet ve süsünü terketmesi halâl olmaz. Lâkin kadin kocasinin ölümü üzerine dört ay on gün hüzünlü kalip zînet ve süsünü birakir",
Zeyneb söyle dedi: Ben annem Ümmü Seleme'den söyle derken isittim: Bir kadin Rasûlullah'a gelip:
— Yâ Rasûlallah! Kizimin kocasi vefat etti. Simdi de gözleri rahatsiz oldu. Bu durumda ben kizimin gözlerine sürme çekeyim mi? diye sordu.
Rasûlullah (S):
— "Hayir!" buyurdu.
Kadin iki yâhud üç defa bu istegini tekrarladi. Rasûlullah da bunlarin hepsinde "Hayir!" diyordu.

Sonra Rasûlullah:
— "Kocasi ölen kadinin iddeti dört ay on gündür. Câhiliyet zamaninda sizden biriniz (bir sene beklerdi de) senenin basina geldiginde bir deve tezegi atardi (ve böylece matemden çikardi)" buyurdu.
Zeyneb'in râvîsi Humeyd dedi ki: Ben Zeyneb'e:
— Bu, "Senenin basinda deve tersi atardi" sözünden maksad nedir? diye sordum.
Zeyneb söyle cevâb verdi:
— Câhiliye devrinde kadin kocasi Öldügü zaman, evinin en küçük ve en hakir bir odasina (karanlik bir kösesine) girer ve en kötü elbiselerini giyerdi de, artik bir sene geçinceye kadar hiçbir koku sürünmez, hiçbir tuvalet ve temizlik yapmazdi. (Böyle agir bir hapis hayâtini tamamladiktan) sonra kadinin yanma merkeb yâhud koyun yâhud kus nev'inden bir hayvan getirilirdi de kadin (efsûnlanir gibi) o hayvani kendi vücûduna sürterdi. Kadinin böyle vücûduna sürte süite ezdigi hayvan artik yasayamaz ölürdü. Sonra kadin o çirkin hapis odasindan çikardi. Bu defa kadinin eline bir deve tersi verilirdi, o da bunu firlatir atardi. Bu merasimden sonra artik kadin temizlenir, yikanir ve istedigi gibi süslenerek ortaya çikar da evlenme teklif edecek isteyicilerine görünebilir, kendini onlara arzederdi.
Imâm Mâlik'e -Allah ona rahmet eylesin- "Tataddu bihi" ne demektir? diye soruldu. Imâm Mâlik: Kadin onu cildine sürer demektir, diye cevâb verdi [105].

46- (Ölüm Iddeti Içinde) Süslenmeyi Terketmekte Olan Kadinin Gözüne Sürme Kullanmasinin Hükmü) Babi

75-.....Bize Humeyd ibnu Nâfi', Ümmü Seleme'nin kizi Zeyneb'den; o da annesinden olmak üzere söyle tahdîs etti: Kocasi ölen bir kadinin yakinlari, bu kadinin gözlerinin agrimasindan endîse ettiler de Rasûlullah'a geldiler ve kadinin gözlerine sürme çekmek hususunda O'ndan izin istediler. Bunun üzerine Rasûlullah (S- izin vermeyip) söyle buyurdu:
— "Gözüne sürme çekme! Câhiiiyet zamaninda sizden herhangi biriniz (kocasi öldügünde) en kötü elbiseleri içinde -yâhud: Evinin en kötü yerinde- (bir sene) beklerdi. Bir sene tamâm olup da yanindan bir köpek geçtigi zaman bir deve tezegi atardi (ve bu suretle id-detinden çikardi). Simdi sen dört ay on gün geçinceye kadar sakin gözüne sürme çekme!"
Humeyd geçen senedle söyle dedi: Ben Ümmü Seleme'nin kizi Zeyneb'den isittim, o ÜmmüHabîbe'den söyle tahdîs ediyordu: Peygamber (S):
— "Allah'a ve son güne îmân eder müslim bir kadina, kocasindan baska bir ölü üzerine üç günden fazla matem tutup zînet ve süsünü terketmesi halâl olmaz. Kocasinin ölümü üzerine dört ay on gün süslenmeyi terkeder" buyurdu [106]

76-.....Bize Seleme ibn Alkame, Muhammed ibn Sîrîn'den tahdîs etti ki Ümmü Atiyye: Bizler, kocanin ölümü sebebiyle olmak müstesna, bir ölü için üç günden çok süslenmeyi terketmemizden nehyo-lunduk, demistir.

47- Ölüm Iddeti Bekleyen Kadinin Hayizdan Temizlendigi Sirada Kust Bitkisi Kullanmasi

Babi

77-.....Ümmü Atiyye (R) söyle demistir: Biz herhangi bir ölü üzerine üç günden fazla zînet ve süslenmeyi terketmemizden nehyo-lunurduk. Ancak kocanin ölümü üzerine dört ay on gün zînet ve süslenmeyi terkederdik. Bizler bu süre içinde gözlerimize sürme çekmekten, güzel koku sürünmekten ve Yemen'in asb elbisesi müstesna, süs için boyanmis elbise giymekten de nehyolunurduk. Fakat bizlere temizlenme sirasinda, bizlerden biri hayzindan yikanmak istediginde Azfâr kustundan bir parça kullanmamiza ruhsat verilmistir. Biz kadinlar cenaze ardindan gitmekten de nehyolunurduk.
Ebû Abdillah el-Buhârî: Kaaf ile "el-Kust" ve kef iIe"el-Küst", yine kef ve kaaf harfleriyle olan "el-Kâfûr" ve "el-Kaafûr" gibidir; "Nübzetun" da "Kit'atun" ma'nâsinadir, dedi [107].

48- Bâb: Ölüm Iddeti Bekleyen Kadin, Yemen'in Asb Kumasindan Yapilmis Elbise Giyebilir

78-.....Ümmü Ativye (R) söyle demistir: Peygamber (S): "Allah 'a ve son güne îmân eder bir kadina kocasindan baska bir 'ölü üzerine üç günden fazla zînet ve süslenmeyi lerketmesi halâl olmaz. Sübhesiz o kadin bu süre içinde gözüne sürme de çekmez, süs için boyanmis elbise de giymez, ancak Yemen'in asb denilen çizgili kumasini giyebilir" buyurdu.
(Buhârî'nin seyhi olan Muhammed ibn Abdillah ibni'l-Müsennâ) el-Ensârî söyle dedi: Bize Hisâm tahdîs etti. Bize Hafsa bintu Sîrîn tahdîs etti. Bize Ümmü Atiyye söyle tahdîs etti: Peygamber (S) -geçen seyleri- nehyetti ve:
— "O kadin güzel koku da sürünmez. Ancak hayizdan temizlendigi siralarda bir parçacik kustyâhud tirnak kustu buhuru sürebilir" buyurdu.
Ebû Abdillah el-Buhârî: "el-Kust" ve "el-Küst", "el-Kâfûr" ve "el-Kaafûr" gibidir, dedi [108].

49- Bâb:

"Içinizden-ölenlerin geride biraktiklari zevceler, kendi kendilerine dört ay on gün beklerler. Iste bu müddeti bitirdikleri zaman artik onlarin kendileri hakkinda mesru' veçhile yaptiklari seyden dolayi size günâh yoktur. Allah ne islerseniz hakkiyle haberdârdir" (el-Bakara: 234).

79-.....Bize Sibl ibn Ubâde, Ibn Ebî Necîh'ten tahdîs etti ki, Mucâhid ibn Cebr "Içinizden ölenlerin geride biraktiklari zevceler... " (ei-Bakara:234) âyetinin tefsiri hakkinda söyle demistir:
— Bu iddet (yâni burada zikredilen dört ay on gün bekleme) kadinin kocasinin ev halki yaninda beklemesi vâcib bir is idi. Yüce Allah bundan sonra sunu indirdi: "Sizden zevcelerini birakip ölecek , olanlar, eslerinin kendi evlerinden çikanlmayarak yilina kadar fâi-delenmesini vasiyet etsinler. Bunun üzerine onlar kendiliklerinden çi-
karlarsa, artik onlarin bizzat yaptiklari mesru' islerden dolayi size Sorumluluk yoktur... " (el-Bakara:240).
Mucâhid dedi ki: Allah bu ikinci âyette senenin tamâmini yedi ay yirmi gün olarak kadin için kocasi tarafindan bir vasiyet yapti. Eger kadin isterse, kocasinin kendisi için yaptigi vasiyetinde

oturur, isterse dört ay on günün sonunda çikar gider. Ve bu, Yüce Allah'in ' 'Evlerinden çikanlmayarak... eger çikarlarsa size günâh yoktur " kavlidir. Bununla bu (yedi ay yirmi günlük) iddet dahî oldugu gibi kadin üzerine vâcibdir. Bu sözü râvî Ibnu Ebî Necîh, Mucâhid'den olmak üzere söylemistir [109].
Atâ ibn Ebî Rebâh da Ibn Abbâs'in söyle dedigini söyledi: Bu birinci âyet, (ikinci âyette zikredilen) kadinin ailesi yanindaki iddeti-ni neshetti. Artik kadin istedigi yerde iddetini bekler (çünkü süknâ iddete tâbi'dir. Bir yillik iddet dört ay on gün ile neshedilince, süknâ da, yâni kocasinin evinde oturma da neshedilmistir). Ve bunun gibi Yüce Allah'in "Çikarilmaksizin..." kavli de neshedilmistir.
Ve yine Atâ söyle dedi: Kocasi ölen kadin isterse kendi (kocasinin) ailesi yaninda iddet bekler ve kendisi hakkinda yapilmis vasiyette oturur, isterse Yüce Allah'in "Kadinlarin kendi nefisleri hakkinda yaptiklari mesru* islerde size günâh yoktur" kavlinden dolayi, çikar giderler.
Atâ dedi ki: Sonra mîrâs âyeti geldi ve süknâyi, yânî koca evinde oturma vücûbunu neshetti. Artik kadin istedigi yerde iddet bekler ve ona süknâ da yoktur [110].

80-.....Bana Humeyd ibnu Nâfi', Ümmü Seleme'nin kizi Zeyneb'den; o da Ebû Sufyân'in kizi Ümmü Habîbe'den olmak üzere söyle tahdîs etti: Ümmü Habîbe, babasinin ölüm haberi gelince, (üçüncü günü içinde) bir koku istedi, bunu iki koluna sürdü ve söyle dedi:
— Benim güzel koku sürünmeye hiç ihtiyâcim yoktur. Su var ki, ben Peygamber(S)'den söyle buyururken isitmisimdir: "Allah'a ve son güne îmân eder hiçbir kadina, kocasindan baska bir ölü üzerine üç günden fazla kokulanma ve süslenmeyi terketmesi halâl olmaz. Kadin ancak kocasinin ölümü üzerine dört ay on gün zîneti birakir" [111].

50- Zinâ Ücretinin Ve Bozuk Nikâhin Hükmü Babi

el-Hasenu'1-Basrî: Bir kimse, kendisine haram kilinmis olan bir kadinla onun haram oldugunu bilmeyerek evlendigi zaman, bu çiftin arasi ayrilir ve kadina sâdece aldigi mehr vardir, ondan baska birsey yoktur, demistir.
Hasen Basrî:
Bundan sonra o kadina mehri vardir (yânî mislinin mehri vardir), demistir [112].

81-.....Ibn Mes'ûd (R): Peygamber (S) köpek bedelinden, kâhin ücretinden ve zina ücretinden nehyetti, demistir [113].

82-.....Bize Avn ibnu Ebî Cuheyfe tahdîs etti ki, babasi Ebû Cuheyfe (R) söyle demistir: Peygamber (S) dögme yapiciya, kendine dögme yaptirana, ribâ yiyicisine ve ribâ yedirene la'net etti. Köpek bedelinden, zina kazancindan nehyetti ve suret yapicilara da la'net etti.

83-.....BizeSu'be, Muhammed ibn Cuhâde'den; o da Ebû Hâzim'dan; o da Ebû Hureyre(R)'den [114]

tahdîs etti ki, Peygamber (S) cariyelerin zina karsiligi olan kazancindan nehyetmistir .

51- Kendisiyle Zifaf Olunmus Kadinin Mehri, Duhûlün Nasil, Yânî Ne Ile Sabit Olacagi Ve Kadini Duhûlden Yâhud Cimâ'dan Önce Bosadiginda Hükmün Nasil Olacagi Babi

84-.....Saîd ibn Cubeyr söyle demistir: Ben Ibn Umer'e, karisina zina isnâd eden kimse hakkindaki hükmü sordum. îbn Umer söyle dedi: Peygamber (S) Aclân ogullarindan bir kari-koca arasinda zina töhmetinden dolayi ayirma yapti. Söyle ki: Peygamber la'netlesme-den önce:
— "Allah biliyor ki, ikinizden biriniz yalancidir, sizlerden tevbe edecek var mi?" dedi.
Onlar tevbe etmekten çekindiler. Peygamber yine:
— "Ikinizden birinizin yalana oldugunu Allah bilmektedir, sizden tevbe edecek var mi?" diye sordu.
Onlar yine tevbeden çekindiler. Bunun üzerine la'netlesmedeni sonra aralarini ayirdi.
Râvî Eyyûb söyle dedi: Amr ibn Dînâr bana: Bu hadîste birsey vardir, ben seni onu tahdîs ederken görmüyorum, dedi. O da söyle dedi: O adam:
— Benim kadindaki mehrim, malim var? dedi. Peygamber (S):
— "Senin malin yoktur. Eger iddianda dogru söyleyici isen, kadina onun mukaabilinde zifaf ettin. Yok eger yalanci isen, o mal senden daha uzaktir" buyurdu [115].

52- Kendisine Mehr Takdir Edilmeksizin (Ve Dokunulmaksizin) Bosanmis Olan Kadin Için Mut'a (Yânî Bir Malla Fâidelendirmenin Vucûbu) Babi

Çünkü Yüce Allah'in su kavilleri vardir: "Kendileriyle temas etmediginiz yâhud kendilerine bir mehr ta 'yîn eylemediginiz kadinlari bosamissaniz, (bunda) üzerinize vebal yoktur. Onlari -zengin olaniniz kudretince, darda bulunaniniz da hâlince olmak üzerema 'rûf bir fâide ile fâidelendiriniz. Bu, iyilik etmek siarinda bulunanlarin üzerine bir borçtur. Eger siz onlari kendilerine temas etmeden önce bosar, (fakat daha evvelden) onlara bir mehr ta'yîn etmis bulunursaniz, o hâlde ta 'yîn ettiginiz o mehrin yarisi onlarindir. Meger kiy kendileri vazgeçmis olsunlar. (Ey erkekler!) Sizin bagislamaniz takvaya daha yakindir. Aranizdaki üstünlügü unutmayin. Sübhesiz Allah, ne yaparsaniz hakkiyle görücüdür" (el-Bakara: 236-237);
"Bosanan kadinlarin da mesru* surette fâidelenmeleri haklaridir ki, bu, Allah'tan korkanlar için bir vazifedir.
Iste Allah akillariniz ersin diye size âyetlerini böylece açiklar" (el-Bakara: 241-242) [116].
Peygamber (S) la'netlesmede koca, kadini bosadigi zaman, kadini için herhangibir fâidelendirme zikretmemistir[117].

85-......Bize Sufyân ibnUyeyne, Amr ibn Dinar'dan; o da Saîd ibn Cubeyr'den; o da ibn Umer(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S), kari ile kocaya hitaben:

— "Hesabiniz Allah'a âiddir. Ikinizden biriniz yalancidir" (Ve la*netlesmeden sonra, kocaya:) "Senin kadin üzerine hâkimiyetine hiçbir hukuk yolu kalmamistir (yânî kadin üzerine senin alâkan ve kocalik hakkin kalmamistir, aynlmissinizdir)" buyurdu.

Bunun üzerine koca:

— Yâ Rasûlallah! Benim mehr olarak verdigim malim ne olacak? diye sordu.

Rasûlullah:

— "O mal sana âid degildir. Çünkü sen kadina zina isnadinda dogru söylemis olsan bile, o malt sen kadinin /ercini kendine halâl kilman mukaabilinde vermistin (ve kadimn olmustu). Egersen ona zina isnadinda yalan söylemis isen, mehr malini istemek sana daha uzaktir, senin için ondan ayrilman daha da uzak olmustur" buyurdu [118].

---

[1] Talâk, lügatte herhangi bagli bir seyin bagim çözmek ma'nâsmadir.
islâm hukukunda Talâk, Tatltk ma'nâsinda bir isimdir. Tattik de nikâh bagini çözüp salivermektir ki, dilimizde bosamak ve bosanmak ta'bîr olunur. Islâm serîati zaruret zamaninda talâki hukukî bir çâre olarak kabul etmis ve bu hakki kocanin eline vermistir. Kan-koca arasindaki düsmanlik mahzurunun çözümlenmesi çârelerinden birisi olmak hikmetiyle kullanilacaktir. O hâlde kadinin bunda dogrudan dogruya bir tercîh hakki yoktur. Meger ki, diledigi zaman kadin kendisini bosamakta muhtar olduguna dâir nikâh zamaninda veya sonra erkek tarafindan bir tefvîz yapilmis olsun. Bu olmadigi surette, kadin ancak hul' ile kendisini kurtarmak için müracaat edebilir (el-Bakara: 229)... Burada talâk ile nikâhi fesh, tamâmiyle birbirinden farklidir. Talâk, aile kurumunu teennî ile kari-kocanin kendi elleriyle düzeltici bir sistemdir. Fesih ise mahkemelerde herkes huzurunda da'vâlasmak suretiyle tutulan kesin ayirici bir yoldur. Bu i'tibâr ile Talâk, geçimsiz bir aile kadinina karsi bir tenbîh ve hatirlatma mahiyetindedir. Bu ihtardan sonra koca tarafindan iddet içinde kadina müracaat edip aile dirliginin eski hâline döndürülmesi emrolunuyor. Kadin, iki kerre tekrar edilen bu Ihtarlardan uyanmadigi takdirde, münâsebetin kesilmesi demek olan "Bâin talâk" gerçeklesiyor. Ric'îolan talâkta, talâk ile kadin, kocasindan bütün bütün ve derhâl ayrilmis degildir. Üç hayzin veya üç ayin sonuna kadar aile geçimsizligi giderilebilir. Bunun için bu arada erkegin ailesinden bir hakem, kadinin ailesinden de bir hakem ta'yîn edilip baristirma çalismalari yapilmasi da emredilmistir (en-Nisâ: 35).

[2] Buhârî burada âyetteki "tddeti sayiniz" sözünün ma'nâsim açikladiktan sonra, Talâk'in sünnî olanini ta'rîf etmistir. Bunun ziddi da bid'î olan talâktir.

[3] Basliktaki âyet ile bu hadîsin ma'nâlanna göre sünnete uygun, yânî müstahsen olan talâk, kadinin ay basinda kirlendigi zaman degil, temiz iken ve kendisiyle cinsî münâsebet yapilmadan verilen talâktir. Binâenaleyh kadin hayiz içinde hasta hâlde iken yâhud temiz hâlinde olan kadina cinsî yaklasma yapip da bosamak haramdir. Buna seriat örfünde Bid'î talâk denir ki, büyük günâhlardan sayilir.
"Size nefislerinizden kendilerine isinastmz diye zevceler yaratmis olmasi, aranizda bir sevgi, bir merhamet yapmasi da onun âyetlerindendir..." (er-Rûm: 21) âyeti geregince aile kurumu içinde Allah'in yarattigi sevgi, kadinin temiz hâlinde tam ve arizasiz bulunur. ÂIle kurumu çiftler arasindaki sevgi ve saygiya dayandikça gayet saglamdir. Ufak tefek saygisizliklarla bu metin bina sarsilmaz. Fakat ailenin kuruculari arasindaki sevgi giderse, dayanaksiz kalan bina yikilir ki, bu bir tabiî talâktir. Her iki tarafin kendilerine yeni birer yuva kurabilmeleri için Islâm hukuku o tabiî talâki ser'î bir talâk kabul ederek sekil vermistir.
Buhârî basliktaki âyetin sonunda sünnî talâkin ta'rîfini "Temizlik hâlinde ve cinsî münâsebette bulunmaksizin iki sâhid dikerek verdigi talâktir" seklinde yapmistir.^Bununla "Sünnî" ta'bîri, farz mukaabili olan sünnete mensûb demek olmayip, bid'at mukaabili olduguna isaret etmisti ki, müstahsen demektir. Talâk haddizatinda çirkin bir is olmakla beraber, bunun nevi'leri arasinda bu hadîste emredilen sekline "Sünnî talâk" deniliyor ki, güzel ve mesru' talâk demek oluyor.
Nikâh ile kurulmus olan aile yuvasinin çesitli sebebler yüzünden devami imkansizlasir, bir iztirab ve huzursuzluk hâlini alirsa, kan-kocayi bu iztirâbdan kurtarip, taraflara yeni bir aile kurma firsati tanima çâresi olarak talâk müessesi mesru kilinmistir.
Bosama ve bosanma hukuku ile Ilgili bâzi Kur'ân âyetleri, Mushaf tertîbi-ne göre sunlardir: el-Bakara: 228-232, en-Nisâ: 35,130,el-Ahzâb: 49,et-Talâk; 1-7, et-Tahrîm: 5. Bunlarin çogu daha sonraki basliklarda ve hadîslerde gelecektir.

[4] Bu Abdullah ibn Umer hadîsi, rivayet yollarinin çoklugu ile meshurdur. Metinde Peygamber'in Umer'e: "Oglun Abdullah'a emret de âdetini görmekte iken bosadigi karisina müracaat etsin" emrini, Imâm Mâlik vucûba hamletmis, kisinin âdet içinde bosadigi karisina müracaat etmesi cebrolunur, demistir. Diger müctehidler bu emri mendûb kabul edip, o kisiye karisina dönmesi emrolunur,< cebrolunmaz demislerdir. Hayiz hâlinde talâk haramdir, fakat mu'teberdir, vâ-ki'dir. Zâhirîler'e göre vâki' degildir. Imâm Ebû Hanîfe "Kisi karisini hayiz hâlinde bosarsa günâh islemis olur. Bu cihetle derhâl müracaat edip aile dirligini düzeltmek îcâb eder. Bu müracaati yapmaz da Iddet müddeti mürâcaatsiz geçerse, kadin bir talâk ile bos olur" demistir.
Iddet, nikâhin zevalinden sonra kadinin muayyen bir zaman için bekleme-sidir.
"Hayiz hâlinde talâk haram ve günâh olmakla beraber mu'teberdir" hükmünde birçok âlimlerin görüs birligi vardir, buna yalniz Zahirîler, Haricîler ve Râfizîler muhalefet etmislerdir.

[5] Sarihler basligin birinci kismini da parantez içinde yazildigi gibi, bir suâl seklinde takdîr etmisler ve ikinci soru cümlesini ona atfetmislerdir. Baslik bu takdîr ile daha iyi anlasilmistir. Basligin ilk kisminin cevâbi olumludur, yânî talâk müessesesi mesrû'dur. Çünkü Yüce Allah nikâhi mesru' kildigi gibi, talâki da mesru' kilmistir: Nitekim Yüce Allah "Bosama iki defadir..." (el-Bakara: 229), "Ey Peygamber, kadinlari bosayacaginiz vakit iddetlerine dogru bosayin... " (et-Talâk: 1) buyurmustur. Amma Ebû Davud'un Sünen'mde sahîh bir senedle rivayet edilmis olan "Allah'a talâktan daha sevimsiz hiçbirsey yoktur" hadîsine gelince, bu sebebsiz olarak vâki' oldugu zamanki talâka hamledilmistir (Kastallânî). Basligin ikinci kismindaki sorunun cevâbi da gelecek hadîsteki Peygamber'in fiili ile olumlu olarak cevablandirümistir,

[6] Hadîsin basliga uygunlugu "Ailene katil" sözünden alinir.Çünkü bu söz, talâktan kinayedir. Peygamber (S) o kadina bu sözle karsilik vermistir. Bu da gerekçesi oldugu takdîrde nikahladigi karisini böyle bir sözle karsilayip bosamasinin cevazina delâlet etmistir... (Aynî).

[7] Buhârî bununla hadîsin diger bir yoldan gelisini göstermistir.

[8] Râvî burada o kadini dedesine nisbetle söyledi. Hâlbuki yukarida geçtigi üzere, onun babasinin adi en-Nu'mân'dir.

[9]
Bu hadîslerin Talâk kitâbi'nda gösterilmesinin sebebi "Ailenin yanina git", "Yâ Useyd! Bu kadini ailesinin evine götür" emirlerinin kinaye suretiyle talâk olmasidir. Umeyme, Cevn ogullari'ndan Nu'mân ibn-Serâhîl'in kizidir. Cevn ogullari, Ibn Esîr'in beyânina göre, Ezd soyundan bir kabiledir. Cevn ogullari, Kinde Emîrleri'nden idi. Rivayete göre Kinde EmîrI, Peygamber'le hisimlik kurmak için dul kizi Umeyme'yi Peygamber'e arzetti, O da kabul etti. tbn Sa'd'm Hi-sâm'dan rivayetine göre, Umeyme'nin nikâhi kiyilip kesinlik kazaninca, Peygamber'in kadinlarindan Âise ile Hafsa kiskanmislar, Umeyme'nin yanma giderek, onun basini tarayip kinalamislardi. Sonra Âise, Umeyme'ye: Peygamber yanma girdiginde "Senden Allah'a siginirim!" dersen bu sözden memnun olur, diye böyle söylemesini tenbîh etti. O da böyle söyledi. Peygamber de aile nizâmi üzerinde müessir olmamak için Umeyme'nin babasi yanma götürülmesini emretti.
Kinayeli lafizlar talâk lafzi gibi sarîh olmadigindan, bununla talâka hüküm vermek çok zordur. Mütekellimin niyeti ile haricî ve zahirî karinelere ihtiyâç vardir. Talâkta kinaye "Talâktan baska ma'nâya delâlet eden ve mütekellimin maksadi bu iki ma'nâ içinde gizli bulunan lafizdir" diye ta'rîf edilir. Hadîsteki "Ailenin yanina git" sözü, talâk kasdiyle söylendigi ve talâk ifâde ettigi gibi, kadinin aile ziyaretine gitmesine müsâade ma'nâsina da delâlet eder. Bu cihetle kinayeli lafizlarla verilen talâklarda mütekellimin niyetine ve zahir hâline i'ti-bâr olunur. Talâka niyet etmis olmasiyle diyâneten talâk vâki' olur. Fakat kazaen, yâni hukuken vâki' olmaz. Meger ki koca, talâka niyet ettigim ortaya koyup i'tirâf eylemis, zahirî ve haricî hâller de talâk kasdiyle söylendigine delâlet etmis bulunsun. Nasil ki Umeyme hadîsinde "Senden Allah'a siginirim" demesi üzerine Peygamber'in ona: "Sen Büyük Allah'a sigindin" dedikten sonra, "Ailenin yanina git" buyurmasi, bu muhavere delaletiyle Peygamber'in talâka niyet etmis olmasiyle talâk hükmünü ifâde ediyor.
[10]
Buhârî burada ayni hadîsin baska bir gelis yolunu vermistir.
[11]
Bu Ibn Umer hadîsinin burada tekrar getirilmesi, Ibn Umer'in karisini, bir muhalefet sirasinda bosamakla karsilamis olmasindan dolayidir, denildi.
[12]
SârIh Ibn Hacer ile Aynî, Buhârî'nin bu baslik ile selef dedigimiz sahâbî, tabiî ve etbâu't-tâbiî âlimlerinden bir kisminin bir arada verilen üç talâkin üçünün birden vukuunu caiz görmeyenlerin mezhebine isaret ettigini bildirmislerdir. Buna göre pek kisa olan bu unvan ile Buhârî söyle demek istiyor: Karisini bir defada ve bir sözle "Üç kerre bossun!" diyerek bosayan kimsenin bu talâkini selef âlimlerinden caiz görenler ve üç talâk vâki' olur diyenler oldugu gibi, caiz görmeyenler ve yalniz bir talâk vâki' olur içtihadinda bulunanlar da vardir.
Buhârî baslikta cumhurun görüsünü almis, bunu da "Bosama iki defadir..." âyetine dayandirmistir. Bu âyetle istidlal sekline gelince: "Talâk iki defadir" sözünün zahirinden istifâde edilen hükme göre, karisina: "Sen bossun, sen bossun!" diye ayri ayri iki talâk vermek caizdir, sahihtir, vâki'dir. Bu yolda bosamak caiz olunca, iki talâkin ikisini birden ve bir sözle "Sen iki kerre bossun!" diyerek bosamak da caiz ve sahîh olmak lâzim gelir. Iki talâkin bu suretle bir arada bir sözle verilmesi sahîh olunca "Sen üç kerre bossun!" diyerek, üç talâkin birden verilmesi de caiz olur. Su kadar ki, bu talâklar ayri ayri zamanlarda üç temizlikte verilmek îcâb ederken, bir mecliste ve bir arada cem'i ve bir sözle verilmesi bid'îdir, nehyedilmistir, haramdir (Cessâs, Ahkâmu'l-Kur'ân; Beydâ-vî, Envâru't-Tenzîl).
[13]
Bu üçüncü baslik altinda Buhârî'nin kisaca naklettigi müctehid imamlarin görüsleri, yerlerinde ve serhlerde senedli olarak rivayet edilmistir.
[14]
Hadîsle baslik arasindaki uygunluk "Uveymir, kadinini üç talâkla bosadi" sö-zündedir. Çünkü Rasûlullah bu bosamayi reddetmeyip tenfîz eylemistir... (Kas-tallânî). Bu da üç talâkla bosayan kimseye üç talâk vâki' olacagina delâlet etmistir... Bu hadîsin bir rivayeti en-Nûr Sûresi tefsirinde geçmisti (Aynî).
Hz. Umer de bu kaanûna dayanarak üç talâk vukuuna tercîhan tutunmus olacaktir. Çünkü Uveymir'in, Peygamber emretmeden üç talâk vererek karisindan kesin surette ayrilmaya tesebbüs etmesi, üç talâk vukûunun yalniz Ia'-netlesmenin bir fer'i olmayip, yaygin bir âdet oldugunu ifâde eder. Umer'in hükmüne sahâbîlerin sükûtu bunu te'yîd eder...
"Bu unvanin ifâde ve delâlet ettigi üzere, bu mühim ve içtimaî mes'ele üzerinde üç nesil dedigimiz sahabe, tâbiûn ve etbâu't-tabiîn devirlerinde ihtilâf cereyan etmis ve bu ihtilâf, Buhârî'nin yasadigi üçüncü hicret asri ortalarina kadar devam edip gelerek, fikih mezhebleri âlimleri müsbet ve menfî ictihâdlarda bulunmuslardir. Hattâ burada durmayarak son asirlarda birçok tefsîr, hadîs, fikih âlimleri eserlerinde bu bahsi incelemisler ve bir kismi da müstakil eserler yazmislardir. Bilhassa Hanbelî seyhlerinden ibn Teymiyye Fetvâ'siyte sâir te'Iîf-lerinde, tilmizi allâme tbnu'l-Kayyim t'lâmu'l-Muvakkiîn'de; Sâfiîler'den Hafiz Ibn Hacer Tuhfetu'l-Mufttâc ile diger eserlerinde; Hanefîler'den Ibnu Humâm Fethu'l-Kadîrinde, Ibn Âbidîn Durru'l-Muhtâr hasiyesi'nde; ÂIûsî de meshur tefsirinde bu bahse dâir her iki tarafin karsilikli delillerini ve cevâblanni îzâh ile beraber, herbiri bir zümrenin mezhebini tercih etmislerdir.
Her devirde içtimaî ehemmiyetini koruyan bu mes'ele, zamanimizda da ehemmiyetlidir... Ahmed Hamdî Akseki tarafindan da mükemmel bir eser yazilmis ise de henüz basilmamistir..." (Kâmil Miras, Tecrîd Tercemesi, II, 446 - 465).
Merhum üstâd bu mes'eleyi burada güzel bir surette inceleyip özetlemistir. Yerinden okunmasi tavsiyeye deger.
[15]
Hadîsin basliga uygunlugu "Rifâabeni bosamis ve bosamayi kesin yapmisti" sözünden alinir. Bu "Bosamayi kesin yapmisti" sözünün bir defada verilen üç talâka ihtimâli oldugu gibi, ayri ayri verilen üç talâka da ihtimâli vardir. Birinci ihtimâle göre Peygamber asrinda bir defada verilen üç talâkin üç olarak mu'te-ber olduguna delâlet eder. Hadîsin basliga delîl olarak sevkedilmesinin sebebi budur.
[16]
Hadîsin basliga uyguftlugu "Erkek karisini üç talâkla bosadi" sözünden alinir. Bu sözün üç talâkin ayri ayri verilmis olmasi uzak olmamakla beraber, bir arada verilmis olmasina delâleti daha açiktir. Iste Âise'nin bu iki hadîsi arasindaki mühim fark budur: Birincide "Beni bosadi ve bosamayi kesin yapti" suretinde; ikincide "Beni üç talâk ile bosadi" ibaresiyle rivayet olunmasidir. Hadîsin "Balçagiz" ta'bîri, cinsî temastan kinayedir.
[17]
Zevceleri Peygamber(S)'den zînet elbiseleri ve ziyâde nafaka istemislerdi, bu âyetler bu sebeble indi. Bunun üzerine Rasûlullah, Âise'den baslayarak hepsini muhayyer kildi. Âise: Ben Allah'i, Rasûlü'nü ve âhiret yurdunu Isterim, dedi. Digerleri de böyle söylediler... Burada bu muhayyer kilma, sirf bir muhayyer kilmak mi idi? Yoksa irâdetin elinde olsun gibi bir talâk tefvizi miydi? diye bîr bahis üzerinde ihtilâf etmislerdir... (Hakk Dîni, V, 3889).
[18]
Hadîsin basliga delâleti meydandadir. Bundan sonraki de ayni hadîsin baska yoldan gelen rivayetidir. Bunda Âise'nin "Bu bir talâk mi oldu?" sözü, bunun bir talâk olmasini inkâr yollu bir soru ile Ifâde edilmistir. Bu hadîsleri Müslim de Talâk'ta getirmistir.
[19]
Basliktaki ta'bîrler talâk kinâyelerindendir. Bunlar talâka ve talâktan baskasina muhtemil olur. Bunlarla talâk, ancak niyet edilmisse vâki' olur. Çünkü bu ta'bîrler talâk için konulmus degillerdir, fakat hükümde daha umûmî olan ma'nâ için konulmuslardir. Daha umûmî olan ise, kullanma maddesinde kendisine sâdik olanlarin hepsine ihtimâlli olur. Onlardan biri ancak ta'yîn edici tirseyle teayyün eder. Bu isin kendisinde ta'yîn edici ise, ancak niyettir (Kastallânî).
Buhârî bu kinayeli ta'bîrlerin ayni zamanda talâk ma'nâsina ihtimâlli olarak Kur'ân'da da kullanildigim göstermek için bu ta'bîrlerin geçtigi bâzi âyetleri burada zikretmistir.
[20]
Bu ta'lîk, el-Ahzâb Sûresi tefsirinin evvellerinde geçmis olan Muhayyer kilma hadîsinden bir parçadir. Bu Muhayyer kilma hadîsi'nin bir rivayeti Nikâh Kitâ-bi'nda da geçmisti.
[21]
Buhârî bâb altinda zikrettikleriyle yetindi de buna herhangi bir cevâb zikretmedi.
[22]
Zihâr (el-Ahzâb: 4; el-Mucâdile: 2-4 âyetlerinde geçer): BIr adamin kendi zevcesine "Sen bana anamin zahri, yânî sirti gibisin" demesidir ki, "Anam bana nasil haram ise sen de bana öyle haramsin" demek olur. Bu söz, Câhiliyet devrinde ebedî bosamayi ifâde ederdi. Yukarida zikredilen âyetler Zihâr'da ebedî harâmhk ve talâka keffâret

suretiyle muvakkat bir mâhiyet vermekte, Câhiliyet âdetini ma'-kûl bir sekilde islâh etmektedir: Hakk Dîni, V, 3869; IV, 4775-4780.

[23] Ibn Umer'in bu cevâbini, ilim ehlinin sözünü te'yîd için getirmistir ki, bununla baslik arasindaki münâsebet noktasi burasidir

[24] Hadîsin basliga uygunlugu "Sen birinci kocana halâl olmazsin" sözünden alinir. Çünkü birinci kocasi, onu üç talâkla bosamisti. Haram ta'bîri de sübhesiz üç talâkin ardindan söylenir. Âise'nin rivayet ettigi bu Rifâa'nin karisi hadîsinin bir rivayeti yakinda geçmisti ve orada bâzi açiklamalar verilmisti... (Aynî).

[25] Bu hadîs Müslim'de daha açiktir: ... Saîd ibn Cubeyr, Ibn Abbâs'tan tahdîs ederek yazdi ki, Ibn Abbâs R), kisinin kendi karisini nefsine haram kilmasi hakkinda: Bu söz keffâret vermesi lâzim gelen bir yemindir (talâk degildir), der Idi. Ibn Abbâs bunun ardindan el-Ahzâb: 21. âyetini söyledi (Müslim Ter., IV, 415-416).

Ibn Abbâs delîl olarak bu âyeti okumakla et-Tahrîm Sûresi'nIn inmesi se-beblerinden biri olmak üzere rivayet edilen Peygamber'in cariyesi Mâriye'yi kendisine haram etmesi kissasina isaret etmek Istemistir.

Sârih Hattâbî de: Âlimlerin çogu Rasûlullah'in cariyesi Mâriye el-Kibtiyye'yi kendisine haram kilmasi üzerine indigini söylediler, demistir. Inme sebebi birkaç hâdise olmus olabilir.

[26] Hadîsin basliktaki âyetle uygunlugu meydandadir.

Rasûlullah'm halâl ve mübâh olan birseyi nefsine haram kilmasi ve bunun gizli kalmasina dikkat etmesi, kadinlarini memnun etmek ve aralarinda iki hi-zib hâlinde hissolunan fitrî kadinlik kiskançliginin aile nizâmi üzerinde aksi te'-sîr yapmasindan sakinmak içindi. Fakat bunun bir halâli haram kilacak dereceye varmasi uygun olmadigi açikça bildirilmistir. Iste bu hâdise, basliktaki ve devami olan âyetlerin inmesinin sebebi olmus oluyor.

[27] el-Magâfîr, el-Magâsîr ma'nâsmadir ki, Sumâm ve Urfut gibi mese agaçlarindan terleyip akan zamka benzer siraya denir. Müfredi "Minber" vezninde "Migfer" ve "Magfur", mimlerin ötresiyle "Mugför" ve "Mugfîr"... gelir... (Kaamûs Ter.).

Bir bitkidir ki, yapragi genis olup dikenleri vardir, yeryüzüne yayilir, meyvesi pamuk gibi beyaz ve çirkin kokuludur. Bal ansi ondan yer... (Aynî).

[28] Hadîsin basliga uygunlugu, içinde Peygamber'in kendisini bal içmekten men' etmesinin bulunmasi bakimindandir. Bu men* de Peygamber'in "Benim ona ihtiyâcim yoktur" sözünden anlasilir. Bunu Hisâm'in rivâyetindeki "Ben yemin ettim, bunu kimseye haber verme" dedi, akabinde "Ey Peygamber... "âyeti indi ziyâdesi te'yîd etmektedir.

Tahrîm, I'tikaadî veya fiilî, aslî veya arizî, muvakkat veya gayri muvakkat surette haram etmek, haram kilmak veya men' eylemek, mahrum kilmak ma1-nâlanna gelebilir ki, ya ilâhî teshir ile veya zorla veya akil cihetinden yâhud ser'î cihetten yâhud resim ve âdette emri sayilan biri tarafindan yasak veya men' edilmek, mahrum kilinmak suretlerini sâmil olup, talâk, zihâr, îlâ gibi bâzi yemîn kisimlari da buna dâhil olur. Burada ise Peygamber'in kendine yaptigi bir haram kilma vak'asinin ismi olarak, bu sûre O'na muzâf kilinmistir. Ve esasen haram kilma, Allah'a âid olup, Allah'in halâl kildigim harâ;;i kilmak iyi olmadigi anlatilmistir.

Bu vak'anin hulâsasi burada nakledilen hadîslerde anlatilmistir (Hakk Dîni, VI, 5084). Elmalih Muhammed Hamdi Yazir, Tahrîm Sûresi tefsirinin bas tarafinda bu konuyu iyice incelemis, birçok hadîslerin tercümelerini verdikten sonra, bunlarla sûrenin inis sebeblerini ayri ayri irtibâtlamis ve bu konuda çok güzel doyurucu bilgileri özetlemistir: VI, 5084-5102.

[29] Ibn Abbâs'in bu sözünü, Ibn Ebî Seybe, Abdullah ibn Numeyr'den; o da Ibn Cureyc'den; o da Atâ'dan; o Ibn Abbâs'tan "Talâk ancak nikâhtan sonra, hürriyet vermek de ancak mâlik olmadan sonra vardir" lafziyle rivayet etmistir. Bu, hakkinda ihtilâf bulunmayan bir husustur. Sübhesiz Allah da talâki nikâhtan sonra kilmistir (Aynî).

KIrmânî de söyle demistir: En yüksek fakîhlerden bu yirmiüç kisilik cemâatin isimlerini saymaktan Buhârî'nin maksadi, kadinin nikâhtan önce bosanmayacagi üzerinde icmâ olmasinin yakin bulunmasini bildirmektir (Kastallânî). .... Bu, meshur hilâfiyât mes'elelerindendir. Âlimlerin bu mes'elede mutlak olarak talâkin vâki' olmasi, mutlak olarak vâki' olmamasi, umûmî olanla husûsî olan arasinda tafsîl yapma gibi çesitli mezhebleri vardir. Cumhur, talâkin vâki' olmayacagi üzerindedir. Buhârî de bunu göstermistir.... (Fethu'l-Bârî).

[30] Burada isimleri siralanmis olan fakîhlerin görüsleri, serhlerde ve diger ilgili yerlerde hep senedli olarak rivayet edilmistir

[31] Fîr'aynlann âdetinden biri su idi: Onlar bos kadina ancak isteme ve rizâsi ile yaklasirlardi, fakat evli kadina yaklasmalari böyle degildi. Onlar evli kadini sevdikleri zaman, onu kocasindan zorla alirlardi (Kastallâni).

Buhârî bu baslik altinda îbrâhîm kissasini zikretmekle, zorlanma hâlinde böyle söyleyen kimseye, tbrâhîm kissasinda vâki' olana kiyâs ederek bu sözün kendisine zarar vermeyecegine delîl getirmek istemistir. Çünkü Ibrâhîm'e, Fir'-avn'in arzularinda kendisine muhalefet edenleri öldürmekte oldugu tahakkuk ediyordu. Onun o vakitte hâli, zorlanmis olan kimsenin hâli gibidir. Hattâ daha kuvvetli idi. Çünkü bu Fir'avn'in kâfirligi, zulmü ve en küçük birseyde kendisine muhalefet edenlere azabi çok siddetli idi... (Aynî).

Buhârî, Ibrahim'in bu kissasinin anlatildigi hadîsi Hibe, Ikrâh, ve Peygamberler Kitâblari'nda da getirmistir.

[32] Buhârî bu bâbda, öfke, zorlama, sarhosluk, delilik, hâllerinde kasd ve irâdeye bitisik olmayarak verilen talâklarin ser'î ve hukukî kiymeti olmadigini birçok sahâbî ve tabiî âlimlerinden nakletmektedir. Iglâk kelimesinin ma'nâsmda ihtilâf edilmistir. Bunun asli olan Galak, kapi kapamak ma'nâsinadir (Kaamûs Ter.) Hicaz âlimleri Iglâk'i Ikrah ile; Irak âlimleri Gadab ile tefsir etmislerdir. Ibn Esîr de en-Nihâye'de Galak\, gögüs darligi ve sabir azligi diye tefsîr etmistir, tbn Hacer; Buhârî'nin "Bâbu't-Talâk fi'1-Iglâk ve'1-Kurh" basligindaki "el-Kurh" kelimesini Iglâk üzerine atfetmis olmasi, Iglâk ile Gadab ma'nâsini kas-dettigine açikça delâlet eder, demistir.

Ikrah, "Insanin tab'an veya ser'an istemedigi seye sevk ve icbar edilmesi" diye ta'rîf olunduguna ve Gadab da gayri iradî meydana gelen heyecanlanmadan ibaret bulunduguna göre, Öfkeli hâldeki ve zorlanma hâlindeki talâklar, irâdeye bitisik olmamakta birlesirler. Serhlerde Mukreh, "Zâilu'l-irâde"; Sarhos da "Zâilu'1-akl" olarak ta'rîf olunuyor. Bu ta'lîle göre, zorlanan kisinin ve sarhosun talâki da mu'teber olmamak gerektir.

Buhârî bunlarin talâklarinin mu'teber olmadigina meshur niyet hadîsini delîl getirmistir. Bu hadîs geregince kisinin her türlü söz, fiil ve hareketlerinin kiymeti ancak niyetine baglidir. Niyetin her türlü hareket ve isler üzerinde pek büyük te'sîri vardir. Iste böyle yüksek bir hakikati bildirmekte oldugu içindir ki, Buhârî, Sahîh'ini de bu hadîsle baslatmistir. Özetle ifâde edilirse, bu hadîste vicdanî temayüllerimizin, medenî münâsebetlerimizin hayir veya serre yakin, iyi veya fena olmasinin tek mi'yâri, niyetlerimiz oldugu ve her fiil ve hareketin îcâb veya terkinde niyetin hâkim bulundugu teblîg buyurulmustur.

[33] Bundan önceki hasiyede de belirtildigi gibi, Buhârî Sahîh'mm en basinda yazmis oldugu Niyet hadîsi ile burada zikredilen seylerde niyetin mu'teber olduguna isaret etmistir. Çünkü aslinda hüküm ancak âkil, muhtar, kasdedici, hatirlayici olan kimselere yönelir. Zorlanan, muhtar degildir. Sarhos, sarhoslugu içinde âkil degildir. Mecnûn da deliligi hâlinde böyledir. Yanilan ve unutan da hatirla-yici degildir (Aynî).

"Sende delilik var mi?" hadîsi, Mutehâribûn ve Hudûd'da senediyle getirilen hadîsin bir parçasidir. Hamza'nin sarhoslugu hadîsi Magâzî'de, Bedir harbi bâbi'nda senediyle geçmisti.

"Her kavmin talâki kendi dilleriyle olur" fikrasinda Aynî, Farsça ve Türkçe talâk ta'bîrlerini yazarak misâl vermistir ki, bu, kendisinin üç dili çok iyi bildiginin sâhidlerindendir.

Bu baslik altinda isimleri ve sözleri verilmis olan sahâbî, tabiî fakîhlerinin bu görüsleri serhlerde hep senedleriyle birlikte rivayet edilmistir.

[34] Bu hadîste vesveseden ibaret olan nefsî hâtiralar ve temayüller, zihnî varliklar dan ibaret oldugu için, bunlarin ma'siyet olmakta hiç te'sîrleri yoktur. Bunlar haricî

vücûd ile fiilen veya kavlen meydana çikmakla mes'ûjiyet sabit olur. Su kadar ki, bu hâtiralar gelip geçici olmakla sartlanmistir, bir de var ki ma'siyet hâtirasi üzerine gönülden silinmez bir surette israr edilirse artik bu hâl, kalb için bir âfet ve ma'siyet oldugundan, buna uhrevî mes'ûliyet ve ceza terettüb eder.

[35] Hadîsi burada getirmekten maksad "Sende delilik var mi?" sorusudur. Çünkü bunun geregi sayet o zât deli olsaydi, kendi ikrâriyle amel edilmeyecekti. Bu sorudan da murad, "Sen bazen cinnet getirir, bazen ayilir misin?" demektir. Çünkü Peygamber ona hitâb ettiginde, o ayikti yâhud hitâb ona, soru orada hazir bulunanlaradir (Kastallânî).

[36] Bu da Mâiz kissasi hakkinda Ebû Hureyre'den gelen diger bir hadîstir. Bu kendi nefsi aleyhine dört kerre sehâdet edip de hukuken suçu sabit olan ve akabinde taslanan kimse Mâiz ibn Mâlik el-Eslemî'dir. Buhârî bu bâbda getirdigi bu iki hadîsi Muhâribûn Kitâbi'nda da; Müslim ise Hudûd Kitâbi'nda getirmistir

[37] eî-Hal\ hâ'nin fethi ve lâm'in sükûnu ile esvâb makûlesini soyup çikarmak, nez' ma'nâsinadir...
el-Hul'u, hâ'nin ötresiyle zevç ve zevcesini kendinden ya baskasindan bedel mukaabilînde talâk, yânî nikâhindan izâle eylemek ma'nâsinadir. el-Muhâlea ve't-Tehâlu': Zevç, zevce hul'u edismek; el-Ihtilâ', iftiâl vezninde hatun mehri-ni bahs yâhud gayri bedel verip, zevcinden bos olmak ma'nâsinadir... (Kaamûs Ter.)
Bununla ta'bîr edilmesi, erkekle kadinin birbirine libâs olmasindandir: el-Bakara: 187.

[38] Bu âyette hulu'da yapilacak seyin beyâni vardir. Bu, kocasindan bedel verip ayrilmis olan Sabit ibn Kays'in karisi hakkinda inmistir ki, Islâm'da ilk yapilan hulu'dur. Bu suretle, huF olup nikâhtan siyrilmak caizdir ve bu bir bâin talâk olur ve talâkin da böyle ric'at caiz olmaz bâin nev'i vardir (Hakk Dîni, I, 787).

[39] Umer, Usmân ve Tâvûs'un uygulama ve sözleri serhlerde ve yerlerinde senedli olarak rivayet edilmistir.

[40] Hadîsin basliga uygunlugu, hulu'da talâkin nasil yapilacaginin beyâni bulunmasi yönündendir. Hadîste de görüldügü gibi, mal mukaabilinde zevcin nikâhi izâle etmesine islâm hukukunda "Huiu'" denir. Kan-kocanin nikâhi feshetmelerine de "Muhölea" denir. Rasûlullah'in Sabit ibn Kays'a: Bustâni al talâkini ver! buyurmasi, îcâbî bir emir degildir. Sevimsiz vaziyette nikâhin devami her iki taraf için fesadi gerektireceginden, iki tarafin hallerini iyilestirmek için verilmis irsâdî bir emir ve tavsiyeden ibarettir, denilmistir

[41] Buhârî bunlari yukarida geçen "Ezher bunda Ibn Abbâs'tan diye mutâbaa olunmuyor" sözünü te'yîd için zikretmistir... (Aynî).

[42] Buhârî bu rivayetle Sabit ibn Kays'la hulu'lasan kadinin isminin Cemile olduguna isaret etmistir...

[43] Hakemi seçme hakki evvelâ zevç ve zevceye âiddir. Ve bunun her iki taraftan aKrabâlannin müsâveresiyle yapilmasi müstehâb olacagi da "Min ehlihî" ve "Min ehlihâ" kayidlarinin isaretinden anlasiliyor. Zira akrabalari onlarin iç yüzlerini daha iyi bilirler ve salâhlarini daha ziyâde arzu ederler. O hâlde akrabalari bulunmadigi veya yabancilardan olmalari kendilerince uygun görüldügü surette sübhesiz caiz olmak lâzim gelir.
Bu hakemlerin selâhiyet dereceleri ne olacaktir? Te'lîf veya ayirma, her ikisini de yapabilirler mi? Bu noktada müctehidler ayri ayri görüsler ileri sürmüslerdir...
Sübheyokki, âyetin siyaki, te'lîf üzerindedir. Ayirmadan bahis münâsib görülmeyip, ondan sükût edilmis ve bunun için bir ictihâd konusu olmustur (HakkDîni, II, 1353).

[44] Hadîsle baslik arasinda uygunluk söyledir: Fâtima'nin, Alî'nin baska bir kadinla evlenmesine razi olmamasi, Alî ile aralarinda vukû'u beklenen sikaak olmustu. Peygamber (S) îmâ ve isaretiyle Alî'yi bu ikinci evlilikten men' etmesiyle aralarinda aynhk meydana gelmesini önleyip savmistir (el-Kirmânî ve digerleri).

[45] Baslikla uygunlugu söyledir: Hürriyete kavusturmak için talâk olmayinca, satis evleviyetle talâk olmaz. Sayet hürriyet verme bir talâk olsaydi, Rasûlullah Berî-re'yi muhayyer kilmazdi (Aynî).

[46] Buhârî, âdeti oldugu üzere bu basligin, burada getirdigi Berîre kissasi hadîslerinin bâzi tarîklerinde mevcûd olduguna isaret etmek istemistir... (Aynî).

[47] Hadîsin basliga delîlligi "Ben ancak sefaat ediyorum" sözündedir.

[48] Berîre kissasinin bu rivayetinde, Berîre'nin köle olan kocasindan ayrilmak hususunda muhayyer kilindigi ziyâdesi gelmistir.
Köleyi hürriyete kavusturanin velâsi (velilik hakki) alinip satilmaz ve hibe edilemez... Bundan bilinir ki, âzâd edilen sahis öldügünde ona, âzâd eden veya âzâd edenin mirasçilari vâris olurlar.

[49] Âyetin devami: "Müsrik erkeklere de, onlar îmân edinceye kadar (mü'min kadinlari) nikahlamayin. Mü 'min bir kul müsrikten, o sizin hosunuza gitse de elbette hayirlidir. Onlar sizi cehenneme çagirirlar, Allah ise kendi iradesiyle cennete ve magfirete çagirir. O, insanlara âyetlerini apaçik söyler. Tâ ki iyice düsünüp ibret alsinlar".
"Nikâh, lügatte zammetmek ma'nâsindan alinmis olarak, Örfte sifâhin, yânî zinanin ziddi olan cinsî münâsebeti mesru' kilan akd ma'nâlarinda kullamir. Ser'an "Muta' müki üzerine cereyan eden bir akd" diye ta'rîf olunur ki, burada murâd budur.
Müsrik, Kur'ân dilinde iki ma'nâya gelir ki, biri zahirî, digeri hakîkîdir. Zahirî müsrik, açiktan açiga Allah'a serik kosan, ilâhin birden fazla olmasina kaail olanlardir. Bu ma'nâca kitâb ehline müsrik denmez. Hakîkî müsrik de hakîkaten tevhîde ve Islâm Dîni'ne kâfir olanlar, yânî mü'min olmayan gayri müslim-lerdir. Bu ma'nâca kitâb ehli olan Yahûdî ve Hristiyanlar dahî müsriktirler. Zîrâ bunlar zahiren tevhîd iddialarina ragmen, hakikatte Allah'a çocuk isnâd ederler. Nasârâ "Teslîs"e kaaildirler ve "Mesîh, ibnu'llahtir" (et-Tevbe: 30) derler. Yahûdîler de "Uzeyr ibnu'llahtir'*(et-Tevbe: 30) demislerdir. Böyle demekle beraber Tevhîd de Iddia ederler. Binâenaleyh her ikisi de zahirde müsrik degilseler de hakikatte (gizli) müsriktirler. Bunun için mutlak olarak müsrik denildigi ve bilhassa îmân mukaabili zikredildigi zaman itlak üzere cereyan eder ve umumiyetle kâfirleri sâmil olur. "Kitâb ehlinden olan kâfirler de, müsrikler de size Rabb'inizden hiçbir hayir indirilmesini istemezler..." (el-Bakara: 105) gibi mut-lak küfr ile bi't-tekaabül zikredildigi zaman da, müsrik, kâfirden daha husûsî olarak kitâb ehlinden mâadasina hâss olur. Bu âyette de müsrikât ve müsrikin mü'min mukaabili olarak mutlak ve eliflâm ile süklenmis olarak en sâmil, istif-râkli, âmm bir lafizla zikredilmis bulundugundan zahirî ve hakîkî bütün müsrikleri, yânî umûm kâfirleri sâmildir... Bunda hürmetin siddetine tenbîh için umûmî olarak gayri mü'minlere müsrik denilmis "Onlar ki sana indirilene de, senden evvel indirilenlere de inanirlar. Âhirete ise onlar, sübhesiz bir bilgi ve inanç beslerler" (çi-Bakara: 4) medlûlünce Muhammedî teblîgât veçhile mü'min muvahhid olmayanlarin hepsinde, zahiren olmasa bile hakîkaten bir müsriklik bulundugu ve bunlarla nikâhin atese atilmak demek oldugu da bilhassa hatirlatilmistir ki, hürmetin siddetine tenbîhtir. Ancak "Sizden evvel kitâb verilenlerden hürr ve iffetli kadinlar..." (el-Mâide: 5) âyeti beyâniyle, bu âyetin birinci fikrasindan kitâb ehli kadinlari Istisna olunarak, kitâb ehlinden kiz almaya kerahetle ruhsat verilmis ve fakat ikinci fikra muhkem olarak kalmis ve kiz vermek hiçbir surette tecvîz edilmemistir..." (Hakk Dîni, I, 770 - 774).

[50] Hadîsin basliga uygunlugu, Ibn Umer'in basliktaki âyetin umûmu ile amel et mis ve onu ne tahsis edilmis, ne de neshedilmis olarak görmemis olmasi yönün-dendir. "Ekber" sözü HristIyanlar'in "Mesîh ibnullahtir" demelerine ve Yahûdîler'in "Uzeyr ibnu'ilahtir" (et-Tevbe: 30) demelerine isarettir... (Aynî).

[51] O müsriklere verilen bu bedeller, müslümân esirlerin fidyeleri nev'indendi, artik onlara mâlik olmalari caiz degildi. Çünkü onlardaki köle edilme sebebi olan küfür kalkmisti.

[52]

Hadîs, Buhârî'nin yalniz olarak rivayet ettiklerindendir. Hadîsin basliga uygunlugu açiktir, çünkü hadîs bu husustaki uygulamalari içine almaktadir. Bu hadîsteki uygulamalar su âyetteki hükümlere göre yürütülmüstür: "Ey îmân edenler, mü'min kadinlar muhacir olarak geldikleri zaman onlari imtihan edin. Allah onlarin îmânlarini daha iyi bilendir. Fakat siz de mü 'min kadinlar olduklarina bilgi edinirseniz, onlari kâfirlere döndürmeyin. Bunlar onlara halâl degildir. Onlar da bunlara halâl olmazlar. Kâfir zevcelerinin sarf ettikleri mehri onlara geri verin. Sizin onlari nikâhla almanizda, mehirlerini verdiginiz takdirde üzerinize bir günâh yoktur. Kâfir zevcelerinizi tutmayin. Sarf ettiginiz mehri isteyin. Kâfirler de (size hicret eden mü'min kadinlara) harcadiklarini istesinler. Bu Allah'in hükmüdür. Aranizda O hükmeder. Allah hakkiyle bilendir, tam hüküm ve hikmet sahibidir" (el-Mumtehine: 10).
Bu Ümmü'l-Hakem, Peygamber, Ümmü Seleme ile evlendigi zaman orada hazir bulunmustu. Ümmü'l-Hakem Mekke fethi günü müslümân oldu. "Kâfir kadinlari nikâhinizda tutmayin... "âyeti indigi zaman, bu kadin Iyâd ibn Ganm el-Fihrî'nin nikâhinda idi. O zaman Ümmü'l-Hakem'i bosadi da onunla Abdullah ibn Usmân es-Sakafî evlendi. Sonra bu zât, Cezîre beldelerinin çogunu fethetti ve Rumlar üzerine ilk asker birlikleri geçiren de bu zât idi. Sam'da yirminci hicret yilinda altmis yasinda iken Öldü... (Aynî).

[53] Baslikta Isaret edilmis olan sorularin cevâblari, baslik altinda getirilmis bulunan nakillerle verilmistir. Burada getirilmis olan görüslerin hepsi serhlerde ve yerlerinde senedli olarak rivayet edilmistir.

[54] Hadîsin basliga uygunlugu, bunda basligin içine aldigi mes'elenin aslina ilgisi bulunmasi yönündendir. Bu kadar ilgi de kâfidir. Buhârî bunu burada iki se-nedle getirmistir. Bunlardan biriyle gelen hadîs Sartlar Kitâbi'nda geçmisti... (Aynî).
Buna "Kadinlar Bey'ati"denir; birçok defalar yapilmistir: Medine ye hicretten sonra da, Mekke fethi günü de bu sartlarla kadinlardan bu sekilde bey'at alinmistir.

[55] Iyîâ, esasen yemîn etmek ma'nâsinadir. Ser'an zevcesine cima etmemek üzere yemîn etmektir...
Iylâ ile dönme yapmayip, talâka azmetmek mes'elesinde selef üç suretle ihtilâf etmislerdir: Ibn Abbâs: Talâkin azimeti dört ayin bitmesidir, demistir, tbn Mes'ûd, Zeyd ibn Sabit ve Usmân ibn Affân'in kavilleri de budur. Bunlar bir bâin talâk vâki' olur demislerdir. Alî, Ibn Umer ve Ebu'd-Derdâ'dan Iki rivayet vardir ki, biri evvelkiler gibidir. Biri de müddet geçtikten sonra ya rucû' etmek veya bosamak üzere koca tevkîf olunur ki, Âise'nin kavli de budur. Üçüncü kavil Saîd ibn Museyyeb, Salim ibn AbdIllah, Ebû Bekr ibn Abdirrahmân, Zuhrî,. Atâ, Tâvûs kavlidir ki, dört ay geçtiginde bir ric'î talâk vâki' olur. Hanefîler evvelkine, Safiî ve MâlIkîler de ikinciye kaail olmuslardir. Talâk lafzi sarîh olup, ric'i ifâde ederse de azimeti talâk ta'bîri kinaye gibi beynûnette (ayrilikta) zahirdir. Sonra azm, kalbî islerden oldugu için ayrica telâffuzu gerekir degildir. Iylâ yemini buna kâfidir. Bir de bu âyette iylâ için rucû' veya talâk arasinda baska bîr sikk yoktur. Binâenaleyh bu yemini bozmamak, onunla talâka azimdir. Bu azm ile iylâ, talâka niyet edilen kinayeli lafizlar kabîlinden olmus olur ki, bunlarla da bir bâin talâk vâki' olur. Iylâda artik koca baskaca bir de bosama yapsin diye beklenerek, üçüncü bir sikk ihdas olunamaz" {Hakk Dîni, I, 781-782).

[56] Hadîslerin baslikla ilgileri gizli degildir.
Buhârî buradaki zâtlarin görüslerini de senedli olarak Târihinde rivayet etmistir... (Aynî).

[57] Basligin birinci fikrasi talâk konusuyla dogrudan ilgilidir. Buhârî kayip esyalar ve mallara âid olan ikinci fikrayi ise istidrâd olarak zikretmistir.
Lukata, yerde bulunan ve sahibi bilinmeyen maldir. Dâlle, kaybolmus canli hayvan ma'nâsinda kullanilir.

[58] Bu son sözlerden hâsil olan -Fethu'l-BârT de de ifâde edildigi gibi-sudur: Yahya ibn Saîd bu hadîsi el-Munbais'in âzâdhsi Yezîd'den mürsel olarak tahdîs etti. Sonra Sufyân'a, Rabîatu'r-Re'y'in bunu el-Munbais'in âzâdhsi Yezîd'den; o da Zeyd ibn Hâlid'den seklinde tahdîs ettigini söyledi, böylece hadîsi ona ulastiriyordu. Sufyân bunu, Rabîa'ya kavusmasi ve ona bundan sormasi; onun da bunu ikrar etmesi üzerine yüklenmistir.
Hadîsin basliga uygunlugu su bakimdandir: Kaybolmus hayvan, kaybolmus kimse gibidir. Kaybolmus hayvanda mâlikin mülkiyeti devam ettigi gibi, nikâhin da kari-koca arasinda bakî olmasi vâcib olur. Bu hadîs Lukata KItâ-bi'nda birkaç kerreler geçmistir (Kastallânî).

[59] Sirt ve arka demek olan "Zahr" kelimesinden alinmis olan Zihâr veya Muzâ-hara, bir kimsenin zevcesine "Sen bana anamin zahn, yânî arkasi gibisin" demesi veya onun bir uzvunu kendine mahrem olan kadinlardan birinin karin, bel, kasik gibi bakmak haram olan bir uzvuna benzetmesidir ki, halâli haram kilan çirkin bir sözdür. Bu ma'nâca Zihâr ve Muzâhara bir ayrilma ma'nâsini içine aldigindan, "Zahîr olmak" ma'nâsina "Muzaheret"ten ayirmak için "Miti" ile kullanilir. Onun için "Yuzâhirûne nisâehum" denilmeyip "Yuzâhirune min nisâihîm" buyurulmustur. Evvel emirde bu, söylenmesi caiz olmayan bir mün-ker, bir cinayet, bir yalandir... Ve haberleri olsun ki onlar, o zihâr sözünü söyleyenler herhalde münker, yânî gayri mesru', çirkin bir lakirdi ve bir yalan söylüyorlardir. Yalandir; çünkü kadinlari analari degildir. Hem baskasina zarar verici bir yalandir, bir tezvirdir. Kadinin gönlünü kirar ve hukukunu haleldar eder. Bununla beraber Allah'in halâl kildigim haram kilmak gibi bir küstahlikla Allah haklarina tecâvüzdür. O hâlde agiza alinmamasi lâzim gelen bir cinayet, bir günâhtir. Fakat söylenince de hükümsüz kalamaz. Yalan ihbari olmakla beraber, gerektirmesiyle bir hürmet insâsindan hâli de olamaz. Öyle ki, erkegin agzindan çikan bu çirkinlik, kadinin hayiz zamanindaki ezaya benzer bir hürmet ifâde eder... (Hakte Dîni, VI, 4778-4779)

[60] Bu el-Hasen ibnu'1-Hurr, büyük bir fakîhtir. Buhârî'nin ondan Sahih içinde bundan baska rivayeti yoktur.

[61] " Veüezîne yuz&hirûne min nisâihim summe yeûdûne li-mâ-kaalû = Kadinlarindan Zihâra kalkisip da sonra dediklerini telâ/î için dönecek olanlar", yânî söyledik-lerini geri alip evvelki gibi zevcesiyle geçinmek, zevciyet muamelesi yapmak isteyenler ki, bunu istemelidirler. Fakat kendilerini kirletmis olan o çirkinligi telâfi edip temizleyebilmek için sâdece niyet etmek veya sözü geri almak kâfi gelmeyip, ona keffâret olacak güzel bir amel yapmak da lâzimdir. Onun için yânî zi-hârdan dönmek için çâre, bir köle âzâd etmektir... Bu âyetteki "Avdet"in ma'nâsinda birkaç vecih söylenmis ise de, muhtar olan ma'nâ "Ade'l-gaysu alâ mâ efs^dehû" meselinde oldugu gibi, bozdugunu islâh ve telâfi için düzeltmek üzere dönmek demektir. {Hakk Dîni, ayni yer).
Zihâr hakkinda Ebû Dâvûd, Tirmizî ve Nesâî'de birçok hadîsler vardir. Buhari kendi sarti üzere olmadiklari için onlari zikretmemistir (Kastallânî).

[62] Âlimler toplulugu, isaret anlatici oldugu zaman konusma yerine geçecegi görüsüne gitmislerdir

[63] Buhârî bu baslik altinda isaretin talâkta ve diger islerde konusma yerine geçecegine tenbîh için çesitli hükümlere isaretlerin zikrini içine alan birçok hadîsler zikretmistir. Burada birer parçasiyle zikredilen bu hadîslerden Ibn Umer'inki Cenâzeler'de, Ka'b'mki Mulâzeme'de, Esmâ'nmki Kusûf'ta, Enes'înki Namaz Kitâbi'nda, Ibn Abbâs'inki IHm'de ve Hacc'da, Ebû Katâde'ninki de Hacc'da senedleriyle geçmistir.

[64] Ibn Abbâs hadîsinin bir rivayeti Hacc Kitâbi'nda, Zeyneb ibnetu Cahs hadîsinin bir rivayeti Nübüvvet Alâmetleri'nde geçmisti.

[65] Ebû Hureyre hadîsinin bir rivayeti Cumua Kitâbi'nda geçti.
Peygamber'in bu isareti icabet müddetinin pek kisa olduguna açikça delâlet ederse de, bâzilari Peygamber'in bas parmagini elinin ortasina tesadüf eden diger Iki parmagina bastigina bakarak, o saatin mübhem olduguna isaret ettigine hükmetmislerdir.

[66] Bu hadîsle Sâfiîler, Mâlikîler, Hanbelîler kaatilin öldürdügü sekilde öldürülmesine delîl getirmislerdir. Ebû Hanîfe, "La kavede illâ bi's-seyf" hadîsinden dolayi, ancak kiliçla öldürülür demistir.

[67] Bunun bir rivayeti Fiten'de gelecektir.

[68] Bunlardan Abdullah ibn Ebî Evfâ'nin hadîsinin bir rivayeti Oruç Kitâbi'nda; Abdullah ibn Mes'ûd'un hadîsi Namaz Kitâbi'nda; Ebû Hureyre'nin hadîsinin bir rivayeti Zekât'ta geçmistir.
Bunlarin hepsinde el Ile isaret ederek anlatma fikrasi mevcûd oldugu için, basliga delâletleri apaçiktir. Bunlari bu kadar güzel bir tertîbie siralayarak konuyu birçok delillerle en kuvvetli sekilde tesbît eden Imâm Buhârî'ye kiyamete dek gelecek nesiller adina tesekkürler ve Yüce Allah'tan bol rahmetler!... (M. Sofuoglu)

[69] Bu (en-Nûr: 6-9) âyetlerinde bildirilen li'ân müessesesi, Tefsîr kisminda da geçtigi gibi, karisina zina isnâd edip de ne erkek iddiasini, ne de kadin berâetini sâ-hidlerle isbât edemedikleri takdirde, iki tarafin la'netlesmeleri, yânî la'nete bitisik yemîn ile te'kîd edilmis sehâdetleriyle, onlar için ve kiyamete kadar gelecek benzerleri için hukukî bir çâre, bir çözüm yoludur.

[70] Buradaki "Ba'zu'n-nâs", Kûfeliler'dir, onlarin içinde Ebû Hanîfe de vardir. Bu, daha önce geçen "Bu bâzi Hicaz ehlinin kavlidir" fikrasina münâsibdir (Kastallânî).

[71] Buhârî bu sözlerinin hepsi Ile dilsizin li'ân ve hadd mes'elesinde hükmü konusunda Hicaz ehli ile Kûfeliler arasindaki ihtilâfi beyân etmek istemistir.. (Aynî).

[72] Basliga uygunlugu "Sonra eliyle isaret etti..." sözündedir. Bu hadîsin bir rivayeti Ensâr'in Menkabeleri'nde geçmisti, fakat oradaki rivayette "Sonra eliyle isaret etti: Parmaklarini topladi, sonra da eliyle birsey atan kimse gibi onlari yaydi" fikrasini söylemedi.

[73] Bunun bir rivayeti en-Nâziât Sûresi tefsirinde geçti.

[74] Müslim'in rivayeti daha tafsîllidir: Rasûlullah iki elinin on parmagini açarak: "Bir ay söyledir, söyledir" buyurdu ve üçüncüsünde bas parmagini kisarak "Ve söyledir. Bâzi ay da söyle, söyle, söyledir" buyurup, on parmagiyleüç defa isaret etti (Oruç Kitabi).

[75] Mudar ve Rabîa, meshur iki kabiledir.

[76] Peygamber'in iki parmaginin arasini biraz açarak cemâate göstermesi, Peygam-ber'le ümmet ferdleri arasindaki derece farkina isaret içindir.

[77] ez-Zemahserî: et-Ta'nz, birsey zikretmendir ki, sen onunla zikretmedigin bir-seye delâlet edersin. Kinaye ise seyi, konulmus oldugu lafzinin gaynsiyle zikretmendir, demistir.

[78] Basliga uygunlugu "Benim siyah bir çocugum'oldu" sözünden alinir. Çünkü bunda çocugu kendinden nefyetmeye bir ta'rîz vardir. Ben beyazim, bu çocuk siyahtir; binâenaleyh benden olmaz demek istemistir. Buhari bunun bir rivayetini Muhâribûn Kitâbi'nda da getirmistir. Hudûd'da da gelecektir.
Dâvûdî: "Lealle" burada tahkik içindir, "Belki" ma'nâsma degildir, dedi. Kûfeliler ve Safiî bu hadîsle delîl getirdiler de ta'rîzde hadd yoktur, li'ân da yoktur. Çünkü Peygamber, karisina bu ta'rîzi yapan adam üzerine haddi vâcib kilmadi. Imâm Mâlik ta'rîzde hadd ve li'âni vâcib kildi...
Ibnu'l-Arabî de: Bu hadîste benzeriyle kiyâs ve i*tibârin sahîhligine kesin bir delîl vardir... demistir... (Aynî).

[79] Hadîsin basliga delîlligi açiktir.

[80] Bâshga uygunlugu, la'netlesmeyi ve buna baslayanin erkek oldugunu içine almasi yönündendir.

[81] Basliga uygunlugu "Uveymir, Rasûlullah emretmeden önce kadini üç talâkla bosadi" sözündedir. Sübhe yok ki Uveymir, kadini la'netlesme yapmasinin ardindan bosamisti.
Bu mes'elede fakîhler arasinda görüs ayriligi vardir. Bâzilari bu ayriligin sirf li'ân ile, bâzilari kocanin bosamasi ile, bâzilari hâkimin hükmü i!e kesinlestigini; bâzilari da li'ân ile beraber kocanin bosamasiyle kesinlestigini söylemislerdir. Li'ânin hükmünün, li'ân ile veya hâkimin ayirmasi ile kari-koca ayriligi oldugunda ittifak etmislerdir.

[82] Basliga uygunlugu "Akabinde o kari-koca mescidde birbiriyle la'netlestiler" sözü ndedir.
el-Vahara:... yesil ve zehirli kelere benzeyen bir nevi' keler ismidir, bir kavle göre kertenkeleden bir nev'in ismidir ki, basip gezdigi yeri zehirler. Ve Vahara, kisa yapili deveye ve siyah, çirkin, bed-endâm, alâ kavlin kizil çehreli bodur hatuna denir (Kaamûs Ter.)

[83] Basliga uygunlugu meydandadir. Buhârî bunun bir rivayetini Muhâribûn'da; Müslim de Li'ân'da getirmistir

[84] Basliga uygunlugu "O senin malin degildir..." sözlerinden alinir. Çünkü bu mal Ile murâd, erkegin kadina vermesi gereken ve onun mukaabilinde evlenmis bulundugu mehr'dir. tcmâ, zifaf olmus kadinin mehrin hepsini hakk edecegi üzerinedir. Ihtilâf ise, zifaf olmamis kadin hakkindadir. Cumhur onun da duhûlden evvel bosanmis diger kadinlar gibi, mehrin yarisini alacagi görüsü üzerindedir... (Aynî).

[85] Yânî bu hadîsi Sufyân, Amr ibn Dinar'dan ve Eyyûb es-Sahtiyânî'den; onlarin ikisi de Ibn Umer'den rivayet etmistir. Hadîsin basliga uygunlugu bundan evvelki gibi olup, meydandadir.

[86] Bu, bir önceki hadîsin baska yoldan bir rivayetidir. Basliga delâletleri meydandadir.

[87] Hadîsin basliga uygunlugu açiktir. Buhârî bunun bir rivayetini Farâiz'de; Müslim de Li'ân'da getirmistir.
Bu hadîs, üç hükmü sâmildir: Birincisi la'netlesmedir ki, bunda ihtilâf yoktur. Âlimler bunun sahîhligi ve mesrû'lugu üzerinde ittifak etmislerdir. Ikincisi ayirmadir, bunda âlimler, bunun nasil olacagi hususunda ayri ayri görüsler ileri sürmüslerdir. Yakinda zikredilmisti ki, Mâlik ile Safiî ayrilmanin sirf la'netlesme ile olacagini, Ebû Hanîfe de ayrilmanin ancak hâkimin ayirmasi ile olacagini söylemistir. Üçüncüsü de hadîsin zahirine göre çocugun anaya katilmasidir... (Aynî).

[88] Basliga uygunlugu "Yâ Allah, beyân ey/e/"dedi. Sonra kadin... dogurdu..." sözlerinden ahmr... Bunun bir rivayeti dört bâb önce geçmisti.
Ibnu'l-Arabî: Rasûlullah'in "Yâ Allah, beyân eyle!" duasinin ma'nâsi, yalniz kan-kocadan birinin dogrulugunun sübîitunu istemek degildir, fakat bunun ma'nâsi kadinin benzerligi açiklayacak bir çocuk dogurmasini ve dogurmaktan çekinmemesini istemektir... demistir (Kastallânî).

[89] Buhârî hadîsi burada iki senedle getirdi. Hadîs basliktaki mes'eleyi açiklamaktadir. Bunun bir rivayeti "Üç talâka cevaz veren kimse bâbi"nda geçmisti. Bu hadîsierdeki "Balçagiz" ta'bîri, cinsî münâsebetten kinayedir

[90] Sârih Ibn Battâl'in yanindaki Buhârî nüshasinda bu basliktan önce "Kitâbu'l-îdde Bâbu kavli'llâhi Taâlâ" seklinde vâki' olmustur.

[91] Bu iddet mes'elesiyle ilgili bâzi tafsilât el-Bakara: 228. âyetin tefsirinde de geçmisti. Buradaki "Eger sekkediyorsaniz"kaydi, ihtirazi bir kayid degil, bu mes'-eleyi

soranlarin veya soracak olanlarin vuku' bulan veya bulacak olan suâllerine nazaran vukû'îdir. Bu mu'tariza cümlesi demektir. Yoksa hayizdan kesilip kesilmediklerinde sekk ediyorsaniz dernek degildir. Zîrâ "Yeisne" sîgasiyle ye'sin ma'lûm oldugu söylendikten sonra, yeiste sübhe ediyorsaniz demek olmayacagi bellidir. Binâenaleyh ma'nâ su olur: Bunlarin iddetleri nasil olacagini kestire-meyip de müskil görüyor, iskilleniyor, soruyorsaniz, biliniz ki "Onlarin iddetleri üç aydir", üç ay beklerler, bu müddet zarfinda bir gebelik belirmezse, nihâyetinde evvelkiler gibi "Onlari ya iyilikle tutun yâhud iyilikle aynhn"dn. Hayiz âdeti görmeyenler de öyle üç aydir... Bunlar gerek onyedi yasindan küçük olup henüz bulûga ermemis olduklarindan dolayi hayiz görmemis olanlar ve gerek bulûg yasinin a'zamîsi olan onyedi yasini geçmis ve binâenaleyh yas i'tibâriyle balig bulunmus olduklari hâlde hayiz âdeti olmamis bulunanlari sâmildir (Hakk Dîni, VI, 5065-5066).

[92]
Bu, et-Talâk: 4. âyeti "Içinizden ötenlerin geride biraktiklari zevceler kendi kendilerine dört ay on gün beklerler... " (el-Bakara: 234) âyetinden sonra inmis oldugu için, onun zevci vefat eden kadinlarin iddeti hakkindaki dört ay on gün âyetinin umûmundan gebelere âîd olan cihetini bu et-Talâk: 4. âyeti açikça beyân etmis bulunuyorki, böyle sonraki târîh ile olan beyân, usûl ilminde tebdîl beyâni denilen nesh kismina dâhil oldugundan, bu hâmil âyetinin umûmu, o vefat âyetinin umûmundan bir noktasini ta'dîl suretiyle nesheylemistir... Binâenaleyh gebe kadinlarin talâkta da, vefatta da iddetleri, dogurmakla tamâm olur (Hakk Dîni, VI, 5069).

[93]
Hadîslerdeki bilgiler ve uygulama, basliga uygundur. Hadîsler de ayri ayri yollardan gelen rivayetlerdir.
temizlenme müddeti beklerler... " (ei-Bakara: 228)

[94]
"Kurû'"ve "Akra'", "Kar'"mcem"vlu ki, zidd ma'nâli kelimelerden olup hayiz ve temizlik ma'nâlari arasinda müsterek bir lafizdir, binâenaleyh mücmeldir. Ma'nâsinin ta'yîni taleb ve arastirma ile beyâna baglidir. Imâm Mâlik ve Safiî bunu Tahur ile, Hanefîler Hayiz ile tefsir etmislerdir...(Hakk Dînî, I, 784). es-Selâ, asâ vezninde sol yufka deriye denir ki, ana karninda çocuk onda dogar ve ekseri beraberce çikar, eger dogdugu anda yüzünden siyirip alinmaz ise çocuk helak olur. Insanda ve hayvanlarda olana denir. Türkçedc "Es" ve "Son" ta'bîr ederler... (Kaamûs Ter.).

[95]
Vucd, insanin vus'u, gücünün yetebildigi varligi demektir. Binâenaleyh kadinin kocasina gücünün yetmeyecegi bir süknâ teklif etmege de hakki yoktur. Sonra belli ki, bu emirler sag olanlaradir. Zevci vefat eden kadinin iddetinde süknâ ve nafaka talebine hakki yoktur. O, vârisler arasinda bulundugu için, terîkeden hissesi ne ise onu alir.
Bu âyetler bosanan kadinlarin nafaka mes'elesi hususundaki asillari, düstûrlari degismez ve asla eskimez kaanûnlarin bâzilarini ihtiva etmektedirler. Baslikta isaret edilen Fâtima bintu Kays kissasini anlatan hadîslerde bunlarin bâzi uygulamalari görülecektir.

[96]
Bu hadîsin basliga uygunlugu, içinde Fâtirtia bintu Kays kissasindan bir fikranin bulunmasi bakimindandir.
Bu Abdurrahmân ibnu'l-Hakem, o sirada Medine Emîri bulunan Mervâp ibnu'l-Hakem'in kardesi idi. O, Fâtima bintu Kays hadîsinin hükmünü umûmî kilmakta yanilmistir. Çünkü Fâtima hadîsindeki süknâ ve nafaka olmamasi hükmü, kendisinde bulunan bir özürden dolayi ancak sahsina hâss bir hüküm idi Bu hüküm Amre'nin durumuna tesmil edilemez ve uygulanamazdi. Zâten Kur'ân ve diger hadîsler buna mâni' idi.

[97]
Peygamber, Fâtima bintu Kays'a bu sahsî durumu ve zarûretli hâlinden dolayi bosandigi evden çikmasini emretmis ve nafakasi da olmadigini bildirmisti. Fâ-tima'ya bu sahsî illet ve zaruretleri için mübâh kilinmis olan durum, elbette baskalarina tesmîl edilemezdi. Zâten Kur'ân ve diger hadîsler buna mâni' idi. Iste Âise, Fâtima'nin sahsiyle ilgili bir hükmü, illetini bildirmeksizin umûmî imis gibi yayip fetva vermesini ayiplamis, bunu redd ve inkâr etmistir.
Imâm Müslim bu Fâtima bintu Kays kissasini anlatan hadîslerin yirmiden fazla rivayetini Sahîh'ine alip, birbirini açiklayacak bir tertîble çok güzel sekilde siralamistir: Müslim Tercemesi, IV, 436-448, Talâk, "Üç talâkla bosanan kadina nafaka yoktur babi".

[98]
Buhari geçen hadîsi burada baska bir yoldan kisaltilmis olarak getirdi. Bunun açiklamasi daha önceki hasiyede kismen verilmisti.

[99]
Hadîsin basliga uygunlugu kadinlarin hayiz nev'inden iddia ettikleri hususta tas-, dîk edilmeleri lehine bir sâhid bulunmasi bakimindandir. Görmez misin Rasûlullah, Safiyye'yi sözü hakkinda imtihan etmedi de, yalanlamadi da... Bunun bIT rivayeti Hacc, "Temettü' bâbi"nda da geçmisti... (Aynî).

[100]
Buûle, Ba'P'm cem'idir. Ba'l, bir zamanlar tapinilan bir putun ismi oldugu gibi, yükseklik ma'nâsiyle "Seyyid" ve "Mâlik", yânî "Efendi", "Zevç" ve "Zevce" ma'nâlarina da gelir. Erkeklere muzâf olursa hanimlari, kadinlara muzâf olunca da efendileri, kaaim zevçleri demek olur ki, burada böyledir. O hâlde meali: Ve o bosananlarin efendileri, yânî onlari bosayan ve fakat ric'î talâk ile bosayip henüz efendiligini muhafaza eden kocalari onlara bu müddet zarfinda dönme ile yine nikâhlarina döndürmeye herkesten haklidirlar. Hattâ iddet zarfinda erkek sözle veya fiille dönmek ister de kadin razi olmazsa, söz erkegindir... (Hakk Dîni, I, 785).

[101]
Buhârî hadîsi burada iki yoldan getirmistir ki, birincideki kisaligi, ikinci hadîs gidermektedir

[102]
Hadîsin basliga uygunlugu "Kadindan kendini bosalt" sözündedir. Bunun bir rivayeti Tefsir Kitâbi'nda da geçmis ve orada bâzi açiklamalar verilmisti.

[103]
Bu hadîsin de bir rivayeti Talâk evvelinde geçmisti.

[104]
Hadîsin basliga uygunlugu açiktir, bunun bir rivayeti Talâk Kitâbi'nin evvellerinde de geçmisti.

[105]
el-Ihdâd, kadinin kocasi yâhud hisimlarindan birinin ölümü sebebiyle zînet ve süsü birakip yas ve matem hâlinde kalmasidir. Kadinin deve tersi atmasi keyfiyeti bir yillik uzun ve çok sikintili iddet hayâtini bir deve tersi kadar ehemmiyetsiz geçirdigine isaret sayildigi bildiriliyor.
Peygamber: Ey kadinlar, Câhiliyet'te böyle iken, simdi Islâm'in bu dört ay on gün iddetini çok görmeyin, demek istiyor.
Bu hadîsin böyle bir rivayeti Cenazeler Kitâbi'nda geçti. Müslim de bunu Talâk'ta böylece getirmistir

[106]
Bu göze sürme çekme isteginin sirf tedâvî maksadiyle yapilmamis oldugu sanilir. Eger öyle olsaydi tedâvî zarureti, iddet içinde de olsa tedaviyi mübâh hattâ vazife kilardi. Demek ki Rasûlullah o genç kadinin bu müracaatinda böyle bir tedâvî zarureti tesbît etmemis, bil'akis baska maksadlar sezmistir. Onun için izin vermemistir.

[107]
Hadîsin basliga uygunlugu "Azfâr kustundan bir parça... " sözündedir. Kaaf ve kef harfleriyle yazilan bu kelimeler hakkinda söyle deniliyor: '!^_r", "^ir", " j»-j" üçü de lügattir. Bu isim ile ma'rûf bir köktür, iki nev'i olur, birine "Hind kustu", birine "Arab kustu" derler...
el-Azfâr vt ez-Zafâr, "Sehâb" vezninde koku aksâmindandir. Dibinden derisi soyulmus tirnak tarzinda olur... Türkçe'de "Seytan tirnagi" ve "Tirnak buhuru" dedikleri güzel kokulu seydir... (Kaamûs Ter, II, 590).
- Buna "Kustu Azfâr" denildigi gibi "Kustu Zafâr" da derler. Zafâr, Aden sahilinde bir sehrin adidir ki, tirnak seklinde olan Hind kustu Hindistan'dan evvelâ oraya gelir. Bundan dolayi Arab kadinlarinin yikanma sirasinda kötü kokuyu gidermek için kullandiklari bu itira "Kustu Azfâr" ve "Kusta Zafâr" da derler.
Bu hadîsin bu sened ve metinle aynisi HayzKitâbi'nda da geçmis ve orada bâzi açiklamalar verilmisti.

[108]
Basliga uygunlugu "Yalniz Yemen'in asb kumasindan yapilmis elbise giyebilir" sözündedir.
Asb, Yemen kumaslarindandir, çizgili kumastir da denildi. Bu kumas siyah beyaz iplikle dokunur ve çizgileri devamli kalirmis. Ibnu'1-Esîr: Ölüm idde-ti bekleyen kadin, dokunduktan sonra boyanmis kumaslardan nehyedilmis oluyor, demistir... (Aynî).
Âsim Molla da: Ve Asb, Yemen kumaslarindan bir türlü kumasin adidir... demistir.

Buhârî hadîsin sonunda "Küsf've "Kust" kelimelerini açiklayip, bunlar "el-Kâfûr" ve "el-Kaafûr" kelimelerinde oldugu gibi kef harfiyle de, kaaf harfiyle de söylenir demistir

[109] Onu bu sözü söylemeye sevkeden sebeb el-Hattâbî'nin de dedigi gibi, neshedici-nin mensûhtan önce olmasini müskil görmesidir. Böylece o, bu âyetin kullanil-masinin da mümkin oldugunu düsünmüstür... (Kastallânî).

[110] Müfessirler toplulugu Isbu el-Bakara: 240 âyetinin inmesi, 234. âyetten evvel oldugunu ve fakat tilâvette geri birakildigini söylemislerdir. Maamâfîh târîh mü-beyyen degildir, evvelkisi iddet, bu da nafaka içindir. Bu 240. âyette nekre olarak "Ma'rûf" evvelkinde "BiV-maV«/" buyurulmasi, bunun Inmesi önden, öbürününki sonradan bulundugundan dolayi olduguna isarettir diyorlar. Disari çikma hâlinde günâhi nefyetme gösterir ki, bu bir sene tamamen iddet degil-dir. Zîrâ iddet olsa idi, çikmalari günâh olurdu. Binâenaleyh bu âyet evvelkinden inmede dahî müteahhir olsa idi,.dört ay on gün iddet müddetiyle müteânz olmazdi. O hâlde mukaddem oldugundan dolayi nafakaya âid olan bu müddetin Iddet müddetiyle mensûh veya tahsis edilmis olmasi gerekmezdi. Lâkin surasi unutulmamak lâzim gelir ki, bu bir seneye kadar intifa hakki, vasiyet veya vasiyet hükmünde olarak sabittir. Hâlbuki ileride görülecegi üzere kadin da dörtte bir veya sekizde bir hisse ile kocaya vâris olacaktir. Bu suretle mîrâs âyetlerinin inmesinden sonra vârise vasiyet, mensûh oldugundan, bu vasiyet de mensûh-tur. Binâenaleyh zevci vefat eden zevcelere kendi mîrâs hisselerinden baska bir de nafaka vâcib degildir. Bu âyet, Islâm'in evvelinde zevceye mîrâs yok iken inmis ve sonra mîrâs hükümleriyle neshedilmistir. Ve bu nesh, zevcenin aleyhine degil, lehine olmustur. "Bir sene"de iddet ma'nâsi mülahaza edenler, bu neshin, nüzûlu sonra olan iddet âyetiyle olduguna da kaail olmuslardir. Demek ki, her iki takdirde mensûhtur. Ancak Mucâhid'den süknâ hakkinda mensûh olmadigina dâir münferid bir kavil vardir. Imâm Safiî de ona kaail olarak bunlara nafaka yoktur, fakat bir sene süknâ hakki vardir, demis; süknâ dahî nafakadan sayildigindan, bu telâkkî rivâyeten vedirâyeten zayiftir (Hakk Dîni, I, 816-817).

[111] Hadîsin basliga uygunlugu, içinde iddet bekleyen kadinla ilgili söz bulunmasi bakimindandir; bunun bir rivayeti yakinda geçti.

[112] el-Hasen'in bu sözünü Ibn Ebî Seybe senediyle getirmistir.

[113] Bunun basliga uygunlugu meydandadir. Bunun bir rivayeti Buyu' Kitabi, "Köpek bedeli bâbi"nda da geçmisti.

[114] Câriyenin kazanciyla murâd, zina karsiliginda aldigi bedeldir; bu da zina mehri hükmündedir.

[115] Hadîsin basliga uygunlugu "Sen kadina zifâfettin " sözünden alinir. Buhârî bu sözün mantûkundan mehrin kemâlini istinbât etti. Hadîs bu isnâd ve metinle "La'netlesenin mehri bâbi"nda da geçmisti.

[116] Buhârî 236-237. âyetlerle mutlak olarak her bosanan kadin için mut'anin vucûbuna istidlal etmistir. Bu Saîd ibn Cubeyr'in ve baskasinin kavlidir. Ibn Cerîr de bunu tercih etmistir.

Buhârî 241-242. âyetlerinin umumîligi ile de yine mutlak olarak bosanmis herbir kadin için mut'anin, yânî birseyle faydalandirmanin vucûbuna istidlal etmistir... (Aynî).

[117] Bu da Buhârî'nin sözündendir. Bununla Peygamber'in, kendinden la'netiesme hakkinda rivayet edilmis hadîslerde mut'a zikretmedigini belirtmek istemistir. Sanki Buhârî bununla la'netlesmede kadin için bir mut'a yoktur görüsüne tutunmus gibidir.

Kirmani de söyle demistir: Buhârî'nin kelâmindan anlasilan, her bosanan kadin için bir mut'a oldugu, la'netlesen kadinin ise bosanmis kadinlar toplulu-guna dâhil olmadigidir. Sonra dedi ku "Tallakuhâ" lafzi, onun bosanmis oldugu hususunda sarihtir dedi, sonra buna ayrilmanin sirf la'netlesme ile hâsil olmasiyle cevâb verdi. Çünkü Peygamber, kocaya: "Senin onun aleyhine hiçbir hukuk yolun yoktur" buyurdu. Kocanin onu bosamasi, Peygamber'in emriyle olmamistir... (Aynî).

"Talâk" ve "îddet" mes'eleleri böyie arzu ve nikâh talebine müteallik ince birtakim vazifeler ve içtimaî âdaba müntehî olunca, hukuk bakimindan da bâzi beyâna ihtiyâç hissedilir. Nikâhlananlar evvel emirde iki kisimdir: Mehr farz ve takdir edilmis olan, olmayan. Bunlardan herbiri de iki kisimdir: Nikâhtan sonra duhûl vâki' olan, olmayan. Binâenaleyh bosanmislar da bu suretle dört kisimdir: Evvelkisi medhûlün bihâ ve mehr ta'yîn edilmis olan ki, bunlarin

. hükmü yukarida zikredilmis, talâk üzerine zulmen hiçbirsey alinmayip mehirle-rinin tamamen te'diyesi ve üç "kar'" iddet beklemeleri lüzumu beyân olunmus idi. Ikincisi medhûlün bihâ olup mehri tesmiye edilmemis bulunandir. Bunlara da ayni sekilde "Ve lehûnne mislü'llezîaleyhinne bi'l-ma'rûfi" (el-Bakara: 228) medlûlünce mehri misil lüzumu is'âr kilinmis idi ki, bununla alâkali daha bâzi beyânlar gelecektir. Üçüncüsü ne medhûlün bihâ, ne mehri farz kilinmis olma-. yan; dördüncüsü de medhûlün bihâ olmayan vefakat mehri farz kilinmis bulunandir ki, bu ikisi de gelecek iki âyetle, bir de el-Ahzâb'da "Sizin kadinlar üzerini;

\'~ •"= sayacaginiz bir iddet yoktur" (Âyet: 49) âyetiyle beyân olunacaktir... Her nikâhin kadina mâlî bir fâide ile neticelenmesi lâzimdir. Mehr tesmiye edilmeden nikâhin sahîh olmasi mutlak olarak hiçbirsey lâzim gelmez demek degildir. O zaman "Ve lehünne mislu llezîaleyhinne bVl-ma'rûf ma'nâsiz kalmis olurdu. Buna binâen mehr tesmiyesi olmadigi hâlde duhûl bulunmus olsa idi, mehri misil lâzim gelecek idi. Duhûlden önce bosanmis olunca, bu mahrumiyete mukaa-bil bir mut'a olsun verilmek gerekir... (Hakk Dîni, I, 804-805).

... Zevç onu vermeli; vermezse müslümânlarin hâkimleri alivermelidir. Bu meta', medhûlün bihâ olanlar için iddet nafakasi, olmayanlar için de mut'a'-dir... (Hakk Dîni, I, 817).

[118] Buhârî, yakinda "La'netlesenin mehri bâbi"nda geçmis olan bu hadîsi "Peygamber la'netlesmede bir mut'a zikretmedi" sözünü kuvvetlendirmek Için getirmistir. Çünkü bunda mut'a için bir girisme yoktur... (Aynî).